

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

Кваліфікаційна робота

магістра

на тему «Вдосконалення системи управління
кредитними ризиками АТ «КРЕДОБАНК»

Виконала: студентка 2 курсу групи 8.0720-

3

спеціальності 072 Фінанси, банківська
справа та страхування, освітня програма фінанси
і кредит

Д.Е. Шевчук

Керівник к.е.н., доцент Горбунова А.В.

Рецензент к.е.н., доцент Лепьохін О.В.

Запоріжжя – 2021

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет економічний

Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

Освітній рівень магістр

Спеціальність 072 Фінанси, банківська справа та страхування

Освітня програма фінанси і кредит

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри _____ А.П. Кущик

« ____ » _____ 2021 року

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТЦІ

Шевчук Дар'ї Едуардівні

1. Тема роботи: «Вдосконалення системи управління кредитними ризиками АТ «КРЕДОБАНК»

керівник роботи: Горбунова Анна Володимирівна, к.е.н., доцент

затверджені наказом ЗНУ від 30 червня 2021 р. № 967-с.

2. Строк подання студентом роботи: 16 листопада 2021 р.

3. Вихідні дані до роботи: дані фінансової звітності АТ «КРЕДОБАНК», Державної служби статистики України, Національного банку України, а також монографічні дослідження та наукові статті вітчизняних і зарубіжних авторів.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які

потрібно розробити): визначити сутність і вдосконалити класифікацію кредитних ризиків у банківській діяльності; дослідити сучасні підходи до управління кредитними ризиками банку; опрацювати методичні засади оцінювання кредитних ризиків у діяльності банку; вивчити організаційно-економічні аспекти роботи банку і проаналізувати фінансовий стан АТ «КРЕДОБАНК»; здійснити оцінювання дієвості системи управління кредитними ризиками АТ «КРЕДОБАНК»; обґрунтувати можливості зменшення проблемної заборгованості в системі управління кредитними ризиками АТ «КРЕДОБАНК»; виявити перспективи впровадження стрес-тестування в управлінні кредитними ризиками АТ «КРЕДОБАНК».

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень): кваліфікаційна робота містить 15 рис., 21 табл. і 3 формули.

6. Консультанти розділів роботи

Ро зділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
1	Горбунова А. В., доцент	5.07.2021 р.	5.07.2021 р.
2	Горбунова А. В., доцент	12.09.202 1 р.	12.09.2021 р.
3	Горбунова А. В., доцент	03.10.202 1 р.	03.10.2021 р.

7. Дата видачі завдання: 05 липня 2021 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
-----	-------------------------------------	----------------------------------	----------

.	Складання бібліографії та вивчення літературних джерел	05.07.2021 р. – 30.07.2021 р.	виконано
.	Виконання вступу	1.08.2021 р. – 08.08.2021 р.	виконано
.	Виконання розділу 1	09.08.2021 р. – 12.09.2021 р.	виконано
.	Виконання розділу 2	13.09.2021 р. – 1.10.2021 р.	виконано
.	Виконання розділу 3	2.10.2021 р. – 16.10.2021 р.	виконано
.	Формулювання висновків	17.10.2021 р. – 1.11.2021 р.	виконано
.	Оформлення роботи, одержання відгуку та рецензії	1.11.2021 р. – 15.11.2021 р.	виконано
.	Подання роботи на кафедру	16.11.2021 р.	виконано

Студент _____ Д.Е. Шевчук
 (підпис) (ініціали та прізвище)

Керівник роботи _____ А.В. Горбунова
 (підпис) (ініціали та прізвище)

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер _____ І. Ю. Кисільова
 (підпис) (ініціали та прізвище)

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота: 119 с., 15 рис., 21 табл., 70 джерел, 3 додатки.

Об'єктом дослідження є система управління кредитними ризиками АТ «КРЕДОБАНК». Предметом дослідження є теоретичні, методичні та практичні питання розвитку підходів до управління кредитними ризиками АТ «КРЕДОБАНК».

Метою кваліфікаційної роботи магістра є розвиток підходів до управління кредитними ризиками, обґрунтування напрямів удосконалення системи управління кредитними ризиками АТ «КРЕДОБАНК». Завдання: визначити сутність і вдосконалити класифікацію кредитних ризиків у банківській діяльності; дослідити сучасні підходи до управління кредитними ризиками банку; опрацювати методичні засади оцінювання кредитних ризиків у діяльності банку; вивчити організаційно-економічні аспекти роботи банку і проаналізувати фінансовий стан банку; здійснити оцінювання дієвості системи управління кредитними ризиками АТ «КРЕДОБАНК»; обґрунтувати можливості зменшення проблемної заборгованості в системі управління кредитними ризиками банку; виявити перспективи впровадження стрес-тестування в управлінні кредитними ризиками АТ «КРЕДОБАНК».

Наукова новизна отриманих результатів визначається такими основними положеннями: вдосконалена комплексна класифікація кредитного ризику; набуло подальшого розвитку визначення сутності кредитного ризику банку.

Практичне значення мають розробки з обґрунтування можливостей зменшення проблемної заборгованості в системі управління кредитними ризиками АТ «КРЕДОБАНК» і перспектив запровадження стрес-тестування в управлінні кредитними ризиками банку.

БАНКІВСЬКІ РИЗИКИ, КРЕДИТНИЙ РИЗИК, КРЕДИТНИЙ ПОРТФЕЛЬ БАНКУ, КРЕДИТНИЙ СКОРИНГ, ОЦІНЮВАННЯ КРЕДИТОСПРОМОЖНОСТІ, СТРЕС-ТЕСТУВАННЯ.

SUMMARY

Qualifying work: 119 p., 15 fig., 21 tab., 3 annex, 70 references.

The object of research is the credit risk management system of JSC "KREDOBANK".

The subject of the research is theoretical, methodological and practical issues of development of approaches to credit risk management of JSC "KREDOBANK".

The purpose of the master's qualification work is the development of approaches to credit risk management, substantiation of directions for improving the credit risk management system of JSC "KREDOBANK".

Objectives: to determine the nature and improve the classification of credit risks in banking; explore modern approaches to credit risk management of the bank; to develop methodological principles of credit risk assessment in the bank's activity; to study the organizational and economic aspects of the bank and analyze the financial condition of the bank; to evaluate the effectiveness of the credit risk management system of JSC "KREDOBANK"; substantiate the possibility of reducing bad debts in the credit risk management system of the bank; identify prospects for the introduction of stress testing in credit risk management of JSC "KREDOBANK".

The scientific novelty of the obtained results is determined by the following main provisions:

- improved complex classification of credit risk, which allows to comprehensively consider this type of risk and develop effective measures for its optimization and management;

- has further developed the definition of the nature of credit risk of the bank as the monetary equivalent of explicit or potential opportunities for partial or complete default by borrowers of their obligations to the bank due to their actions, inaction due to external and internal factors that have significant consequences for financial stability.

Of practical importance are the developments to substantiate the possibility of

reducing bad debts in the credit risk management system of JSC "KREDOBANK" and the prospects for the introduction of stress testing in credit risk management of the bank.

BANKING RISKS, CREDIT RISK, BANK'S CREDIT PORTFOLIO, CREDIT SCORING, CREDIT CAPACITY ASSESSMENT, STRESS TESTING.

ЗМІСТ

ВСТУП	8
1 ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМИ РИЗИКАМИ БАНКУ	10
1.1 Сутність і класифікація кредитних ризиків у банківській діяльності	10
1.2 Сучасні підходи до управління кредитними ризиками банку.....	20
1.3 Методичні засади оцінювання кредитних ризиків у діяльності банку	29
2 АНАЛІЗ ДІЄВОСТІ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМИ РИЗИКАМИ АТ «КРЕДОБАНК».....	40
2.1 Організаційно-економічна характеристика банку.....	40
2.2 Аналіз фінансового стану АТ «КРЕДОБАНК».....	54
2.3 Оцінка дієвості системи управління кредитними ризиками АТ «КРЕДОБАНК».....	66
3 НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМИ РИЗИКАМИ АТ «КРЕДОБАНК».....	80
3.1 Розвиток підходів до оцінювання кредитоспроможності позичальників для мінімізації кредитних ризиків	80
3.2 Можливості зменшення проблемної заборгованості в системі управління кредитними ризиками АТ «КРЕДОБАНК».....	90
3.3 Стрес-тестування в управлінні кредитними ризиками АТ «КРЕДОБАНК».....	98
ВИСНОВКИ.....	109
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	113
ДОДАТКИ.....	120

ВСТУП

Кредитні ризики для банків, які функціонують в Україні, становлять найбільшу загрозу їхній фінансовій стійкості, оскільки в структурі активів кредити традиційно займають найбільшу питому вагу, натомість їхня якість є не надто високою. Тому важливо знаходити більш дієві підходи до управління банківськими кредитними ризиками на рівні банків, а також удосконалювати інструменти їхнього регулювання з боку Національного банку України. Банкам України слід орієнтуватися на сучасні підходи до управління кредитними ризиками, до того ж, регулятор створює для цього сприятливе середовище, орієнтує свою діяльність на дотримання рекомендацій Базельського комітету з банківського нагляду.

Метою кваліфікаційної роботи магістра є розвиток підходів до управління кредитними ризиками, обґрунтування напрямів удосконалення системи управління кредитними ризиками АТ «КРЕДОБАНК».

Виходячи з цієї мети, були розроблені такі завдання дослідження:

- визначено сутність і вдосконалена класифікація кредитних ризиків у банківській діяльності;
- досліджено сучасні підходи до управління кредитними ризиками банку;
- опрацьовано методичні засади оцінювання кредитних ризиків у діяльності банку;
- вивчено організаційно-економічні аспекти роботи банку та проаналізовано фінансовий стан АТ «КРЕДОБАНК»;
- здійснено оцінювання дієвості системи управління кредитними ризиками АТ «КРЕДОБАНК»;
- обґрунтовано можливості зменшення проблемної заборгованості в системі управління кредитними ризиками АТ «КРЕДОБАНК»;
- виявлено перспективи впровадження стрес-тестування в управлінні кредитними ризиками АТ «КРЕДОБАНК».

Об'єктом дослідження є система управління кредитними ризиками АТ «КРЕДОБАНК». Предметом дослідження є теоретичні, методичні та практичні питання розвитку підходів до управління кредитними ризиками АТ «КРЕДОБАНК».

При виконанні кваліфікаційної роботи магістра використані такі методи економічних досліджень: абстрактно-логічний, економіко-статистичний, монографічний, аналізу, синтезу та ін. Інформаційну базу дослідження складають показники фінансової звітності АТ «КРЕДОБАНК», дані Національного банку України, Державної служби статистики України, а також монографічні дослідження та статті вітчизняних і зарубіжних авторів.

Наукова новизна отриманих результатів визначається такими основними положеннями:

– вдосконалена комплексна класифікація кредитного ризику, що дає змогу всебічно розглянути цей вид ризику та розробити дієві заходи щодо його оптимізації та управління ним.

– набуло подальшого розвитку визначення сутності кредитного ризику банку як грошовий еквівалент явної або потенційної можливостей часткового чи повного невиконання позичальниками своїх зобов'язань перед банком унаслідок їхніх відповідних дій, бездіяльності через дію зовнішніх і внутрішніх чинників, що має суттєві наслідки для фінансової стійкості банку.

Практичне значення мають розробки з обґрунтування можливостей зменшення проблемної заборгованості в системі управління кредитними ризиками АТ «КРЕДОБАНК» і перспектив запровадження стрес-тестування в управлінні кредитними ризиками АТ «КРЕДОБАНК».

Апробація результатів дослідження. Основні положення та результати кваліфікаційного дослідження пройшли апробацію на Міжнародній науково-практичній конференції «Економіка, освіта, технології в контексті глобальних викликів» (м. Черкаси, 2020 р.) [1].

Публікації. За матеріалами дослідження подано до друку статтю в збірник наукових праць «Нова економіка».

1 ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМИ РИЗИКАМИ БАНКУ

1.1 Сутність і класифікація кредитних ризиків у банківській діяльності

Кредитні ризики для банків, які функціонують в Україні, становлять найбільшу загрозу їхній фінансовій стійкості, оскільки в структурі активів кредити традиційно займають найбільшу питому вагу, натомість їхня якість є не надто високою.

Тому важливо знаходити більш дієві підходи до управління банківськими кредитними ризиками на рівні банків, а також удосконалювати інструменти їхнього регулювання з боку Національного банку України [1].

В законодавстві України кредитний ризик визначено як імовірність виникнення збитків або додаткових втрат або недоотримання запланованих доходів унаслідок невиконання боржником/контрагентом узятих на себе зобов'язань відповідно до умов договору. Кредитний ризик виникає за всіма активними банківськими операціями, за винятком боргових цінних паперів та інших фінансових інструментів у торговій книзі банку [2].

Натомість, у Методичних вказівках з інспектування банків «Система оцінки ризиків» зазначено, що з метою здійснення банківського нагляду Національний банк виділив дев'ять категорій ризику, а саме: кредитний ризик, ризик ліквідності, ризик зміни процентної ставки, ринковий ризик, валютний ризик, операційно-технологічний ризик, ризик репутації, юридичний ризик та стратегічний ризик. До того ж, ці категорії не є взаємовиключними, так будь-який продукт або послуга може наражати банк на декілька ризиків. Однак для зручності аналізу Національний банк виявляє та оцінює ці ризики окремо.

Відповідно до цих методичних вказівок кредитний ризик – це наявний або потенційний ризик для надходжень та капіталу, який виникає через неспроможність сторони, що взяла на себе зобов'язання, виконати умови будь-

якої фінансової угоди із банком (його підрозділом) або в інший спосіб виконати взяті на себе зобов'язання [3].

Таблиця 1.1 – Узагальнення визначень кредитного ризику в нормативно-правових актах і наукових роботах

Нормативно-правові акти чи автори	Визначення кредитного ризику	Ключові компоненти визначення
Методичні вказівки з інспектування банків «Система оцінки ризиків» [3]	Наявний або потенційний ризик для надходжень та капіталу, який виникає через неспроможність сторони, що взяла на себе зобов'язання, виконати умови будь-якої фінансової угоди із банком (його підрозділом) або в інший спосіб виконати взяті на себе зобов'язання	Наявний або потенційний ризик для надходжень та капіталу через неспроможність іншої сторони фінансової угоди
Положення про організацію системи управління ризиками в банках України та банківських групах [4]	Імовірність виникнення збитків або додаткових втрат або недоотримання запланованих доходів унаслідок невиконання боржником/контрагентом узятих на себе зобов'язань відповідно до умов договору	Імовірність збитків, втрат або недоотримання доходів унаслідок невиконання зобов'язань контрагентом
Віблій П. І., Жарчинська А. Ю. [2]	Ймовірність повної або часткової втрати вартості активів банку в результаті нездатності контрагентів виконувати свої зобов'язання або недоотримання доходу на вкладений капітал внаслідок впливу факторів	Ймовірність втрат у результаті нездатності контрагентів виконувати свої зобов'язання через різні фактори
Ларіонова К. Л., Донченко Т. В. [5]	Грошове вираження наслідків порушення позичальником взятих на себе зобов'язань перед кредитором, що виявляється у неможливості внаслідок дії зовнішніх та внутрішніх факторів дотримання графіку повернення наданої на тимчасовій і платній основі вартості у належних обсягах, що в результаті призводить до можливих втрат капіталу й надходжень та недоотримання кредитором запланованого рівня доходів від здійсненої операції	Грошове вираження наслідків порушення позичальником взятих на себе зобов'язань перед кредитором унаслідок дії зовнішніх і внутрішніх факторів
Овчелупова О. М. [6]	Ризик невиконання позичальником його зобов'язань щодо кредитора, можливість відмови позичальника від сплати процентів за кредит і/або повернення самого кредиту	Ризик і можливість невиконання позичальником його зобов'язань щодо кредитора

У табл. 1.1 узагальнені визначення кредитного ризику, що містяться в

нормативно-правових актах України, а також у наукових роботах дослідників з проблематики банківського ризик-менеджменту.

Важливо підкреслити, що кредитні операції займають центральне місце в операційній діяльності більшості банків, а також є одними з найбільш прибуткових у банківському бізнесі. На прибутковість банків суттєво впливає рівень кредитного ризику, оскільки від структури та якості кредитного портфеля залежить повне або часткове неповернення наданих позик, що відображається на власному капіталі банків.

У межах кваліфікаційного дослідження необхідно, в першу чергу, визначитися з термінологічним змістом основного поняття «кредитний ризик». Різноманітні джерела економічної інформації подають багато визначень кредитного ризику. Деякі з них переплітаються та дублюються, а деякі вирізняються оригінальністю і нестандартністю підходу, однак єдиного підходу не існує, а тому понятійний апарат потребує докладного аналізу й уточнення.

Враховуючи ключові компоненти трактувань, на яких зроблено акцент, поєднуючи їх, у результаті такого компаративного аналізу набуло подальшого розвитку визначення сутності кредитного ризику банку як грошовий еквівалент явної або потенційної можливостей часткового чи повного невиконання позичальниками своїх зобов'язань перед банком унаслідок їхніх відповідних дій, бездіяльності через дію зовнішніх і внутрішніх чинників, що має суттєві наслідки для фінансової стійкості банку.

Запропоноване визначення кредитного ризику банку не лише узагальнює сучасні підходи до його трактування, але й дає можливість максимально врахувати його сутнісні ознаки, адже: акцентує увагу на суб'єктах кредитних відносин (банк як кредитор, позичальники) та об'єкті (вартість) кредитної операції; враховує грошове вираження реалізації кредитного ризику; вказує, що існує саме ймовірність порушення зобов'язань позичальником (як один із варіантів виникнення події); відмічає, що порушення умови повернення кредитних ресурсів може бути спричинене дією

як зовнішніх, так і внутрішніх факторів, що свідчить про можливість виникнення кредитного ризику як з вини позичальника, кредитора, так і внаслідок несприятливого впливу макроекономічної ситуації на їх діяльність; вказує, що невизначеність ситуації щодо функціонування контрагентів може лише погіршити очікуваний цільовий результат; звертає увагу на мету здійснення кредитної операції, а саме на отримання запланованого рівня доходу.

Розуміння останнього положення особливо важливе з практичної позиції, адже для ефективного функціонування банку кредитний ризик повинен сприйматись не тільки як ймовірність негативної події та як небезпека, але також як діяльність, спрямована на отримання доходів.

Таке бачення кредитного ризику забезпечує якісне управління ним на початковому етапі взаємовідносин банку з клієнтом, оскільки вся діяльність спрямовуватиметься на отримання доходу, а відтак перед здійсненням кредитної операції банківський працівник, з метою забезпечення зворотності кредитних коштів та отримання доходу, спрямовуватиме свої дії на визначення того, чи кредит відповідає вимогам кредитної політики банку та ретельніше оцінюватиме кредитоспроможність позичальника і ступінь ризику [7].

Кредитний ризик є в усіх видах діяльності, де результат залежить від діяльності контрагента, емітента або позичальника. Він виникає кожного разу, коли банк надає кошти, бере зобов'язання про їх надання, інвестує кошти або іншим чином ризикує ними відповідно до умов реальних чи умовних угод незалежно від того, де відображається операція – на балансі чи поза балансом [8].

Досліджуючи сутність кредитного ризику саме банку, доцільно також визначити його особливості (табл. 1.2). Адже банківська діяльність має свою специфіку, наприклад, коли власний капітал є досить незначним порівняно до суб'єктів бізнесу з реального сектору економіки.

Таблиця 1.2 – Особливості кредитного ризику банку

Особливість	Характеристика
Для банку кредитний ризик має подвійний характер	Оскільки кредитний ризик умовно можна поділити на кредитний ризик окремої активної операції і ризик, пов'язаний з управлінням портфелем активних операцій. Тому доцільно управляти кредитними ризиками банку на двох рівнях – індивідуальному та портфельному
Кредитний ризик тісно переплітається з іншими видами ризиків, що притаманні банківській діяльності	Наприклад, інфляційний ризик – у випадку якщо кредит видавався на довгостроковий період з фіксованою процентною ставкою; валютний ризик – у випадку, коли кредит був виданий в іноземній валюті; відсотковий ризик може виникати внаслідок розбалансованості активів і пасивів за строками та при видачі кредиту з плаваючою процентною ставкою; ринковий ризик – при зміні ринкової вартості забезпечення кредиту
Кредитному ризику властива невизначеність наслідків	Кредитний ризик може призводити до непередбачуваних фінансових результатів, тобто він може супроводжуватися як суттєвими фінансовими втратами для банку, так і формуванням додаткових його доходів
Кредитному ризику притаманна динамічність	Рівень кредитного ризику є завжди динамічним явищем, оскільки на нього завжди впливають як об'єктивні, так і суб'єктивні фактори. Кредитор, і позичальники здійснюють свою діяльність в економічному, соціальному, політичному динамічному середовищі
Оцінка кредитного ризику майже завжди має суб'єктивний характер	Це пояснюється тим, що він визначається різним рівнем повноти та достовірності інформаційної бази, кваліфікації фінансових менеджерів банку, їх досвіду у сфері ризик-менеджменту та іншими факторами, що є специфічними для кожного конкретного виду активів

Чинне банківське законодавство в сучасних умовах спрямоване на впровадження ризик орієнтованого підходу, зокрема щодо кредитних операцій, на більш ефективне управління кредитними ризиками [9-11].

Кредитний ризик включає також такі ризики:

- 1) ризик країни;
- 2) трансфертний ризик;
- 3) ризик контрагента;
- 4) ризик інвестицій у дочірні компанії [12].

Виходячи з таких складових або ризик-чинників, які впливають на кредитний ризик, а також беручи до уваги ступінь охоплення банківських операцій і нормативи, встановлені регулятором, спрощену схему класифікації найважливіших кредитних ризиків можна подати так (рис. 1.1).

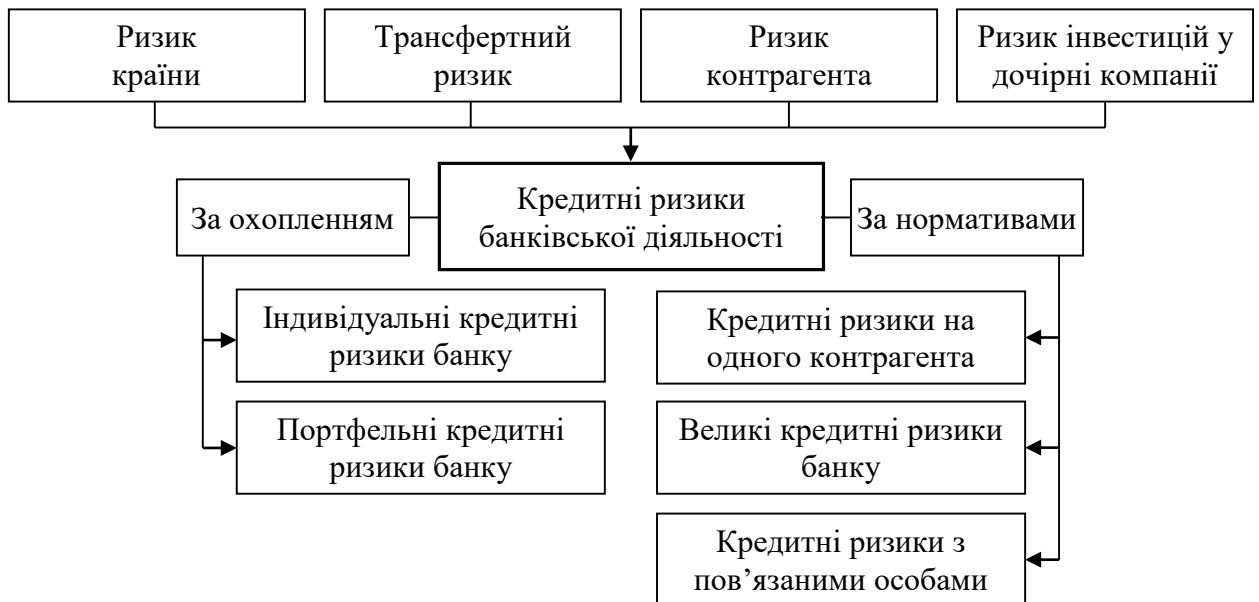

Рисунок 1.1 – Схема класифікації найважливіших ризик-чинників і кредитних ризиків банківської діяльності

Так, під час оцінки кредитного ризику доцільно розрізнити індивідуальний та портфельний кредитний ризик.

Джерелом індивідуального кредитного ризику є окремий, конкретний контрагент банку – позичальник, боржник, емітент цінних паперів. Оцінка індивідуального кредитного ризику передбачає оцінку кредитоспроможності такого окремого контрагента, тобто його індивідуальну спроможність своєчасно та в повному обсязі розрахуватися за взятими зобов'язаннями перед банком.

Портфельний кредитний ризик виявляється у зменшенні вартості активів банку (іншій, аніж унаслідок зміни ринкової процентної ставки). Джерелом портфельного кредитного ризику є сукупна заборгованість банку за операціями, яким притаманний кредитний ризик, – кредитний портфель, портфель цінних паперів, портфель дебіторської заборгованості тощо. Оцінка портфельного кредитного ризику передбачає оцінку концентрації та диверсифікації активів банку [13].

Міжнародному кредитуванню, крім кредитного ризику, притаманний ризик країни, який виникає через особливості економіки, соціального ладу та

політичного устрою країни позичальника. Ризик країни особливо помітний у разі кредитування іноземних урядів або їхніх установ, оскільки таке кредитування зазвичай не забезпечене.

Проте цей ризик має завжди враховуватися в кредитній та інвестиційній діяльності – не має значення, у якому секторі – державному чи приватному. існує також компонент ризику країни, відомий як трансферний ризик, що виникає в тому випадку, коли заборгованість позичальника не номінована в національній валюті. Незважаючи на фінансовий стан позичальника, валюта заборгованості може виявитися недоступною для нього [14].

Таким чином у банківській діяльності варто розрізняти такі рівні кредитного ризику:

- кредитний ризик за окремою угодою – імовірність збитків від невиконання позичальником конкретної кредитної угоди;

- кредитний ризик усього портфеля – величина ризиків за всіма угодами кредитного портфеля. Відповідно для кожного рівня використовуються різні методи оцінки ризику і методи управління ним, вони зумовлені різними факторами [15].

Ризик окремого позичальника, зумовлений кредитоспроможністю, можна визначити як зовнішній. Цей вид ризику не залежить від банку. Кредитний ризик усього портфеля залежить від здатності банку правильно та ефективно управляти портфельним кредитним ризиком. Цей вид ризику є внутрішнім.

Ступінь кредитного ризику залежить від багатьох факторів, основні з яких такі:

- ступінь концентрації кредитної діяльності банку переважно в одній галузі, чутливій до економічних змін;

- значна питома вага кредитів, виданих банківською установою ненадійним клієнтам;

- концентрація діяльності банку в маловивчених, нових, нетрадиційних сферах;

- кредитування інсайдерів;
- внесення частих чи істотних змін у політику банку з надання кредитів, формування портфеля цінних паперів;
- введення у практику занадто великої кількості нових послуг протягом короткого періоду;
- несумлінність позичальника;
- прийняття як застави цінностей, що важко реалізуються на ринку чи схильних до швидкого знецінювання [16].

Кредитні ризики як складову сукупних банківських ризиків класифікують за різними ознаками. Проаналізувавши існуючі підходи до класифікації банківського кредитного ризику, доцільно запропонувати вдосконалену класифікацію за низкою основних класифікаційних ознак (табл. 1.3).

Таблиця 1.3 – Вдосконалена класифікація кредитних ризиків банку

Ознаки класифікації кредитних ризиків	Види кредитних ризиків
1	2
За сферою виникнення (за учасниками кредитної угоди)	Ризик щодо позичальника
	Ризик щодо страховика
	Ризик щодо гаранта (поручителя)
	Ризик кредитного продукту
	Ризик зміни зовнішнього середовища банку
За ризиковою позицією	Ризик щодо одиничних ринкових позицій (індивідуальний кредитний ризик)
	Портфельний кредитний ризик
За рівнем прийняття рішень	Макроекономічний ризик
	Ризик на рівні банківської установи
	Ризик відповідальної особи
За напрямом використання кредитів	Ризик за споживчими кредитами
	Ризик за промисловими кредитами
	Ризик за інвестиційними кредитами
За рівнем прогнозованості	Прогнозований кредитний ризик
	Важкопрогнозований кредитний ризик
	Непрогнозований кредитний ризик

Продовження таблиці 1.3

1	2
За етапами кредитного процесу	Ризик, який існує при видачі кредиту
	Ризик, що супроводжує виконання умов кредитної угоди
За причинами виникнення	Об'єктивний ризик
	Суб'єктивний ризик
За чинниками виникнення	Зовнішній (систематичний) ризик
	Внутрішній (несистематичний) ризик
За доцільністю здійснення кредитних операцій	Виправданий ризик
	Невиправданий ризик
За розмірами втрат	Незначний ризик
	Великий ризик
	Критичний ризик
За рівнем здійснення аналізу	Індивідуальний ризик
	Спільний ризик
За методами мінімізації	Уникнення ризику
	Зниження рівня ризику
	Передання (страхування) ризику
За ймовірністю реалізації	Реалізований ризик
	Потенційний ризик
Залежно від характеру прояву	Моральний ризик
	Діловий ризик
	Фінансовий ризик
За терміном дії кредитної угоди	Ризик за короткостроковими угодами
	Ризик за довгостроковими угодами
За фінансовими наслідками	Ризик, унаслідок якого є фінансові втрати
	Ризик, унаслідок якого є втрачена вигода
	Ризик, унаслідок якого є фінансовий дохід
За видом операцій кредитного характеру	Ризик при кредитуванні
	Ризик при операціях із векселями
	Ризик при лізингових операціях
	Ризик при факторингових та гарантійних операціях
	Ризик при акредитивах
За способом впливу на ризик	Ризик, що регулюється банком самостійно
	Ризик, що передається на страхування страховій компанії (гаранту, поручителю)
	Ризик, що розподіляється між іншими банками
За видами кредитних ризиків	Мінімальний ризик
	Звичайний ризик
	Гранично допустимий ризик
	Високий ризик
	Неприйнятний ризик

Вдосконалена комплексна класифікація кредитного ризику дає змогу

всебічно розглянути цей вид ризику та розробити дієві заходи щодо його оптимізації та управління ним.

Крім того, слід акцентувати, що банк визначає такі кількісні показники ризик-апетиту до кредитного ризику:

- максимальне зростання обсягу портфеля кредитів у відсотках до його величини на початок року;

- максимальний обсяг заборгованості за одним боржником/групою пов'язаних контрагентів у відсотках до загального обсягу портфеля кредитів та регулятивного капіталу банку;

- максимальний обсяг галузевої та географічної концентрації портфеля кредитів у відсотках до загального обсягу портфеля кредитів (конкретний перелік видів економічної діяльності та/або географічних регіонів визначається банком на рівні деталізації відповідно до його бізнес-моделі);

- максимальний обсяг портфеля кредитів за кредитними продуктами у відсотках (конкретний перелік продуктів визначається банком відповідно до його бізнес-моделі) до загального обсягу портфеля кредитів;

- граничний обсяг непрацюючих активів у відсотках до відповідного виду активів або продуктів банку [17].

Враховуючи особливості розвитку банківської системи України, особливо в період подолання наслідків коронакризи та воєнно-політичних проблем у країні, необхідно зазначити, що кредитування залишається основною активною операцією для банків, тому і кредитний ризик є одним із домінуючих у банківській діяльності. Відтак удосконалення теоретичного підґрунтя щодо сутності та класифікації кредитного ризику є важливим. Більше того, модифіковані кредитні ризики потребують нових підходів до ідентифікації та управління у кризових умовах.

Розширена класифікація кредитного ризику сприяє кращому розумінню його економічного змісту та подальшому більш ефективному управлінню ним.

1.2 Сучасні підходи до управління кредитними ризиками банку

Банки чи не найбільше зазнають впливу кредитних ризиків, тому питання забезпечення ефективності в процесі управління ними є вкрай важливими. До того ж, необхідно впроваджувати сучасні підходи, що враховують тенденції до цифрової трансформації та необхідність розвитку банківництва на ризик орієнтованій основі.

На рис. 1.2 зображений алгоритм виконання основних завдань системи управління кредитними ризиками банку, що відбувається як на індивідуальній, так і на портфельній основі.

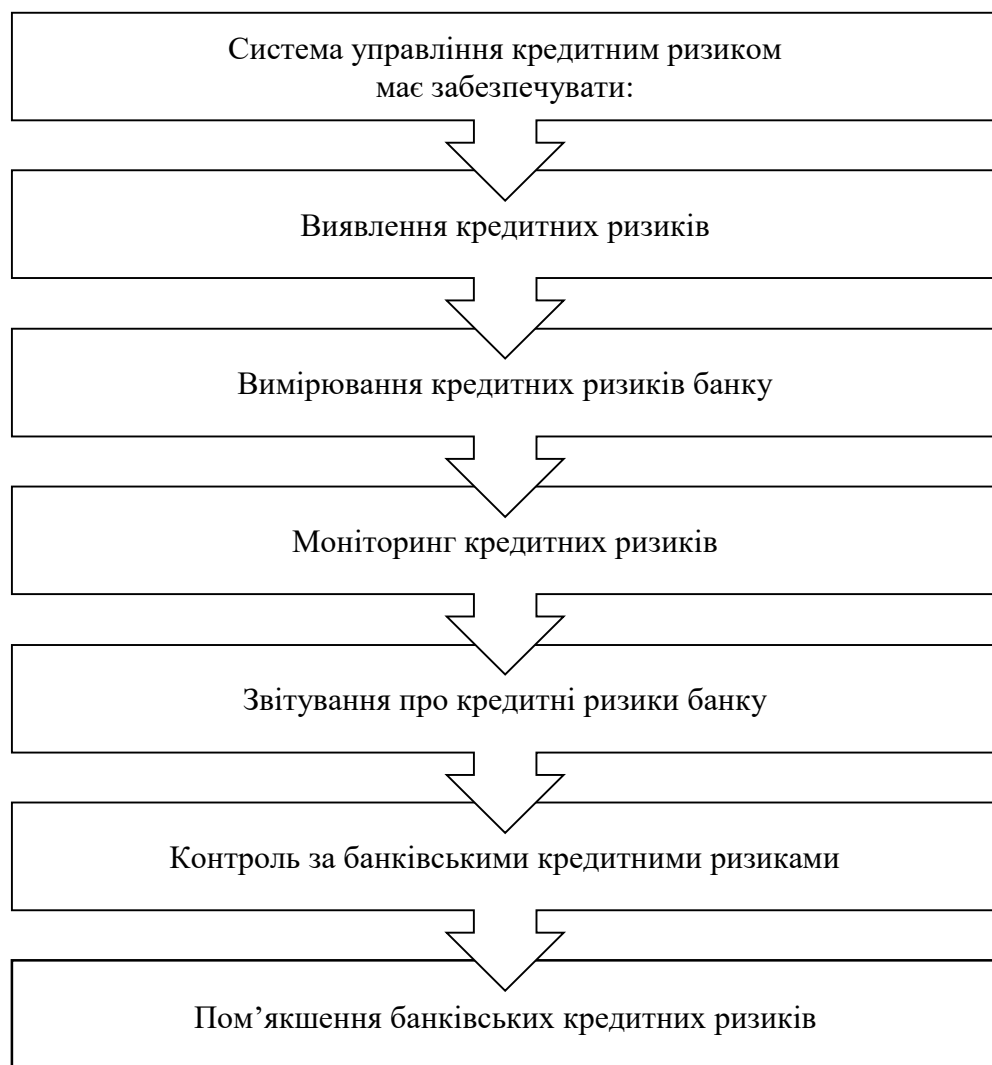

Рисунок 1.2 – Алгоритм послідовності виконання завдань системи управління кредитним ризиком банку

Отже, Положенням про організацію системи управління ризиками в банках України та банківських групах передбачено, що банк створює

ефективну систему управління кредитним ризиком, що забезпечує виявлення, вимірювання, моніторинг, звітування, контроль і пом'якшення кредитного ризику як на індивідуальній, так і на портфельній основі [4].

Відповідно до законодавчо встановленого порядку підрозділ з управління ризиками створює та використовує систему внутрішньої оцінки кредитного ризику, порівнює результати цієї оцінки з величиною кредитного ризику. Банк вимірює ризик концентрації, щонайменше в розрізі:

- 1) величини заборгованості за боржниками та групами пов'язаних контрагентів;
- 2) строків до погашення кредитів;
- 3) кредитних продуктів;
- 4) географічних регіонів;
- 5) видів економічної діяльності;
- 6) видів забезпечення за кредитами [18].

В Положенні про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями кредитна операція трактується як вид активних банківських операцій, пов'язаних із розміщенням залучених банком коштів таким шляхом: надання їх у тимчасове користування або прийняття зобов'язань про надання певної суми коштів; надання гарантій, порук, акредитивів, акцептів, авалів; розміщення депозитів; проведення факторингових операцій та операцій фінансового лізингу; видача кредитів у формі врахування векселів, у формі операцій зворотного репо; будь-якого продовження строку погашення боргу, яке надано в обмін на зобов'язання боржника щодо повернення заборгованої суми, а також на зобов'язання щодо сплати процентів та інших зборів за такою сумою (відстрочення платежу); розстрочення платежу за продані банком активи [19].

Банк розробляє та періодично (не рідше одного разу на рік) переглядає кредитну політику, політику, порядок та процедури управління кредитним ризиком з метою забезпечення їх ефективності та відповідності рівню ризик-апетиту банку до цього ризику. Банк формує та запроваджує кредитну

політику з урахуванням таких зовнішніх і внутрішніх факторів:

- ринкова позиція банку;
- макроекономічне середовище;
- внутрішнє операційне середовище, включаючи персонал;
- наявні технології, інформаційні системи щодо управління ризиками.

Банк доводить кредитну політику, політику, порядки та процедури управління кредитним ризиком до працівників банку, які беруть участь у процесі видачі/придбання та супроводження кредитів відповідно до функціональних обов'язків, і які повинні чітко розуміти підхід банку до цього процесу та нести відповідальність за виконання політики, порядків і процедур.

Кредитна політика банку повинна обов'язково містити:

- 1) визначення цільових ринків кредитування та їх загальні характеристики;
- 2) перелік цільових напрямів кредитування в розрізі видів економічної діяльності, географічних регіонів, видів валюти;
- 3) загальні критерії прийнятності кредитування;
- 4) принципи управління ризиком концентрації;
- 5) загальні умови, на яких мають надаватися кредити: цінові умови, строковість, обсяги, види забезпечення та рівень забезпечення (покриття) заборгованості;
- 6) порядок ухвалення кредитних рішень;
- 7) процедуру делегування повноважень щодо ухвалення кредитних рішень [20].

Політика управління кредитним ризиком повинна обов'язково містити:

- мету, завдання та принципи управління кредитним ризиком;
- організаційну структуру процесу управління кредитним ризиком з урахуванням розподілу функціональних обов'язків між учасниками процесу, їх повноваження, відповідальність та порядок взаємодії;
- перелік лімітів для контролю за рівнем кредитного ризику та порядок їх установлення;

- підходи щодо виявлення, вимірювання, моніторингу, контролю, звітування та пом'якшення кредитного ризику;
- підходи щодо кредитного адміністрування та моніторингу;
- підходи щодо перегляду кредитів, включаючи кредити, надані пов'язаним з банком особам;
- підходи щодо завчасного (на ранньому етапі) виявлення та управління непрацюючими активами;
- підходи щодо здійснення стрес-тестування кредитного ризику;
- перелік та формат (інформаційне наповнення) форм управлінської звітності щодо кредитного ризику, порядок та періодичність/терміни їх надання суб'єктам системи управління ризиками [21].

Банк має право об'єднувати кредитну політику та політику управління кредитним ризиком в один внутрішньобанківський документ.

Порядок та процедури управління кредитним ризиком повинні обов'язково містити:

- 1) процедури щодо виявлення, вимірювання, моніторингу, контролю, звітування та пом'якшення кредитного ризику, включаючи інструменти/індикатори, що використовуються;
- 2) перелік документів, що має надати потенційний боржник для розгляду кредитної заявки;
- 3) порядок розгляду кредитної заявки, підстави для ухвалення рішень щодо надання кредитів, включаючи надання споживчих кредитів пов'язаним з банком особам, кредитів пов'язаним контрагентам;
- 4) порядок роботи зі споживачем до і під час надання споживчого кредиту, включаючи розкриття інформації про реальну вартість кредитів;
- 5) вимоги до оцінки майна, що отримується банком в заставу або забезпечення за кредитами на підставі права довірчої власності (застава/заставлене майно) та оцінювачів, порядок оцінки майна, якщо оцінювачем є працівник банку;
- 6) процедури кредитного адміністрування та моніторингу;

7) порядок формування резервів під очікувані кредитні збитки за фінансовими активами відповідно до Міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ);

8) порядок перегляду кредитів, уключаючи порядок перегляду кредитів, наданих пов'язаним особам;

9) порядок обміну інформацією між учасниками процесу управління кредитним ризиком, уключаючи види, форми і терміни подання інформації;

10) програму проведення стрес-тестування кредитного ризику;

11) порядок складання та перевірки достовірності статистичної звітності щодо кредитного ризику, що надається до Національного банку.

Банк використовує визначені критерії прийнятності кредитування, які визначають, хто має право на отримання кредиту і в якому розмірі, які види кредиту доступні і на які строки, а також на яких умовах надаються такі кредити.

Банк установлює критерії прийнятності кредитування, які не повинні прилаштовуватися до вимог та потреб пов'язаних з банком осіб.

Банк, ухвалюючи рішення щодо надання кредиту здійснює аналіз інформації та проводить всебічну оцінку ризиків. Банк під час схвалення кредитного рішення враховує такі фактори:

- мету отримання кредиту та джерела його погашення;
- кредитну історію і поточну платоспроможність боржника, виходячи з фінансових тенденцій попередніх періодів та прогнозів руху грошових коштів за різними сценаріями;
- життєздатність бізнес-моделі боржника – юридичної особи, фізичної особи – суб'єкта господарювання, а також наявність у нього достатньої компетенції та ресурсів для її реалізації;
- поведінкові моделі боржників фізичних осіб;
- практичний досвід здійснення боржником господарської діяльності, стан галузі економіки, у якій здійснює свою діяльність боржник, та його позицію в ній, ринків збуту продукції/послуг, що виробляється/надається

боржником, конкурентоспроможність боржника;

- прийнятність та достатність забезпечення, можливість його реалізації;
- додаткові умови кредитного договору, що забезпечують обмеження

збільшення в майбутньому кредитного ризику;

– прогностичні дані щодо необхідної суми формування резервів під очікувані кредитні збитки та величини кредитного ризику на момент видачі кредиту;

– репутацію боржника та його здатність/готовність нести юридичну відповідальність та співпрацювати з банком з усіх питань, що можуть виникати протягом періоду користування кредитом;

– структуру групи пов'язаних контрагентів та кредитну історію і поточну платоспроможність цих контрагентів. Для цього банк має розробити механізм виявлення ситуацій, коли доцільно класифікувати боржників як групу пов'язаних контрагентів і як окремого боржника;

– рішення осіб, які відповідають за управління юридичною особою та здійснюють контроль за її діяльністю, щодо отримання кредиту, їх повноваження на прийняття такого рішення;

– надійність та достатність юридичної позиції банку щодо умов кредитного договору та договорів забезпечення/застави для забезпечення належної співпраці з боржниками/контрагентами/заставадателями.

Банк установлює значення лімітів кредитного ризику щонайменше щодо:

1) повноважень колегіального органу банку щодо ухвалення кредитних рішень як для портфеля кредитів у цілому, так і для одного боржника або групи пов'язаних контрагентів;

2) окремих боржників, а також груп пов'язаних контрагентів;

3) ризику концентрації (максимального обсягу заборгованості):

– на одного боржника або групу пов'язаних контрагентів;

– на боржників, що мають спільний вид економічної діяльності;

– на боржників одного географічного регіону (регіон, у якому здійснює

діяльність або проживає боржник, який може відрізнятись від регіону його реєстрації);

4) ризику контрагента в розрізі кожного з них;

5) максимального обсягу майна, яке банк може набути у власність у рахунок погашення боргу боржників.

Банк забезпечує належне управління процесом надання кредитів з метою запобігання перевищенню внутрішніх лімітів кредитного ризику, нормативів кредитного ризику, установлених Національним банком.

Банк створює та застосовує механізми внутрішнього контролю та інші механізми, що забезпечують своєчасне інформування керівників банку про відхилення від політики, процедур та порушення встановлених лімітів ризиків для прийняття своєчасних та адекватних управлінських рішень [22].

Банк здійснює не рідше одного разу на квартал стрес-тестування кредитного ризику для різних короткострокових та довгострокових стрес-сценаріїв, що можуть реалізуватися як для банку, так і для ринку в цілому, з метою виявлення факторів можливого підвищення кредитного ризику та оцінки відповідності результатів здійснення стрес-тестування встановленому банком рівню ризик-апетиту до кредитного ризику.

Банк за результатами здійснення стрес-тестування визначає прогнозовану величину резервів під очікувані кредитні збитки, які необхідно буде сформувати відповідно до вимог МСФЗ, а також прогнозований розмір кредитного ризику відповідно до вимог чинного законодавства у разі реалізації стрес-сценаріїв.

Банк використовує стрес-сценарії, які базуються на:

1) припущеннях щодо шокової зміни основних макроекономічних показників;

2) припущеннях щодо зміни фінансових класів або кредитних рейтингів боржників банку та відповідно ймовірності їх дефолту (PD) у разі зміни макроекономічних показників;

3) припущеннях щодо зміни ринкової (справедливої) вартості застави та

відповідно показника LGD у разі зміни макроекономічних показників;

4) специфічних припущеннях, пов'язаних з бізнес-моделлю банку, якщо банк спеціалізується на кредитуванні певних видів економічної діяльності або боржників, продукція яких експортується (падіння цін на певні види продукції, запровадження ембарго або значних обмежень на експорт до певних країн, припинення або значне зменшення обсягу імпорту з певних країн).

Банк використовує результати здійснення стрес-тестування для коригування своєї стратегії/політики та процедур управління кредитним ризиком [23].

Щодо звітування про кредитні ризики, то головний ризик-менеджер подає раді банку та комітету з управління ризиками управлінську звітність щодо кредитного ризику не рідше одного разу на квартал, правлінню банку та кредитному комітету – не рідше одного разу на місяць.

Головний ризик-менеджер/підрозділ з управління ризиками не пізніше наступного робочого дня після виявлення ризику інформує раду банку, комітет з управління ризиками, правління банку та кредитний комітет про значне підвищення кредитного ризику (наближення фактичних показників кредитного ризику до встановлених значень лімітів або порушення лімітів). Інформація про причини таких порушень та пропозиції щодо заходів для усунення порушень надаються з урахуванням вимог чинного законодавства.

Банк розробляє управлінську звітність щодо кредитного ризику, яка повинна обов'язково включати звіти щодо:

- концентрації портфеля кредитів у розрізі боржників, груп пов'язаних контрагентів, видів економічної діяльності та географічних регіонів, фінансових класів, бізнес-ліній та продуктів, видів забезпечення за кредитними договорами, видів валют;

- ризику країни, трансфертного ризику в розрізі іноземних країн;

- розміру та якості портфеля кредитів у розрізі кількості днів прострочення боргу, класифікації згідно з вимогами Національного банку та

внутрішньою оцінкою банку в розрізі бізнес-ліній банку та рівня повноважень кожного з колегіальних органів банку;

- рівня сформованих резервів під очікувані кредитні збитки відповідно до вимог МСФЗ;
- розміру кредитного ризику, розрахованого відповідно до чинних вимог;
- контролю за оцінкою майна, уключаючи результати проведення бек-тестування та верифікації вартості майна;
- впровадження та функціонування системи раннього реагування;
- непрацюючих активів банку;
- списань кредитів, а також обсягу погашення списаних кредитів;
- порушень банком установлених значень лімітів кредитного ризику, а також інформації щодо авторизованих перевищень лімітів;
- результатів стрес-тестування кредитного ризику [24].

Таблиця 1.4 – Управління кредитним ризиком у кредитному процесі банку

Бізнес-діяльність банку	Управління ризиками та підтримуюча діяльність
Визначення кредитної політики банку	Визначення ризик-апетиту/ліміти Політика, порядок і процедури управління кредитним ризиком
Розгляд кредитної заявки і ухвалення кредитного рішення	Кредитний андеррайтинг (висновок кредитного аналітика) Оцінка застави, вимоги до суб'єктів оцінки
Робота з клієнтом після видачі кредиту	Кредитне адміністрування і моніторинг (індивідуальний і портфельний) Перегляд кредитів
Повернення кредиту з відсотками	Виявлення та управління непрацюючими активами Списання непрацюючих активів банку

В табл. 1.4 наведений взаємозв'язок між напрямками бізнес-діяльності щодо кредитування банком і діями системи управління кредитними ризиками (ДОДАТОК А).

Національний банк України запровадив нові підходи до оцінки кредитного ризику за спеціалізованими видами кредитування, до яких

належать проєктне, об'єктне фінансування та фінансування спорудження/придбання нерухомого майна, що генерує дохід. Оновлені вимоги вдосконалюють чинні підходи до оцінки кредитів під інвестиційні проєкти. Оновлена методологія відповідає принципам та рекомендаціям Базельського комітету з банківського нагляду, вимогам європейського законодавства, ґрунтується на підходах міжнародних рейтингових агентств та аналізі статистичних даних банків України [25].

Банкам України слід орієнтуватися на сучасні підходи до управління кредитними ризиками, до того ж, регулятор створює для цього сприятливе середовище, орієнтує свою діяльність на дотримання рекомендацій Базельського комітету з банківського нагляду.

1.3 Методичні засади оцінювання кредитних ризиків у діяльності банку

Актуальним проблемам визначення, оцінювання кредитного ризику банку завжди приділялося значну увагу науковців, оскільки кредитний ризик є важливим і навіть найскладнішим серед ризиків у банківській діяльності, а кредитування залишається однією із найпоширеніших активних операцій, які здійснюють банки України.

Недосконалість чинних процесів контролю, оцінювання та формування кредитного ризику банку постає однією з головних причин зростаючої проблемної заборгованості в портфелі вітчизняних банків. У зв'язку із цим актуальним є аналіз методичних підходів до визначення кредитного ризику у фінансовій діяльності сучасного банку.

Відповідно до Базельських рекомендацій банкам для оцінювання позичальників під час кредитування слід застосовувати підхід, який ґрунтується на кредитних рейтингах, що створюються всередині кредитної установи. Цей підхід передбачає розробку структури рейтингової системи, що містить індивідуальне оцінювання кредитного ризику позичальників і

розподіл їх за класами рейтингової шкали цієї системи, а також кількісну оцінку ризику дефолту, ймовірності виживання та фактично понесених втрат банком [26].

У сучасних умовах високої конкуренції на ринку банківського кредитування для прибуткової роботи банків та небанківських кредитних організацій важливо впроваджувати ефективні системи ухвалення рішень за кредитними заявками. Ця система підтримки прийняття рішень має сприяти досягненню таких бізнес-цілей, як збільшення прибутку, та обсягу кредитного портфеля, зниження збитків, забезпечення високої конкурентоспроможності банку.

Тому набуває актуальності побудова математичних моделей системи банківського кредитування. Відповідно, все вищезазначене визначає проблему вдосконалення системи управління ризиками кредитування комерційного банку на основі математичного моделювання, вирішення якої має велике значення для українського банківського сектора.

Банківський ризик – це можливість виникнення збиткового стану у вигляді зменшення активів банку, зниження обсягу очікуваного доходу або у вигляді нових збитків після провадження банківської діяльності [27].

В умовах ринкової економіки функціонують багато господарюючих суб'єктів, і всіх їх поєднує одна мета – отримання максимального прибутку, який буде результатом їхньої діяльності. Комерційний банк не є винятком і теж зацікавлений в цьому. Головне, що необхідно розуміти усім кредитним установам, є те, що вони мають аналізувати їх ризики та кредитувати протягом усієї кредитної діяльності в динаміці. Будь-який комерційний банк має розробляти ризиковий портфель для того, щоб мати змогу розкрити ризики, які погрожують банківській установі, і ступінь ризиків, який банк може витримати. Ці впровадження необхідні для рівноваги співвідношення «дохідність – ризик» на такому рівні, який дає змогу банківській установі уникнути дефолта.

Другим етапом після формування ризикового профілю є контроль

ризиків, пошук інструментів, які зможуть затримати їх на бажаному рівні. Це необхідно насамперед для того, щоб мати можливість оцінити всі ризики, які можуть з'явитися під час спроб збільшення прибутковості, в пошуках збільшення торгової лінії та асортимент, ну і, звичайно, клієнтської бази.

Тому кредитні ризики можна поділити за місцем, часом їх виникнення, та групами внутрішніх та зовнішніх чинників, які можуть впливати на ступінь ризику. Отже, способи опису, а також методи їх аналізу різні. За умови, що один з видів ризиків починає змінюватись, це впливатиме і на інші види ризиків та сприятиме їх зміні [28].

Реалізація в життя всіх методів і способів безпосередньо визначає ефективність управління кредитним ризиком. Побудова шляхів управління кредитним ризиком передбачає методи зниження рівня самого ризику.

Можна виділити найефективніші моделі оцінювання кредитного ризику, серед яких такі.

Експертний аналіз позичальника. Саме цей тип аналізування є традиційним за оцінювання платоспроможності клієнта банку. Насамперед потрібно буде використати фундаментальний аналіз, до якого входять детальне вивчення характеристик клієнта, наприклад, для юридичних осіб це динаміка фінансових потоків, аналіз операцій і багато інших факторів, для фізичних осіб – його кредитна історія та загалом фінансова репутація. Головна сутність методу полягає в тому, що основним критерієм оцінювання є стабільність доходів позичальника відповідно до боргових зобов'язань. Після підрахунку кількісних показників їх передають фахівцям для оцінювання позичальника та зарахування його до певної групи ризикового рейтингу. Саме цей аналіз використовують у внутрішньому аналітичному департаменті банківської установи, застосовують у фінансових компаніях, які займаються оцінюванням кредитної якості своїх контрагентів і клієнтів. Найбільші світові рейтингові агентства – такі, як Moody's Investors Service, Fitch IBCA, Thomson Bank Watch, Standard & Poor's – теж використовують такий вид аналізування. Проте найбільшим недоліком такого методу є те, що присвоєні позичальнику

число чи буква з рейтингу містить тільки порядкову інформацію про ризиковий рівень позичальника [29].

Регресійні моделі та скоринг. Головна ідея кредитного скорингу полягає в тому, що кожному позичальнику присвоюють реальну оцінку кредитного ризику та оцінку ймовірності дефолту, що вказує на те, що таке скорингове оцінювання позичальників є індикатором ризику.

Наступним етапом буде порівняння оцінок, які надані позичальникам, потім позичальників ділять на два класи: ризикових та неризикових клієнтів, тобто на тих, кому можна погодити заявку на кредит і на тих, хто є ненадійними партнерами, з якими не варто співпрацювати. Методику кредитного скорингу можна поділити на дві групи залежно від того, як формують оцінку ризикованості ймовірного позичальника, тобто на емпіричні і дедуктивні.

Модель Альтмана, показує залежність кредитоспроможності клієнтів-позичальників безпосередньо від факторів, які впливають на кредитний ризик. За цією моделлю оцінювання кредитоспроможності позичальника подано лінійною функцією та її балансовими коефіцієнтами. Альтман радить використовувати двадцять два фінансові показники, які як найкраще характеризують потенційного позичальника, але можна зазначити, що в результаті вивчень та досліджень виділено п'ять головних показників, які показано у формулі (1.1).

Кожна функція має певні граничні значення. Керуючись методом Альтмана, можна виділити таке: дефолт настає за значення функції – 1,81, щодо зобов'язань, то вони вважаються виконаними, якщо функція становить – 2,99.

$$Z = 1,2 \times A + 1,4 \times B + 3,3 \times C + 0,6 \times D + 0,99 \times E, \quad (1.1)$$

де A – відношення оборотного капіталу до сукупних активів;

B – відношення нерозподіленого прибутку минулих років до сукупних активів;

C – відношення прибутку до сплати відсотків і податків до сукупних

активів;

D – відношення ринкової капіталізації до повної балансової вартості боргових зобов'язань;

E – відношення обсягу реалізації до сукупних активів.

В моделі Альтмана використовується змінна, а саме показник ринкової капіталізації під час оцінювання кредитоспроможності саме юридичних осіб, яка зовсім не пристосована до українських реалій, власне тому, що практично всі українські компанії не є публічними [30].

Наступною доцільно розглянути структурну модель Мертона. У цій моделі використано результати досліджень ринкової вартості активів компанії, яку можна розрахувати за допомогою визначеної ціни на акції позичальника на ринку. Модель Мертона належать до структурних двадцяти двох моделей, адже розраховують ймовірність виживання компанії за допомогою американської моделі Credit Grades (RiskMetrics group), підхід до розрахунку яких розробив Нобелівський лауреат Роберт Мертон [31].

У цій моделі сукупність активів компанії позначається випадковою функцією, коли активи падають до рівня, за якого зовнішній борг перевищує їх вартість – у такому випадку констатують дефолт. До вхідних даних моделі належить ряд капіталізації, а також боргів компанії. Дослідженню підлягає, власне, рух активів V_t компанії, який описується випадковим процесом за формулою (1.2).

Дефолт настане саме в той момент, коли величина активів компанії-позичальника падає безпосередньо нижче рівня випадково встановленого боргу.

$$dV_t + kV = \sigma k dW_t + \mu k dt, \quad (1.2)$$

де в кожному кварталі волатильність σ і тренд μ вважають постійними, але вони постійно змінюються від кварталу до кварталу;

W_t – класична дифузія;

V – вартість активів компанії.

Важко адекватно та достовірно оцінити кредитний ризик. Сьогодні є безліч методик оцінювання кредитного ризику, але не існує єдиної методики оцінювання кредитних ризиків, яка б точно й повною мірою показала весь рівень ризику кредитної операції та враховувала як кількісні, так і якісні чинники впливу. Проте використання досвіду іноземних банків полегшує створення власної комплексної системи оцінювання ризиків. Хоча і всі іноземні моделі потребують модифікації та адаптації до українських умов і не можуть бути застосовані у первинному вигляді [32].

Кількісний аналіз оцінює кредитоспроможність позичальника та поєднує у собі деякі методи, такі як статистичний метод, метод коефіцієнтів, метод експертних оцінок та ін.

Якісний аналіз ідентифікує джерела виникнення ризику та потребує від керівних органів банку знань та досвіду у даній сфері. Якісний аналіз може бути здійснений у двох аспектах: характеристика можливих джерел кредитного ризику та характеристика складників кредитного ризику.

Ще один вид кредитного ризику, про який вже згадували, – портфельний. Він проявляється у зниженні вартості активів банку. Джерелом даного виду ризику є сукупна сума позик у банку за операціями, яким притаманний кредитний ризик.

Розраховуючи кредитний ризик, банк об'єднує фінансові активи відповідно до нормативного акту – «Положення про визначення банками України кредитного ризику за активними банківськими операціями».

Оцінюючи кредитний ризик, банк, відповідаючи вимогам положення, визначає такі показники: *EL*, *PD*, *LGD*, *EAD*.

Очікувані втрати банку визначається за формулою (1.3).

$$EL = PD \times LGD \times EAD, \quad (1.3)$$

де *EL* – очікувані втрати;

PD – імовірність настання банкрутства позичальника виходячи з даних

характеристик;

LGD – утрати у разі настання банкрутства;

EAD – вплив дефолту на клієнта.

Імовірність настання банкрутства позичальника (*PL*) визначає ймовірність того, що боржник не поверне кредит та відсотки по кредиту. Для визначення ймовірності настання дефолту боржника банк повинен виконати такі дії:

- визначення та ранжирування позичальників із гарною кредитною історією та з поганою кредитною історією;

- створення шкали за рівнем імовірності невиконання кредиту позичальника;

- на середньому рівні настання неплатоспроможності відбувається фіксація середньої ймовірності дефолту;

- коригування фінальної оцінки ризику.

Показник *LGD* оцінює відсоток утрат, який може отримати банк після продажу всіх застав.

Тобто зрозуміло, що втрати у разі неплатоспроможності боржника у середньому найчастіше нижче 100%, особливо якщо у банку введено реструктуризацію та оздоровчі кредити.

EAD – цей показник визначає суму об'єктів, які, скоріше за все, будуть знецінені на момент неплатоспроможності боржника.

Банк має можливість визначити кредитний ризик за такими активними операціями:

- кредити, що надані юридичним та фізичним особам;

- вимоги до банків та кредити, надані банкам;

- фінансова дебіторська заборгованість та дебіторська заборгованість за господарською діяльністю;

- боргові цінні папери;

- інвестиції в компанії;

– похідні фінансові активи [33].

Існує три підходи до оцінки ймовірності дефолту позичальника:

1) *PD/LGD*-підхід. Імовірність неплатоспроможності оцінюється за критеріями, які близькі до критеріїв оцінки інвестування в акціонерний капітал.

2) Структурна модель. Найбільші банки з великим портфелем проєктів, найчастіше мають свою власну структурну модель.

3) Комбінований підхід. Остаточні значення структурної моделі можуть бути вхідними даними для шкали оцінки. Оціночна шкала коливається відповідно до портфеля проєктів.

Важливо також враховувати при оцінці кредитних ризиків нормативи кредитного ризику, тобто економічні нормативи, які встановлює НБУ задля зниження банківських ризиків [11].

Недотримання даних нормативів може привести банк до фінансово-економічних труднощів. До складу таких нормативів належать нормативи кредитного ризику:

– максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента (Н7);

– великих кредитних ризиків (Н8);

– максимального розміру кредитного ризику за операціями з пов'язаними з банком особами (Н9).

Норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента встановлюється з метою обмеження кредитного ризику, що виникає внаслідок невиконання окремими контрагентами своїх зобов'язань.

Норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента визначається як співвідношення суми всіх вимог банку до контрагента або групи пов'язаних контрагентів та всіх фінансових зобов'язань, наданих банком щодо контрагента або групи пов'язаних контрагентів, до регулятивного капіталу банку.

Нормативне значення нормативу Н7 не має перевищувати 25 відсотків.

Норматив великих кредитних ризиків установлюється з метою обмеження концентрації кредитного ризику за окремим контрагентом або групою пов'язаних контрагентів.

Кредитний ризик, що прийняв банк на одного контрагента або групу пов'язаних контрагентів, усіх пов'язаних з банком осіб вважається великим, якщо сума всіх вимог банку до контрагента або групи пов'язаних контрагентів, усіх пов'язаних з банком осіб та всіх фінансових зобов'язань, наданих банком щодо цього контрагента або групи пов'язаних контрагентів, усіх пов'язаних з банком осіб, становить 10 відсотків і більше регулятивного капіталу банку.

Норматив великих кредитних ризиків визначається як співвідношення суми всіх великих кредитних ризиків щодо контрагентів, груп пов'язаних контрагентів, усіх пов'язаних з банком осіб до регулятивного капіталу банку.

Якщо один клієнт банку входить одночасно до складу кількох груп пов'язаних контрагентів/пов'язаних з банком осіб, то під час розрахунку нормативу великих кредитних ризиків (Н8) сума всіх вимог банку до цього клієнта та всіх фінансових зобов'язань, наданих банком щодо цього клієнта, ураховується один раз.

Нормативне значення нормативу Н8 не має перевищувати 8-кратний розмір регулятивного капіталу банку.

Норматив максимального розміру кредитного ризику за операціями з пов'язаними з банком особами установлюється для обмеження ризику операцій з пов'язаними з банком особами, зменшення негативного впливу операцій з пов'язаними з банком особами на діяльність банку.

Норматив Н9 визначається як співвідношення сукупної суми всіх вимог банку до пов'язаних з банком осіб та суми всіх фінансових зобов'язань, наданих банком щодо пов'язаних із банком осіб, до загального розміру капіталу 1-го та 2-го рівнів, зменшеного на балансову вартість активів. Нормативне значення нормативу Н9 не має перевищувати 25 відсотків [34].

Напрями зниження кредитного ризику в Україні:

Ефективна робота Кредитного реєстру, яка забезпечить прозорість

кредитного процесу та вдосконалить оцінку кредитного ризику банками.

Створення більш ґрунтовної перевірки кредитної історії кожного позичальника.

Банки повинні відмовитися від «швидких» кредитів.

Необхідно знайти баланс між ризиковістю та прибутковістю проєктів.

Із боку НБУ створити обмеження щодо максимальної суми кредиту виходячи з розміру та можливостей банку.

Із боку НБУ встановлення контролю над проведенням ризикованих операцій комерційних банків.

Кредитні ризики впливають на збереження комерційними банками фінансової стійкості та стабільності, тому впровадження більш ефективних методів оцінки кредитного ризику, попередження даних ризиків мають стати головними напрямками розвитку банківської системи України.

Висновки до розділу 1

Кредитні ризики для банків, які функціонують в Україні, становлять найбільшу загрозу їхній фінансовій стійкості, оскільки в структурі активів кредити традиційно займають найбільшу питому вагу, натомість їхня якість є не надто високою.

В процесі дослідження набуло подальшого розвитку визначення сутності кредитного ризику банку як грошовий еквівалент явної або потенційної можливостей часткового чи повного невиконання позичальниками своїх зобов'язань перед банком унаслідок їхніх відповідних дій, бездіяльності через дію зовнішніх і внутрішніх чинників, що має суттєві наслідки для фінансової стійкості банку.

В банківській діяльності варто розрізняти такі рівні кредитного ризику: кредитний ризик за окремою угодою – імовірність збитків від невиконання позичальником конкретної кредитної угоди; кредитний ризик усього портфеля – величина ризиків за всіма угодами кредитного портфеля. Відповідно для

кожного рівня використовуються різні методи оцінки ризику і методи управління ним, вони зумовлені різними факторами.

Вдосконалена комплексна класифікація кредитного ризику дає змогу всебічно розглянути цей вид ризику та розробити дієві заходи щодо його оптимізації та управління ним.

Банк створює ефективну систему управління кредитним ризиком, що забезпечує виявлення, вимірювання, моніторинг, звітування, контроль і пом'якшення кредитного ризику як на індивідуальній, так і на портфельній основі.

Національний банк України запровадив нові підходи до оцінки кредитного ризику за спеціалізованими видами кредитування, до яких належать проєктне, об'єктне фінансування та фінансування спорудження/придбання нерухомого майна, що генерує дохід. Оновлені вимоги вдосконалюють чинні підходи до оцінки кредитів під інвестиційні проєкти. Оновлена методологія відповідає принципам та рекомендаціям Базельського комітету з банківського нагляду, вимогам європейського законодавства, ґрунтується на підходах міжнародних рейтингових агентств та аналізі статистичних даних банків України.

2 АНАЛІЗ ДІЄВОСТІ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМИ РИЗИКАМИ АТ «КРЕДОБАНК»

2.1 Організаційно-економічна характеристика банку

Сьогодні АТ «КРЕДОБАНК» здійснює свою діяльність як універсальний банк, що надає послуги як фізичним особам, так і корпоративним клієнтам, а також підприємствам малого і середнього бізнесу. Бізнес-лініями та продуктами, які АТ «КРЕДОБАНК» вважає ключовими для генерації доходів як у поточному періоді, так і в середньостроковій перспективі є:

1) роздрібний бізнес (споживчі кредити, кредити на придбання транспортних засобів, тобто автокредити, іпотечні кредити, пакети для фізичних осіб);

2) мікро-, малий і середній бізнес (МСБ, що включає обігові кредити, овердрафти, інвестиційні кредити агрокредитування, лізинг, пакети для МСБ, обслуговування зовнішньоекономічної діяльності);

3) корпоративний бізнес (обігові кредити, інвестиційні кредити, овердрафти, агрокредитування, лізинг, пакети для корпоративних клієнтів, обслуговування зовнішньоекономічної діяльності великого бізнесу);

4) казначейські операції (інвестиції в інструменти внутрішнього державного боргу).

Банк застосовує різні методи конкуренції з огляду на специфіку окремих продуктових ринків та сегментних груп клієнтів, пропонуючи клієнтам гарантії надійності їхніх коштів як учасник групи капіталу найбільшого польського банку РКО Bank Polski SA, розробляючи зручні продукти, які відповідають потребам клієнтів за конкурентною ціною та забезпечуючи відповідну якість сервісу. Сезонний фактор не має значного впливу на діяльність АТ «КРЕДОБАНК» [35].

Діяльності банку притаманні ті самі сезонні коливання, що й усій українській економіці, а індивідуальні істотні ознаки сезонності або циклічності бізнесу АТ «КРЕДОБАНК» відсутні. Враховуючи наявність у АТ «КРЕДОБАНК» стратегічного іноземного капіталу, основними його конкурентами є інші банки з іноземним капіталом, стратегічними пріоритетом яких визначено розвиток роздрібного бізнесу та обслуговування малого та середнього бізнесу. Згідно з даними, опублікованими НБУ, ринкова частка АТ «КРЕДОБАНК» (розрахована як відсоток від загального показника банківського сектору України) становила станом на 01 січня 2021 року 1,5% за кредитами та 1,3% за депозитами [36].

Важливими індикаторами, що засвідчують успішність реалізації банком обраної стратегії, є зростання ринкової частки та посилення ринкових позицій АТ «КРЕДОБАНК» (табл. 2.1).

Таблиця 2.1 – Дослідження ринкових часток АТ «КРЕДОБАНК» у банківській системі України за 2018-2020 рр., відсотків

Показники	2018 р.	2019 р.	2020 р.	Абсолютне відхилення, +/-	
				2020 р. від 2019 р., вп	2020 р. від 2018 р., вп
Чисті активи	1,23	1,28	1,38	0,10	0,15
Кредити юридичним особам	0,64	0,80	1,00	0,20	0,36
Кредити фізичним особам (брутто)	2,21	2,79	3,24	0,45	1,03
Кредити фізичним особам (нетто)	3,51	3,75	3,99	0,24	0,48
Кошти юридичних осіб	1,39	1,36	1,53	0,17	0,14
Кошти фізичних осіб	1,13	1,19	1,12	-0,07	-0,01
Статутний капітал	0,48	0,48	0,47	-0,01	-0,01
Балансовий капітал	1,32	1,29	1,48	0,19	0,16

За більшістю показників ринкова частка АТ «КРЕДОБАНК» зростає, наприклад, за чистими активами за весь проаналізований період зростання ринкової частки банку становило 0,15 вп, за кредитами юридичним особам – 0,36 вп, фізичним особам (нетто) – 0,48 вп (рис. 2.1).

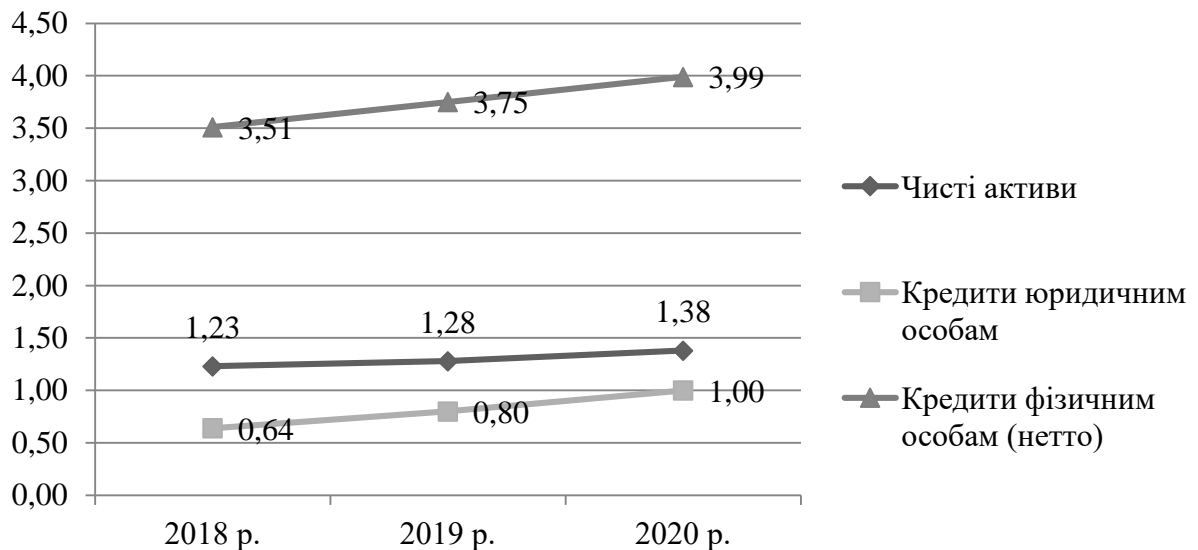

Рисунок 2.1 – Зростання ринкових часток АТ «КРЕДОБАНК» за період з 2018 р. по 2020 р., відсотків

Цьому сприяла як вища бізнес-активність банку, скерована на реалізацію обраної стратегії, так і висока довіра клієнтів. Хоча у 2020 році банківський сектор працював у несприятливих зовнішніх умовах, зумовлених пандемією COVID-19 та запровадженими карантинними обмеженнями, за підсумками звітного року динаміка основних бізнес-показників АТ «КРЕДОБАНК» була вищою за динаміку більшості конкурентів. Це дало змогу досягнути зростання ринкової частки банку за всіма основними показниками (крім депозитів фізичних осіб через відмову банку від агресивної цінової конкуренції на ринку депозитів та заміщення роздрібних депозитів іншими зобов'язаннями).

Висока динаміка розвитку бізнесу банку дозволила АТ «КРЕДОБАНК» посилити свої рейтингові позиції в секторі. АТ «КРЕДОБАНК» міцно закріпився в ТОП-16 провідних українських банків за всіма основними бізнес-показниками (зокрема, за кредитами корпоративним клієнтам, за якими піднявся з 18-ї на 16-ту позицію). Зокрема, АТ «КРЕДОБАНК» займає 16-ту позицію за активами, 11-ту позицію за портфелем роздрібних кредитів (брутто) та 9-ту позицію за портфелем роздрібних кредитів (нетто), 13-ту позицію за депозитами юридичних осіб, 15-ту позицію за роздрібними

депозитами, 12-ту позицію за операційним доходом та 14-ту позицію за чистим прибутком серед 73-х банків в секторі.

Здійснюючи свою діяльність на території 22 областей України та м. Києва, АТ «КРЕДОБАНК» у той же час залишається одним із регіональних лідерів на території Львівської області та Західної України. Зокрема, за даними НБУ на ринку восьми областей Західної України ринкова частка АТ «КРЕДОБАНК» становить 6,6% за залученими коштами клієнтів та 6,7% за наданими кредитами, а на «домашньому» ринку Львівської області – 12,8% за депозитами та 8,1% за кредитами.

За 2020 рік якісна продуктова пропозиція, що відповідає очікуванням і потребам клієнтів відмінний фінансовий стан, надійність, заходи корпоративної соціальної відповідальності АТ «КРЕДОБАНК» були відзначені експертним середовищем. Так, у 2020 році банк отримав відзнаки та нагороди, серед яких:

- перше місце в рейтингу «Банки 2020 року» у номінації «Чистий банк» серед банків іноземних банківських груп за версією агентства «Фінансовий клуб»;

- друге місце у номінації «Лізинг» у щорічному рейтингу «50 провідних банків України», який проводиться інформаційним агентством «Фінансовий клуб»;

- друге місце у номінації «Кредит на придбання авто» у рейтингу найкращих банківських продуктів «Prostobank Awards» від агентства «Простобанк Консалтинг»;

- друге місце у номінації «Кредит на придбання нерухомості на вторинному ринку» у рейтингу найкращих банківських продуктів «Prostobank Awards» від агентства «Простобанк Консалтинг»;

- друге місце у номінації «Кращі депозити для бізнесу» у рейтингу найкращих банківських продуктів «Prostobank Awards» від агентства «Простобанк Консалтинг»;

- друге місце у номінації «Краще розрахунково-касове обслуговування

бізнесу» у рейтингу найкращих банківських продуктів «Prostobank Awards» від агентства «Простобанк Консалтинг»;

– друге місце у рейтингу надійності банківських депозитів від рейтингового агентства «Стандарт-рейтинг»;

– третє місце у номінації «Іпотечний кредит» та у номінації «Автокредит» у щорічному рейтингу «50 провідних банків України», який проводиться інформаційним агентством «Фінансовий клуб» [25].

Станом на 01.01.2021 р. організаційна структура АТ «КРЕДОБАНК» включає Головний банк та 82 відділення. Мережа установ банку охоплює майже всі області України, за виключенням Луганської та Донецької областей та території анексованої АР Крим.

Протягом 2020 року припинили діяльність 8 відділень та було відкрито 4 нових відділення, таким чином загальна кількість відділень банку за звітний період зменшилась на 4 од. Нові повнофункціональні відділення були відкриті у м. Києві, м. Рівне та м. Івано-Франківську. Також банк продовжував реалізовувати проекти передислокації окремих відділень у більш зручні для клієнтів приміщення – у 2020 році було передислоковано 3 відділення у м. Запоріжжі, м. Івано-Франківськ та м. Стрий.

Інформація про зміну кількості структурних підрозділів і чисельності персоналу АТ «КРЕДОБАНК» за останні роки наведено у табл. 2.2.

Таблиця 2.2 – Динаміка кількості відділень АТ «КРЕДОБАНК» і чисельності персоналу за 2018-2020 рр.

Показники	2018 р.	2019 р.	2020 р.	Абсолютне відхилення, +/-	
				2020 р. від 2019 р.	2020 р. від 2018 р.
Кількість відділень, у т.ч.	93	86	82	-4	-11
відкрито протягом звітного періоду	3	2	4	2	1
припинено діяльність протягом звітного періоду	12	9	8	-1	-4
Чисельність працівників, осіб	2097	2117	1999	-118	-98

Динаміка кількості відділень банку та чисельності репрезентована на рис. 2.2. Спостерігається загальна тенденція до зменшення, втім вона не є негативною в умовах цифрових трансформацій, а також адаптації банківського бізнесу до викликів коронакризи.

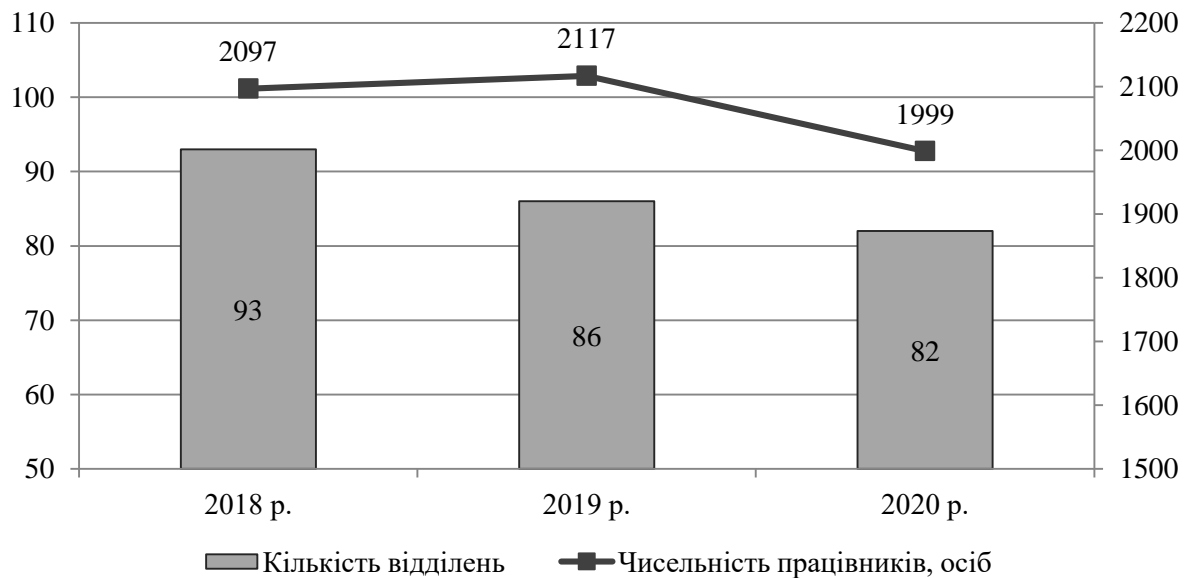

Рисунок 2.2 – Зміна кількості відділень банку та забезпеченості персоналом АТ «КРЕДОБАНК»

Основним нефінансовим ресурсом АТ «КРЕДОБАНК» у звітному періоді, як і раніше, залишалися людські ресурси (персонал) та їхній інтелектуальний капітал. Загальна облікова чисельність працівників АТ «КРЕДОБАНК» станом на 01.01.2021 р. склала 1999 осіб та скоротилася порівняно до початку 2020 року на 118 осіб або на 6%. Абсолютна більшість працівників банку мають вищу освіту – 90% від їх загальної чисельності, а середній вік працівників складає 37 років. За тендерною структурою серед працівників АТ «КРЕДОБАНК» переважають жінки, які становлять 74% від загальної чисельності працівників.

Важливо, що АТ «КРЕДОБАНК» проводить прозору кадрову політику, відповідно до якої підбір працівників кар’єрний ріст і матеріальна винагорода базується на оцінці кваліфікації, професійних умінь результатів роботи.

Кадрова політика АТ «КРЕДОБАНК» спрямована на підвищення ефективності роботи персоналу, досягнення цільового рівня задоволення клієнтів та досягнення визначених стратегічних цілей [37].

Головний банк виконує функції центру стратегічного управління, що формує політику банку, зокрема щодо: стратегії банку; фінансового та операційного планування; пропозиції продуктів і послуг, пристосованих до потреб клієнтів; впровадження нових технологій; відповідності організаційних структур; обмеження ризику і забезпечення безпеки банку; організації внутрішнього контролю; кадрової політики і розробки внутрішніх нормативних документів; а також реалізує окремі операційні завдання.

Відділення є відокремленими підрозділами банку, операції яких відображаються на балансі банку. Відділення організують та здійснюють продаж банківських продуктів і послуг, забезпечуючи належну якість обслуговування клієнтів та очікувану ефективність діяльності.

Додатковими каналами продажу АТ «КРЕДОБАНК» є мережа власних банкоматів, що включає понад 260 одиниць, та понад 100 терміналів самообслуговування, а також сучасні системи дистанційного обслуговування клієнтів за допомогою мережі Інтернет та телефону.

Місія АТ «КРЕДОБАНК» – бути надійним фінансовим партнером для клієнтів і привабливим роботодавцем для працівників. Завдяки спеціалізації і концентрації ресурсів Банк прагне досягти підтримувати довгострокову стабільність бізнесу, забезпечуючи тим самим рентабельність інвестицій своїх акціонерів.

Довгострокове бачення АТ «КРЕДОБАНК» – це ефективний і безпечний банк, що забезпечує ріст вартості для акціонерів.

Цінностями АТ «КРЕДОБАНК» визначено: Надійність, Задоволеність клієнта, Постійне вдосконалення, Підприємливість.

Відповідно до стратегії АТ «КРЕДОБАНК» залишається універсальним банком, що надає якісний сервіс для роздрібних клієнтів та малого і середнього бізнесу а також для корпоративних клієнтів з прозорим бізнесом

та високою кредитоспроможністю.

Стратегія передбачає, що АТ «КРЕДОБАНК»:

- буде вартістю на основі довготривалих відносин із задоволеними клієнтами та ентузіазму працівників;
- динамічно та, водночас, розсудливо збільшує масштаб свого бізнесу;
- здійснює глибоку цифрову трансформацію у всіх аспектах діяльності;
- вдосконалює операційну модель та багатоканальну модель дистрибуції;
- використовує потенціал синергії внаслідок належності до групи РКО Bank Polski для створення «екосистеми» фінансових послуг для польсько-українського бізнесу;
- забезпечує диверсифікованість діяльності і дисципліну в сфері управління ризиками та кібербезпеки, стійкість до ринкових потрясінь [35].

У ході реалізації стратегії АТ «КРЕДОБАНК» приділяє пріоритетну увагу якості банківського сервісу, продовжує удосконалення цифрових технологій обслуговування клієнтів та розвиток ІТ-систем, забезпечуючи реалізацію очікувань клієнтів. АТ «КРЕДОБАНК» прагне до довгострокової співпраці і взаємної лояльності у відносинах з клієнтами і працівниками. Керуючись істотними потребами клієнтів АТ «КРЕДОБАНК» пропонує їм сучасні банківські продукти та фінансові рішення, розвиває галузеві компетенції та посилює конкурентні переваги на ринках іпотечного та автокредитування, лізингу, обслуговування МСБ та польсько-українського бізнесу. Посилення «діджиталізації» банку має на меті підвищення рівня самообслуговування та зниження витратності операцій, підвищення ефективності клієнтських пропозицій при належній безпеці активів клієнтів і банку.

Головними стратегічними цілями АТ «КРЕДОБАНК» є досягнення високого рівня віддачі на капітал на рівні понад 17%, що забезпечить потенціал для нарощування масштабу діяльності; збільшення загальної кількості клієнтів до 1 млн у всіх сегментах; зростання рівня задоволеності

клієнтів та їх активності; збільшення частки в обслуговуванні зовнішньо-торгівельного обороту між Україною та Польщею в 1,5 рази; швидке реагування ІТ на потреби бізнесу та підвищення надійності ключових ІТ-систем; утримання помірною апетиту на ризик; зростання операційної ефективності: підвищення рівня заангажованості та задоволеності працівників.

Важливим чинником, що визначає довгострокову стійкість АТ «КРЕДОБАНК» до зовнішніх викликів та загроз залишатиметься всебічна підтримка з боку стратегічного акціонера – найбільшого польською банку РКО Bank Polski S.A., що дозволяє АТ «КРЕДОБАНК» успішно використовувати досвід більш розвинутого польського фінансового ринку.

Ключові фінансові та нефінансові ресурси та їх використання. Основним фінансовим ресурсом АТ «КРЕДОБАНК», що забезпечує його фінансову стійкість та дає можливість залучати на ринку додаткові фінансові ресурси, є капітал внесений акціонерами Станом на 01.01.2021 р. статутний капітал АТ «КРЕДОБАНК» складає 2249,0 млн грн і його величина протягом 2020 року не змінилася. Інформація про зміну величини капіталу АТ «КРЕДОБАНК» за останні роки наведено у табл. 2.3.

Таблиця 2.3 – Аналіз капіталізації АТ «КРЕДОБАНК» за 2018-2020 рр.

Показники	Станом на 31 грудня			Абсолютне відхилення, +/-	
	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2020 р. від 2019 р.	2020 р. від 2018 р.
Статутний капітал, млн грн	2249,0	2249,0	2249,0	0,0	0,0
Регулятивний капітал, млн грн	1806,2	1961,2	2284,9	323,7	478,7
Норматив адекватності регулятивного капіталу, %	16,90	15,30	16,20	0,90	-0,70

Регулятивний капітал АТ «КРЕДОБАНК» станом на 01.01.2021 р. складає 2284,9 млн грн і зріс за рік на 323,7 млн грн або на 17%. Це забезпечує утримання значення нормативу адекватності регулятивного капіталу (Н2) на рівні 16,2% на кінець звітної періоду (рис. 2.3).

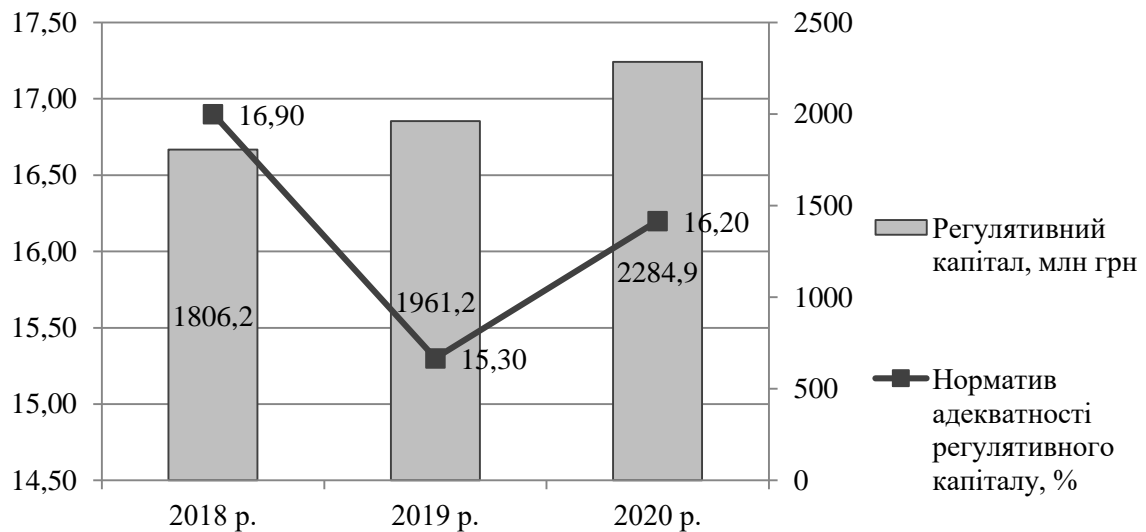

Рисунок 2.3 – Динаміка абсолютних і відносних показників капіталізації банківської діяльності АТ «КРЕДОБАНК»

Таким чином, АТ «КРЕДОБАНК» був добре забезпечений регулятивним капіталом протягом звітного періоду. В структурі регулятивного капіталу 95,3% припадає на основний капітал, а 4,7% – на додатковий капітал.

Інформація про зміну кількості клієнтів АТ «КРЕДОБАНК» за останні роки наведено у табл. 2.4.

Таблиця 2.4 – Динаміка кількості клієнтів АТ «КРЕДОБАНК», осіб

Показники	2018 р.	2019 р.	2020 р.	Абсолютне відхилення, +/-	
				2020 р. від 2019 р.	2020 р. від 2018 р.
Кількість клієнтів, у т.ч.	567,2	606,5	645,0	38,5	77,8
юридичних осіб та підприємців	53,5	53,7	56,8	3,1	3,3
фізичних осіб	513,7	552,8	588,2	35,4	74,5

Зростання бізнес-показників банку було забезпечено як за рахунок розширення співпраці з існуючою клієнтською базою, перехресного продажу (крос-селлінгу) додаткових банківських продуктів наявним клієнтам, так і за рахунок залучення на обслуговування нових клієнтів з усіх ключових сегментів.

За підсумками 2020 р. кількість клієнтів-суб'єктів підприємницької діяльності в АТ «КРЕДОБАНК» зросла на 3,1 тис. осіб до 56,8 тис. осіб. У роздрібному сегменті кількість клієнтів АТ «КРЕДОБАНК» зросла на 35 тис. осіб складає 588 тис. осіб. (рис. 2.4).

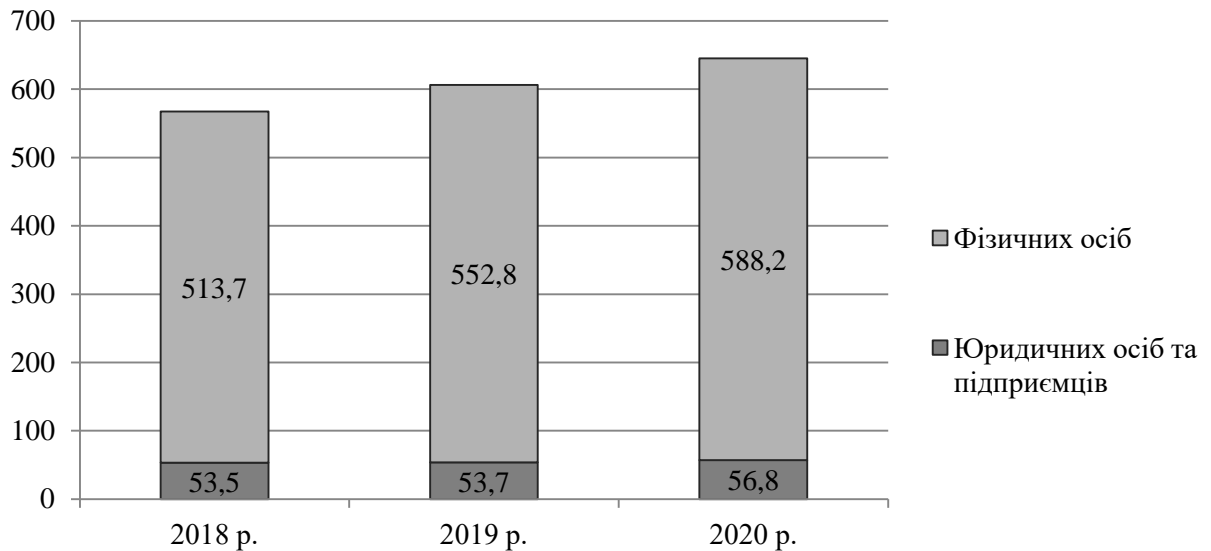

Рисунок 2.4 – Розширення клієнтської бази АТ «КРЕДОБАНК» за 2018-2020 рр., тис. осіб

Серед основних напрямів розвитку та ініціатив, скерованих на забезпечення високої ефективності АТ «КРЕДОБАНК» у 2020 році, підвищення рівня якості обслуговування та диджиталізації банку, нарощення обсягів продажу, а також для реагування на нові виклики, пов'язані із пандемією COVID-19, слід відзначити:

– успішну адаптацію банку до діяльності в умовах пандемії COVID-19 та карантинних обмежень, як у частині зміни операційних процесів та обслуговування клієнтів, так і в частині організації роботи працівників Банку та захисту їх здоров'я;

– остаточний перехід від застарілої системи «КредоДайрект» на нову систему online-banking для клієнтів-фізичних осіб та подальше розширення її функціональності – протягом року запроваджено можливість обміну валют онлайн у реальному часі, регулярні автоплатежі, зручне погашення кредитів,

подача онлайн-заявки на кредит, можливість самостійної зміни фінансового номера та розширені можливості керування додатковими картками;

– запровадження сучасної системи захисту онлайн-платежів 3D Secure – технології, що знижує ризик шахрайства при розрахунках в Інтернеті;

– утримання позиції одного з лідерів на ринку нового іпотечного кредитування з обсягом продажу іпотечних кредитів у понад 1060 млн грн, що складає 28% загального обсягу нових іпотек в банківському секторі України;

– активний розвиток лізингового бізнесу із зростанням обсягів нового фінансування за 2020 рік до понад 960 млн грн або на 64% більше за обсяг фінансування, наданого за 2019 рік, що дозволило зайняти місце в ТОП-3 на ринку банківського лізингу;

– приєднання до державної програми підтримки мікро- та малих підприємств «Доступні кредити 5-7-9%», за якою малий бізнес може отримати кредити під знижену відсоткову ставку або рефінансувати раніше виданий кредит із повною компенсацією відсотків, та активна участь у цій програмі – станом на 01.01 2021 р. АТ «КРЕДОБАНК» уклав в рамках програми кредитних договорів на суму понад 1,6 млрд грн та увійшов в ТОП-5 банків-лідерів (серед 19-ти банків-учасників) з часткою 9,5%;

– розширення участі банку у регіональних програмах відшкодування відсотків за кредитами малому і середньому бізнесу за рахунок місцевих бюджетів – приєднання до оновленої програми підтримки малого і середнього бізнесу Києва, розробленої Київською міською державною адміністрацією у співпраці з Фондом розвитку підприємництва;

– ініціювання співпраці з державним Фондом енергоефективності (першим з недержавних українських банків) у реалізації програми підтримки енергоефективності багатоквартирних будинків «Енергодім» та початок кредитування в рамках цієї програми;

– укладання угоди про стратегічне партнерство з CNH Industrial Capital, яка дозволить сільськогосподарським та будівельним підприємствам купувати техніку Case IH, New Holland Agriculture та Case Construction у кредит та лізинг

від Кредобанку на вигідних фінансових умовах;

– відкриття 4 нових відділень, у тому числі 2 банківських відділень нового формату у м Києві – в бізнес-центрі «Леонардо» та торговельно-розважальному центрі «Ретровіль», що вирізняється комфортом, інноваційністю та гнучкістю підходу до клієнта залежно від типу його операції;

– оптимізація існуючої мережі відділень з урахуванням бізнес-результатів та потенціалу окремих відділень, що зокрема передбачала передислокацію 3 відділень та закриття 8 відділень (з слабким потенціалом бізнесу або з високою вартістю оренди);

– формування іміджу АТ «КРЕДОБАНК», як солідного банку із польським капіталом та соціально-відповідальної фінансової установи загальнонаціонального масштабу, зокрема:

– благодійна допомога лікарням Львівської області, які приймають та лікують хворих на коронавірус COVID-19, з метою закупівлі медичного обладнання для реанімації та інтенсивної терапії, а також на придбання захисних засобів та матеріалів – надано підтримку понад 10 закладам охорони здоров'я на загальну суму 3,4 млн грн;

– підтримка в якості генерального партнера сучасної української опери «Лис Микита» написаної українським композитором Іваном Небесним, прем'єра якої відбулася у Львівському національному академічному театрі опери та балету імені Соломії Крушельницької;

– активна участь у Всеукраїнській інформаційній кампанії з протидії платіжному шахрайству, організованій Національним банком України;

– участь АТ «КРЕДОБАНК» у Всеукраїнському Пакті заради молоді-2025 – ініціативи Міністерства молоді та спорту України, Центру «Розвиток корпоративної соціальної відповідальності» та українського бізнесу про партнерство заради створення нових робочих місць для талановитої молоді.

Згідно з рішенням Правління Національного банку України від 03.03.2020 р. №155-рш АТ «КРЕДОБАНК» був повторно включений у

оновлений перелік з 14-ти системно важливих банків Статус системно важливого банку передбачає виконання Банком додаткових вимог для забезпечення запасу міцності (підвищених нормативів миттєвої ліквідності та максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента, а також необхідність формувати в подальшому додатково до нормативу достатності капіталу буфер системної важливості в розмірі 1% капіталу). Вже після звітної дати, у 1-му кварталі 2021 року, НБУ виключив АТ «КРЕДОБАНК» з переліку системно важливих банків [36].

У 2020 році Національний банк України в рамках оцінки стійкості Банку провів повторну оцінку достатності регулятивного та основного капіталу АТ «КРЕДОБАНК» за базовим та несприятливим макроекономічними сценаріями (стрес-тестування) на прогностичний період. За результатами оцінки стійкості Національний банк визначив, що як і рік тому АТ «КРЕДОБАНК» не потребує докапіталізації для дотримання ним нормативу достатності регулятивного капіталу (Н2) та нормативу достатності основного капіталу (Н3) на рівні не нижче нормативних значень, установлених Національним банком України.

Значним залишатиметься вплив у 2021 році на банківський сектор кредитного ризику, оскільки незважаючи на поліпшення економічної ситуації у другому півріччі 2020 року, окремі позичальники банків усе ще відчують фінансові труднощі. Це може негативно вплинути на якість обслуговування кредитів, а отже, зумовить потребу в додатковому формуванні резервів банками. Також нові регуляторні вимоги Національного банку у 2021 році впливатимуть на діяльність банківського сектору, зокрема, вимога поетапно вираховувати вартість непрофільних активів з основного капіталу банків, поступове підвищення ваг ризику для урядових цінних паперів в іноземній валюті, а також для незабезпечених споживчих кредитів, початок дії коефіцієнту чистого стабільного фондування (NSFR) тощо.

Проте вплив зазначених регуляторних змін за оцінками менеджменту матиме обмежений вплив на діяльність АТ «КРЕДОБАНК» та не становитиме загрози для реалізації затвердженої стратегії банку [35].

Головним внутрішнім ризиком для реалізації стратегії банку є можливий дефіцит ресурсів (трудових, технологічних) для реалізації запланованих змін, проєктів та заходів. На цей час неможливо передбачити всі тенденції, які можуть вплинути на банківський сектор України та її економіку в цілому, отже і оцінити який вплив вони можуть мати на майбутній фінансовий стан банку. Разом з тим менеджмент АТ «КРЕДОБАНК» впевнений, що вживає усіх необхідних заходів для забезпечення стабільної діяльності та розвитку банку.

2.2 Аналіз фінансового стану АТ «КРЕДОБАНК»

Для АТ «КРЕДОБАНК» 2020 рік став останнім роком реалізації 4-річної стратегії під назвою «Створення вартості Банку», що охоплювала 2017-2020 рр. Досягнуті банком результати засвідчують правильність обраних стратегічних пріоритетів розвитку. В 2020 році продовжилось динамічне зростання ринкової частки АТ «КРЕДОБАНК». Зокрема, ринкова частка банку за активами зросла за 2020 рік на 0,10 вп (у 2019 році – на 0,05 вп) і досягла 1,38%, що є рекордним значенням за останні 20 років.

За 2020 рік чисті активи АТ «КРЕДОБАНК» зросли на 32% і склали 25,2 млрд грн, що забезпечило утримання 16-ої позиції в секторі серед 73 банків [36].

Зростання активів було забезпечено зростанням портфелю державних цінних паперів, зростанням портфелю кредитів як юридичним, так фізичним особам, а також зростанням обсягу коштів в інших банках. Аналіз активів банку проведено в табл. 2.5 за даними окремої фінансової звітності АТ «КРЕДОБАНК» (ДОДАТКИ Б і В).

Таблиця 2.5 – Динамічний аналіз активів АТ «КРЕДОБАНК» за період з 2018 р. по 2020 р., тис. грн

Показники	Станом на 31 грудня	Абсолютне відхилення, +/-
-----------	---------------------	---------------------------

	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2020 р. від 2019 р.	2020 р. від 2018 р.
Грошові кошти та їх еквіваленти	2157346	2923310	4201484	1278174	2044138
Заборгованість інших банків	8436	7438	30764	23326	22328
Кредити та аванси клієнтам	9624870	11684083	13282029	1597946	3657159
Інвестиційні цінні папери	3783284	3072580	6187229	3114649	2403945
Передоплата з поточного податку на прибуток	150	84	20	-64	-130
Відстрочений актив з податку на прибуток	30496	32560	43004	10444	12508
Інвестиційна нерухомість	22170	28506	14054	-14452	-8116
Основні засоби	103281	1070912	1007493	-63419	904212
Нематеріальні активи	871152	137341	176188	38847	-694964
Інші фінансові активи	49384	70042	153702	83660	104318
Інші нефінансові активи	121281	108921	132163	23242	10882
Всього активів	16771850	19135777	25228130	6092353	8456280

Переважає більшість активів банку за проаналізований період з 2018 року по 2020 рік зростала, за виключенням передоплати з поточного податку на прибуток (-130 тис. грн), інвестиційної нерухомості (-8116) і нематеріальних активів АТ «КРЕДОБАНК» (-694964 тис. грн). Останнє є не надто позитивним, оскільки зараз інтелектуальна власність має першочергове значення в банківській діяльності.

Важливо зазначити, що на відміну від більшості банків України, в яких кредитний портфель може сягати понад 90% усіх активів, в банку, що аналізується кредити й аванси клієнтам мають не таку суттєву питому вагу [38]. Це свідчить про виважену кредитну політику та досить обережний підхід до управління кредитними ризиками банківської діяльності. В структурі активів також значну частку мають цінні папери, що однозначно добре, готівкові кошти та їх еквіваленти, що потребує додаткових обрахунків для їхнього більш ефективного використання (рис. 2.5).

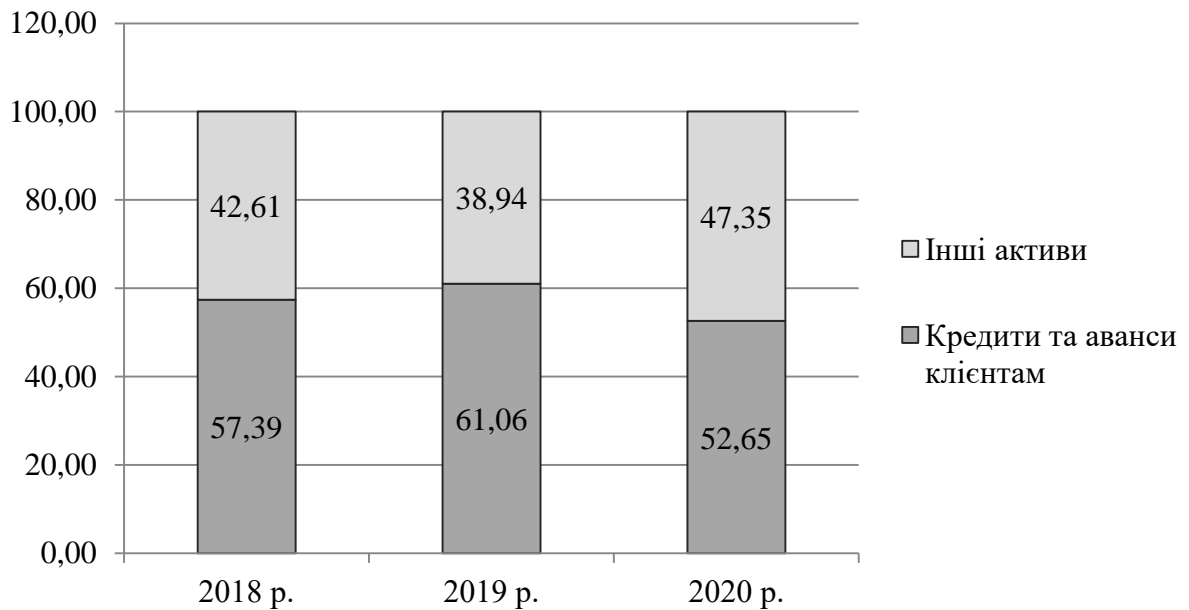

Рисунок 2.5 – Зміна частки кредитів і авансів клієнтам у сукупних активах АТ «КРЕДОБАНК»

У цілому активи АТ «КРЕДОБАНК» є добре диверсифікованими.

Чинним банківським законодавством до нормативів ліквідності банку зараз віднесено [39]:

- норматив короткострокової ліквідності (Н6);
- коефіцієнт покриття ліквідністю (LCR) за всіма валютами (LCR_{BB}) та в іноземній валюті (LCR_{IB});
- коефіцієнт чистого стабільного фінансування (NSFR).

Зміна підходів НБУ до регулювання банківської ліквідності ускладнює процес аналізу та формулювання висновків із порівняння, проте деякі узагальнення зробити все-таки можливо. Раніше банки обов'язково мали діагностувати дотримання ще двох показників ліквідності, а саме Н4 і Н5, тому в 2018 році, коли вони ще були чинні АТ «КРЕДОБАНК» здійснював їх моніторинг і вони також залучені до аналізу фінансового стану банку за відповідними нормативами ліквідності.

В табл. 2.6 проаналізовані в динаміці за період з 2018 року по 2020 рік економічні нормативи ліквідності АТ «КРЕДОБАНК», які в цілому перебувають у межах допустимих значень.

Таблиця 2.6 – Аналіз фінансового стану АТ «КРЕДОБАНК» за показниками ліквідності протягом 2018-2020 рр., %

Показники	2018 р.	2019 р.	2020 р.	Відхилення 2020 р., +/-	
				від 2019 р.	від 2018 р.
Норматив миттєвої ліквідності (Н4 – не менше ніж 20%)	40,98	×	×	×	×
Норматив поточної ліквідності (Н5 – не менше ніж 40%)	51,77	×	×	×	×
Норматив короткострокової ліквідності (Н6 – не менше ніж 60%)	70,18	70,38	71,84	1,46	1,66
Коефіцієнт покриття ліквідністю за всіма валютами (LCR _{ВВ} – не менше ніж 100%)	×	110,59	112,41	1,82	×
Коефіцієнт покриття ліквідністю в іноземній валюті (LCR _{ІВ} – не менше ніж 100%)	×	105,46	142,16	36,70	×

Протягом звітної періоду ліквідність АТ «КРЕДОБАНК» перебувала на безпечному рівні. В той же час, значення окремих нормативів ліквідності банку переважно були нижчими, ніж їх середнє значення по банківському сектору, що зумовлено наявністю значної надлишкової ліквідності в секторі протягом звітної періоду [40].

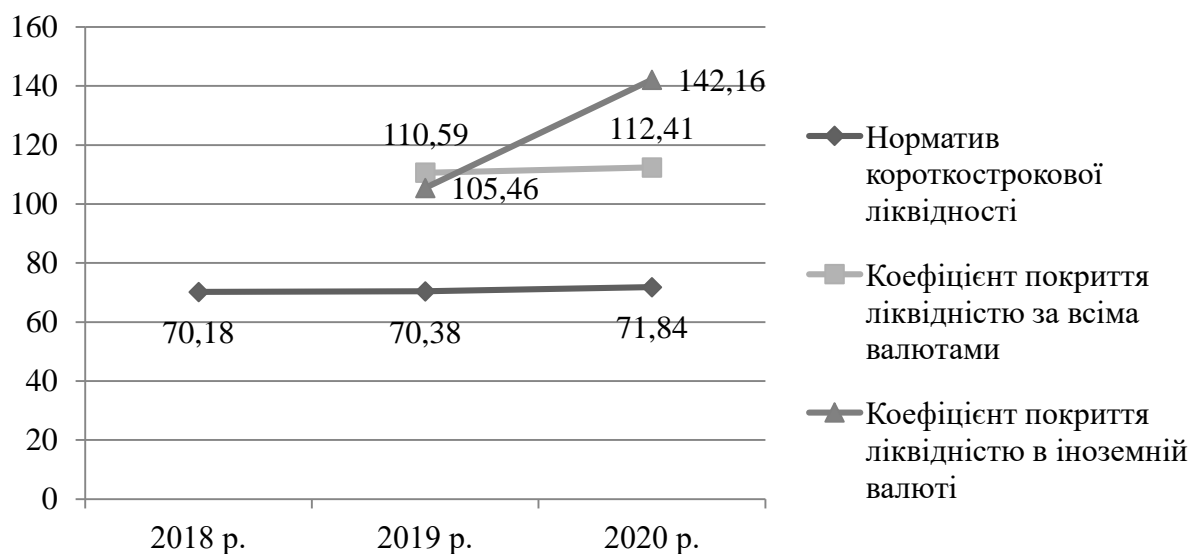

Рисунок 2.6 – Динаміка показників ліквідності, що впливають на фінансовий стан АТ «КРЕДОБАНК», %

Так, значення нормативу короткострокової ліквідності банку (Н6) на 01.01.2021 р. становило 71,8%, що на 11,8 вп перевищує граничне значення, встановлене НБУ. Значення нового обов'язкового нормативу ліквідності – коефіцієнта покриття ліквідності (LCR) банку на 01.01.2021 р. становило 112,4% в іноземній валюті та 142,2% у всіх валютах, що перевищує мінімальне значення у 100%, встановлене НБУ (рис. 2.6).

Протягом 2020 р. залишки коштів клієнтів в АТ «КРЕДОБАНК» зросли на 31% до 18,3 млрд грн. Важливе значення при управлінні ліквідністю в АТ «КРЕДОБАНК» має можливість використання кредитних ліній від акціонера – РКО Bank Polski SA, зокрема, довгострокової лінії в сумі 30 млн дол. США та кредитного ліміту в сумі еквівалентній 175 млн польських злотих.

У зв'язку з епідемією COVID-19, АТ «КРЕДОБАНК» здійснив низку заходів, спрямованих на забезпечення безперервності операцій банку та розширення способів комунікації клієнтів з банком в умовах карантинних обмежень, зокрема:

- створено робочу групу з протидії епідеміологічній загрози, спричиненої вірусом COVID-19, яка розробила комплекс заходів з реалізації вимог органів державної влади, змін до законодавства України, рекомендацій Національного банку України та Міністерства охорони здоров'я;

- призначено відповідальних за забезпечення своєчасного виконання критичних операцій;

- реалізовано комплекс заходів, спрямований на зменшення кількості відвідувань клієнтів у відділеннях та збільшення частки операцій з використанням дистанційних каналів;

- забезпечено безперебійне обслуговування клієнтів через Контакт-центр;

- запроваджено послугу дистанційного відкриття рахунків фізичних осіб з доставкою банківської карти клієнту без його візиту до відділення;

- отриманні національної візи Польщі, що підвищує зручність для

клієнтів та зменшує кількість відвідувачів у відділеннях, що особливо важливо в умовах карантинних обмежень;

– впроваджено відеоконсультації як новий сервіс віддаленого обслуговування для існуючих та потенційних клієнтів, що дає можливість отримати консультацію та замовити банківські послуги за допомогою інтернет-відеозв'язку та став першим банківським сервісом такого типу в Україні;

– запроваджено процес залучення клієнтів на іпотечне кредитування через Контакт-центр шляхом заведення заявки та здійснення попереднього скорингу клієнта;

– посилено заходи щодо інформування клієнтів, зокрема щодо режиму роботи відділень банку та переліку доступних можливостей дистанційного використання послуг банку;

– запроваджено програму кредитних пільг для клієнтів та впроваджені швидкі механізми прийняття рішень для поновлення кредитної лінії;

– перевірено та підготовлено ІТ-інфраструктуру для віддаленої роботи, включаючи доступ до ключових систем, а також механізми безпеки у віддаленому доступі;

– забезпечено можливість віддаленої роботи за допомогою систем відеоконференцій (Teams та Cisco Meeting);

– придбано додаткові ноутбуки для працівників, які є ключовими для підтримки критичних процесів у банку;

– канали зв'язку з банком були розширені до необхідних значень та ін.

У табл. 2.7 проаналізовано дотримання нормативів інвестування банком за період з 2018 року по 2020 рік.

Норматив інвестування в цінні папери окремо за кожною установою встановлюється для обмеження ризику, пов'язаного з інвестуванням в акції, паї, частки та інвестиційні сертифікати окремої юридичної особи. Норматив інвестування в цінні папери окремо за кожною установою визначається як співвідношення розміру коштів, які інвестуються на придбання акцій (паїв,

часток) та інвестиційних сертифікатів окремо за кожною установою, до статутного капіталу банку [11].

Таблиця 2.7 – Аналіз дотримання АТ «КРЕДОБАНК» нормативів інвестування та нормативів відкритої валютної позиції, %

Показники	2018 р.	2019 р.	2020 р.	Відхилення 2020 р., +/-	
				від 2019 р.	від 2018 р.
Норматив інвестування в цінні папери окремо за кожною установою (Н11 – не більше 15%)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Норматив загальної суми інвестування (Н12 – не більше 60%)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Ліміт відкритої валютної позиції (Л13-1 – не більше 5%)	2,48	0,59	1,28	0,69	-1,20
Ліміт відкритої валютної позиції (Л13-2 – не більше 5%)	0,56	0,07	0,00	-0,07	-0,56

Нормативи інвестування мали нульове незмінне значення, натомість ліміти відкритої валютної позиції Л13-1 і Л13-2 коливалися в припустимих межах, що свідчить про стабільний фінансовий стан банку (рис. 2.7).

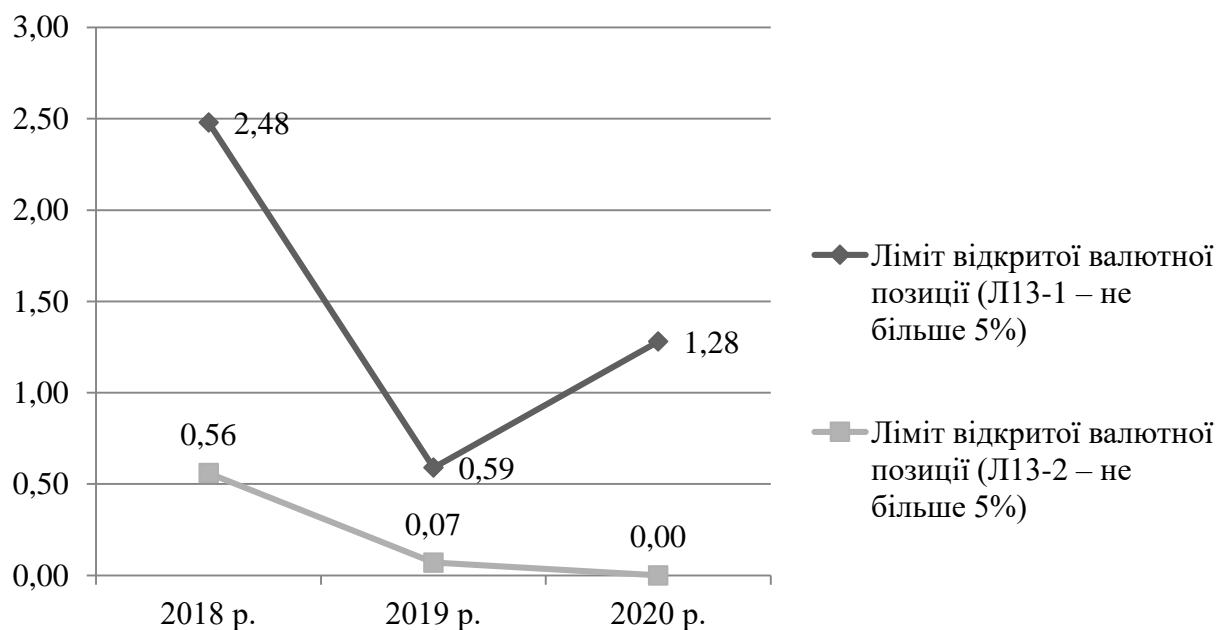

Рисунок 2.7 – Динаміка лімітів відкритої валютної позиції банку за період з 2018 р. по 2020 р., %

У наступній табл. 2.8 проведений горизонтальний аналіз зобов'язань банку для того, щоб оперувати вихідними даними з оцінки фінансової стійкості АТ «КРЕДОБАНК», яка відображає здатність фінансової установи витримувати виклики ринку та зберігати надійність [41].

Таблиця 2.8 – Горизонтальний аналіз зобов'язань АТ «КРЕДОБАНК» за період з 2018 р. по 2020 р., тис. грн

Показники	Станом на 31 грудня			Абсолютне відхилення, +/-	
	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2020 р. від 2019 р.	2020 р. від 2018 р.
Заборгованість перед іншими банками	2021544	1612017	2839280	1227263	817736
Кошти клієнтів	11955187	13961545	18319765	4358220	6364578
Кошти інших фінансових організацій	160511	276991	115580	-161411	-44931
Випущені боргові цінні папери	304076	279470	384810	105340	80734
Зобов'язання з поточного податку на прибуток	12900	36148	33784	-2364	20884
Інші фінансові зобов'язання	141587	240083	246528	6445	104941
Інші нефінансові зобов'язання	137766	143238	166801	23563	29035
Всього зобов'язань	14733571	16549492	22106548	5557056	7372977

Слід наголосити, що дотримуючись збалансованого та консервативного підходу до управління активами і пасивами АТ «КРЕДОБАНК» протягом звітного періоду утримував співвідношення виданих кредитів до залучених коштів клієнтів нижче 100%, що сприяє покращенню фінансового стану банку. Всі складові зобов'язань зростали, крім коштів інших фінансових організацій, запозичених АТ «КРЕДОБАНК» (рис. 2.8).

Серед зобов'язань, які в структурі пасивів банку мають найбільшу питому вагу, варто виділити кошти клієнтів, заборгованість перед іншими банками, випущені боргові цінні папери. Позитивним є те, що як в активних, так і в пасивних операціях банк використовує досить широко фондів інструменти.

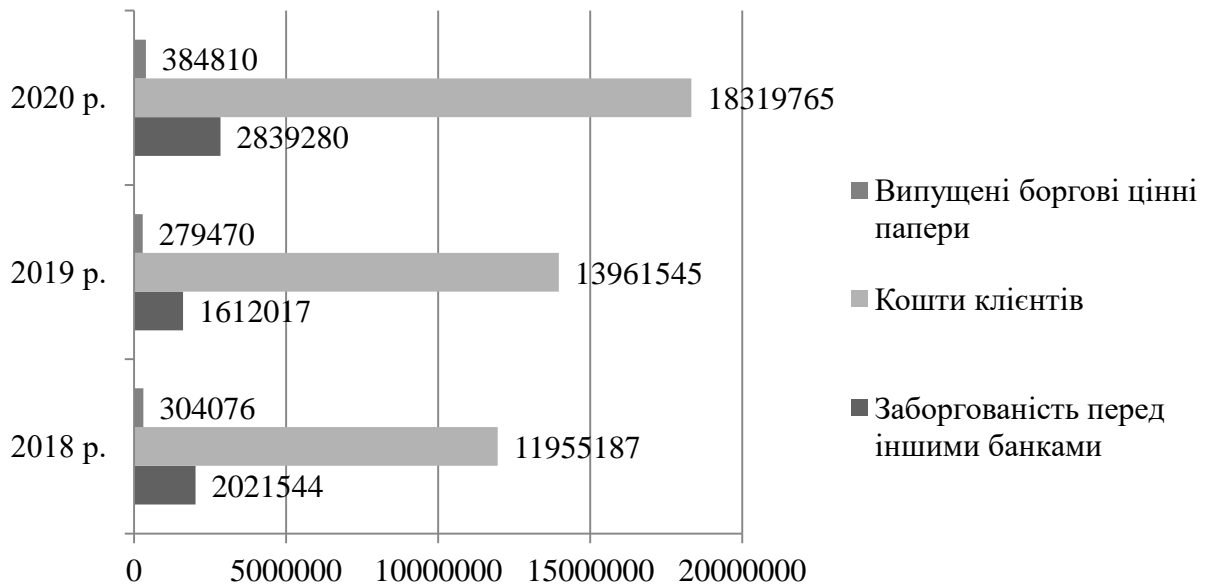

Рисунок 2.8 – Зростання величини зобов’язань банку за основними напрямками протягом 2018-2020 рр., тис. грн

В табл. 2.9 проаналізований власний капітал банку. Складові капіталу важливо аналізувати, оскільки їхній розмір у динаміці та співвідношення характеризують власні фінансові ресурси банку [42].

Таблиця 2.9 – Аналіз власного капіталу АТ «КРЕДОБАНК» за період з 2018 р. по 2020 р., тис. грн

Показники	Станом на 31 грудня			Абсолютне відхилення, +/-	
	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2020 р. від 2019 р.	2020 р. від 2018 р.
Статутний капітал	2248969	2248969	2248969	0	0
Резерв переоцінки основних засобів	108275	111747	108280	-3467	5
Резерв переоцінки інвестиційних цінних паперів, які оцінюються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід	76169	79776	83744	3968	7575
Нерозподілений прибуток	-395134	145793	680589	534796	1075723
Всього капіталу	2038279	2586285	3121582	535297	1083303

Статутний капітал залишався незмінним, а його загальна величина зростала щороку (рис. 2.9).

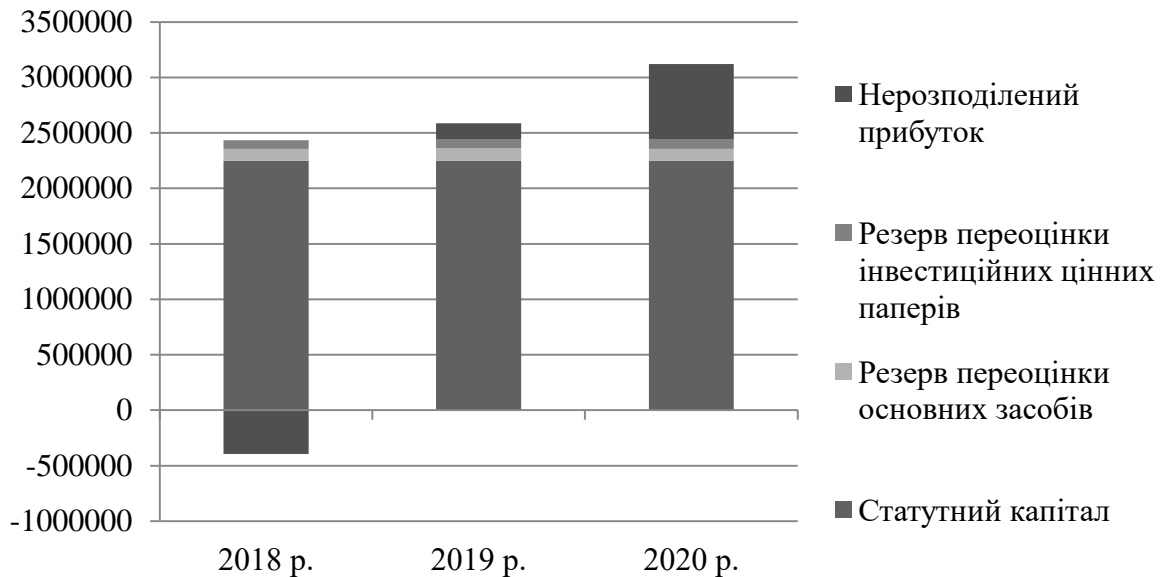

Рисунок 2.9 – Динаміка складових власного капіталу банку, тис. грн

Операційний дохід АТ «КРЕДОБАНК» за підсумками 2020 р. перевищив показник аналогічного періоду минулого року. Ріст операційного доходу відбувся за рахунок зростання чистого процентного доходу та зростання чистого комісійного доходу (ЧКД), незважаючи на негативну динаміку ЧКД у II-III кварталах під впливом жорстких карантинних обмежень. Чистий прибуток банку за підсумками 2020 р. склав 531 млн грн, що лише на 1% менше прибутку, заробленого банком у 2019 році (табл. 2.10).

Таблиця 2.10 – Аналіз абсолютних фінансових результатів АТ «КРЕДОБАНК» за період з 2018 р. по 2020 р., тис. грн

Показники	2018 р.	2019 р.	2020 р.	Абсолютне відхилення, +/-	
				2020 р. від 2019 р.	2020 р. від 2018 р.
1	2	3	4	5	6
Процентні доходи, розраховані з використанням методу ефективного відсотка	1745119	2159617	2265830	106213	520711
Інші процентні доходи	74363	119661	157862	38201	83499
Процентні витрати	-541203	-805787	-644668	161119	-103465
Чистий процентний дохід	1278279	1473491	1779024	305533	500745
Комісійні доходи	575511	615575	634972	19397	59461

Продовження таблиці 2.10

1	2	3	4	5	6
Комісійні витрати	-139066	-151129	-161924	-10795	-22858
Результат від торгових операцій з іноземною валютою	25164	-4652	79892	84544	54728
Результат від переоцінки іноземної валюти	13987	27708	6577	-21131	-7410
Результат від припинення визнання інвестиційних цінних паперів, які оцінюються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід	3713	3198	3774	576	61
Результат від припинення визнання фінансових активів, що оцінюються за амортизованою собівартістю	-3840	5948	12976	7028	16816
Витрати на формування резервів за кредитними збитками	-37515	-94870	-361702	-266832	-324187
Резерв на покриття втрат	-19652	0	-1348	-1348	18304
Інші операційні доходи	23655	46448	50283	3835	26628
Витрати на виплати працівникам	-435560	-531815	-624078	-92263	-188518
Витрати на знос та амортизацію	-170027	-250279	-316434	-66155	-146407
Адміністративні та інші операційні витрати	-494673	-482679	-454449	28230	40224
Прибуток до оподаткування	619976	656944	647563	-9381	27587
Витрати з податку на прибуток за рік	-110176	-118874	-116336	2538	-6160
Прибуток за рік	509800	538070	531227	-6843	21427
Інший сукупний дохід за рік	28104	9936	4070	-5866	-24034
Всього сукупний дохід за рік	537904	548006	535297	-12709	-2607

Рівень віддачі на активи (ROA) при цьому складає 2,4%. За рахунок значної величини чистого прибутку, отриманого за період реалізації стратегії, банк досягнув повного покриття збитків минулих періодів, що означає досягнення важливої стратегічної цілі, передбаченої у стратегії. Динаміка

абсолютних показників прибутковості наведена на рис. 2.10.

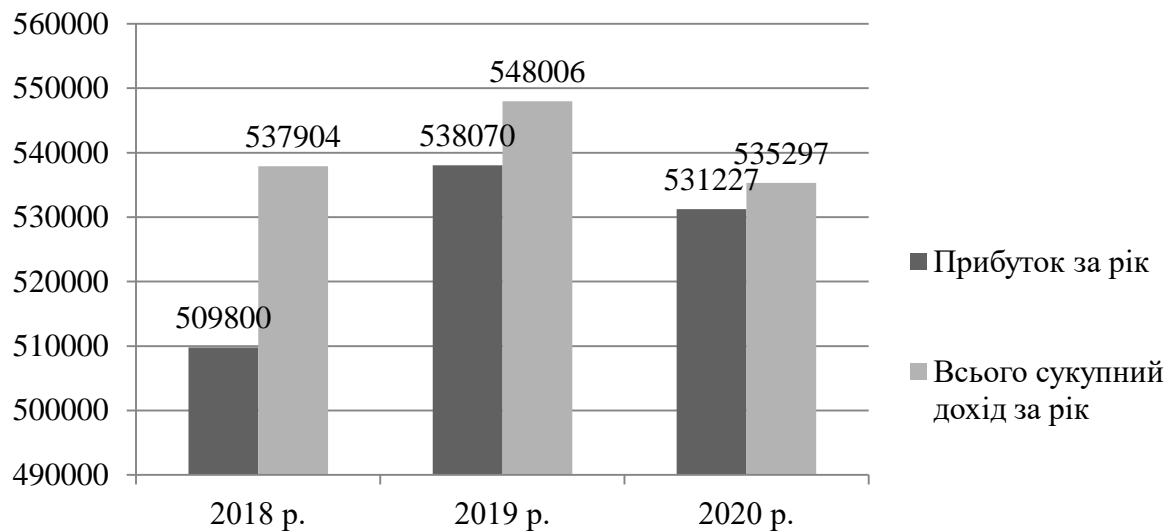

Рисунок 2.10 – Динаміка чистого прибутку та сукупного доходу АТ «КРЕДОБАНК», тис. грн

За підсумками 2020 р значення показника ROE згідно обраної методики підрахунку склало 19%, що засвідчує високу ефективність діяльності. За значенням показника віддачі на капітал займає 11-ту позицію серед 75-ти українських банків (за підсумками 2019 року був на 16-й позиції).

За підсумками 2020 р значення показника ROE згідно обраної методики підрахунку склало 19%, що засвідчує високу ефективність діяльності. За значенням показника віддачі на капітал займає 11-ту позицію серед 75-ти українських банків (за підсумками 2019 року був на 16-й позиції). Рівень віддачі на активи (ROA) при цьому складає 2,4%. За рахунок значної величини чистого прибутку, отриманого за період реалізації стратегії, банк досягнув повного покриття збитків минулих періодів, що означає досягнення важливої стратегічної цілі, передбаченої у стратегії.

Незважаючи на інфляційні процеси в Україні, протягом звітного періоду АТ «КРЕДОБАНК» стримував ріст операційних витрат, що забезпечило утримання показника «Відношення витрат до доходів (С/І)» на рівні 58% станом 01.01.2021 р. Чиста процентна маржа банку станом на 01.01.2021 р

склала 8,4%, що відповідає рівню 2019 року та істотно перевищує рівень чистої процентної маржі в середньому по банківському сектору.

2.3 Оцінка дієвості системи управління кредитними ризиками АТ «КРЕДОБАНК»

У 2020 році АТ «КРЕДОБАНК» видав 10,8 млрд грн нових кредитів, зокрема 63% від загального обсягу нових кредитів було видано позичальникам-юридичним особам, а 37% – позичальникам-фізичним особам. Порівняно з 2019 роком обсяг видачі нових кредитів зріс на 9%, що засвідчує зростання бізнес-активності банку, незважаючи на несприятливий вплив пандемії COVID-19 та зумовлених нею карантинних обмежень на економіку України та банківський ринок. За видами кредитів найкращу динаміку відносно аналогічного періоду минулого року АТ «КРЕДОБАНК» досягнув у іпотечному кредитуванні. Також помітно зріс обсяг кредитування корпоративних позичальників (на 13%) та обсяг нових лізингових операцій (на 64%), що є новим та перспективним напрямком активних операцій для банку.

За оприлюдненими даними Національного банку України у загальному обсязі видачі нових іпотечних кредитів в банківському секторі України за 2020 рік у 3 759 млн грн на частку АТ «КРЕДОБАНК» припадає 28% або 1066 млн грн. Таким чином, АТ «КРЕДОБАНК» є одним із лідерів ринку іпотечного кредитування в Україні.

Серед 73-х українських банків за підсумками 2020 року АТ «КРЕДОБАНК» став 5-м за приростом портфелю кредитів фізичним особам в абсолютному вимірі, що дозволило йому збільшити ринкову частку за роздрібними кредитами (брутто) на 0,44 вп до 3,24%. АТ «КРЕДОБАНК» також став 9-м за приростом корпоративного кредитного портфелю в абсолютному вимірі, що дозволило йому збільшити ринкову частку за корпоративними кредитами (брутто) на 0,21 вп до 1,00%. За роздрібними

кредитами (нетто) частка АТ «КРЕДОБАНК» за підсумками 2020 року досягла 3,99%.

Система управління ризиками, стратегія та політика управління ризиками банку. Так, управління ризиками – одна з ключових функцій стратегічного управління АТ «КРЕДОБАНК» в сфері банківських операцій, за допомогою якої Банк ідентифікує, оцінює та здійснює моніторинг контроль рівня ризику. Основні норми управління ризиками в Банку визначає Стратегія управління ризиками. Стратегія передбачає безперервний аналіз існуючих та виявлення можливих у майбутньому ризиків, їх оцінку, своєчасне ухвалення рішень щодо їх мінімізації або уникнення, а також контроль над дотриманням встановлених обмежень, процедур та процесів.

Виконання поставлених цілей та завдань стосовно управління ризиками досягається за рахунок застосування широкого набору методів та інструментів, що використовуються для управління всіма ідентифікованими видами ризиків в банку [43].

З метою визначення максимально рівня ризику, який банк готовий прийняти, Наглядовою Радою Банку затверджено Декларацію схильності до ризиків (Risk Appetite Statement) якою визначено сукупний рівень ризик-апетиту, види ризиків, які банк прийматиме або уникатиме з метою досягнення своїх бізнес-цілей, та рівень ризик-апетиту щодо кожного з них (індивідуальний рівень).

Управління ризиками в банку відбувається в усіх структурних підрозділах банку. Організаційна структура системи управління ризиками ґрунтується на розподілі обов'язків між структурними підрозділами банку із застосуванням моделі трьох ліній захисту:

– перша лінія – на рівні бізнес-підрозділів банку та підрозділів підтримки діяльності банку. Ці підрозділи приймають ризики та несуть відповідальність за них і подають звіти щодо поточного управління такими ризиками;

– друга лінія – на рівні підрозділу з управління ризиками та підрозділу

контролю за дотриманням норм (комплаєнс);

– третя лінія – на рівні підрозділу внутрішнього аудиту щодо перевірки та оцінки ефективності функціонування системи управління ризиками.

Суб'єктами системи управління ризиками банку є:

- Наглядова Рада Банку;
- Правління Банку;
- Комітет управління активами і пасивами та тарифів;
- Малий кредитний комітет;
- Кредитний Комітет;
- Комітет з питань управління непрацюючими активами;
- Комітет з питань операційного ризику та інформаційної безпеки;
- Комітет з питань контролю витрат та проведення тендерів;
- Комітет управління змінами;
- Департамент внутрішнього аудиту;
- Підрозділи з управління ризиками;
- Підрозділ контролю за дотриманням норм (комплаєнс);
- Підрозділи першої лінії захисту.

Наглядова Рада Банку несе повну відповідальність за створення комплексної, адекватної та ефективної системи управління ризиками, на які наражається Банк у своїй діяльності. Наглядова Рада Банку створила постійно діючі підрозділ (підрозділи) з управління ризиками, що підпорядковуються головному ризик-менеджеру (CRO) та підрозділ контролю за дотриманням норм (комплаєнс) і забезпечує незалежність цих підрозділів.

Наглядова Рада Банку несе повну відповідальність за створення комплексної, адекватної та ефективної системи управління ризиками, на які наражається Банк у своїй діяльності. Наглядова Рада Банку створила постійно діючі підрозділ (підрозділи) з управління ризиками та підрозділ контролю за дотриманням норм (комплаєнс) і забезпечує незалежність цих підрозділів.

Правління Банку забезпечує виконання завдань, рішень Наглядової Ради Банку щодо впровадження системи управління ризиками, включаючи

стратегію та політику управління ризиками культуру управління ризиками, процедури, методи та інші заходи ефективного управління ризиками. Правління АТ «КРЕДОБАНК» є активним учасником процесу управління ризиком у Банку, приймаючи рішення щодо операцій, які несуть підвищений ризик, на основі регулярної інформації щодо профілю та рівня ризику, а також сукупного рівня ризик-апетиту. Сукупний рівень ризик-апетиту, який Банк має намір приймати та утримувати для досягнення своїх бізнес-цілей, визначено як сукупну суму внутрішнього капіталу Банку, необхідного на покриття всіх суттєвих ризиків Банку.

Підрозділ (підрозділи) з управління ризиками з метою забезпечення ефективності функціонування системи управління ризиками виконує функції з управління ризиками визначені в Положенні про організацію Головного банку. Заступник Голови Правління / CRO очолює Вертикаль ризиків, яка об'єднує всі підрозділи з управління ризиками, несе відповідальність за діяльність цих підрозділів та має право бути присутнім на засіданнях Правління та Комітетів Правління Банку, а також має право накладення заборони (вето) на рішення цих органів, якщо реалізація таких рішень призведе до порушення встановленого ризик-апетиту та /або затверджених лімітів ризику, а також в інших випадках установлених Наглядовою Радою Банку.

Підрозділ контролю за дотриманням норм (комплаєнс) з метою забезпечення ефективності функціонування системи управління ризиками забезпечує виконання функцій контролю за дотриманням Банком норм законодавства та внутрішніх нормативних документів, виконує завдання, пов'язані зі ефективним функціонуванням системи управління комплаєнс-ризиком [35].

Керівник підрозділу контролю за дотриманням норм (комплаєнс) (ССО) несе відповідальність за діяльність цього підрозділу та має право бути присутнім на засіданнях Правління та Комітетів Правління Банку, а також має право накладення заборони (вето) на рішення цих органів, якщо реалізація

таких рішень призведе до порушення вимог законодавства, відповідних стандартів професійних об'єднань, дія яких поширюється на банк, конфлікту інтересів, а також в інших випадках, установлених Наглядовою Радою Банку.

Основною метою процесу управління кредитним ризиком в Банку є забезпечення стабільного розвитку кредитування з урахуванням усіх істотних ризиків, пов'язаних з цією діяльністю. Процес управління кредитним ризиком зорієнтований на вчасну ідентифікацію ризиків, опрацювання оптимальних принципів та процесів оцінки ризику також нагляд, контроль, звітування та застосування попереджуючих заходів в межах здійснюваної кредитної діяльності Банк акцентує увагу на впровадженні нових механізмів управління та контролю кредитного ризику, удосконалення кредитної діяльності, удосконалення системи управлінської інформації у сфері кредитного ризику, метою яких є забезпечення відповідного рівня рентабельності та якості кредитного портфелю Банку. Банком проводиться активна діяльність в напрямку розвитку та вдосконалення програмних засобів оцінки кредитного ризику, обслуговування процесу прийняття кредитних рішень, з метою забезпечення швидкого прийняття кредитних рішень з одночасно мінімальним рівнем кредитного ризику, також особлива увага приділяється автоматизації процесів моніторингу, вдосконаленню системи раннього реагування.

В 2021 році АТ «КРЕДОБАНК» планує продовжувати свою діяльність та реалізовувати затверджену Наглядовою Радою Стратегію на 2021-2023 рр. АТ «КРЕДОБАНК» надалі планує нарощувати активи та обсяг активних операцій, фінансуючи їх за рахунок ресурсів, залучених на українському ринку. Зростання бізнес-активності має призвести до збільшення розміру заробленого Банком прибутку та забезпечити досягнення головної стратегічної цілі – показника віддачі на капітал понад 17%. Цьому має сприяти як збільшення кредитного портфелю Банку, так і формування відповідної структури його пасивів, збалансованої за строками та вартістю Стратегічними пріоритетами буде побудова довготривалих відносин із задоволеними клієнтами, удосконалення операційної моделі та багатоканальної моделі

дистрибуції, а також цифрова трансформація у всіх аспектах діяльності

Поряд з цим Правління АТ «КРЕДОБАНК» усвідомлює значні ризики як для банківського сектору в цілому, так і для Банку зокрема, що пов'язані із зовнішніми факторами. На сьогодні ще важко точно оцінити остаточний масштаб кризових явищ, спричинених пандемією COVID-19 та обмежувальними заходами, зокрема, через зростання ймовірності повторного запровадження карантинних обмежень та невизначені строки масової вакцинації громадян України. Також серед основних ризиків зовнішнього середовища для АТ «КРЕДОБАНК» та банківського сектору залишається суттєва невизначеність щодо проведення макроекономічної політики та структурних реформ.

З урахуванням значних планових виплат за зовнішнім боргом у 2021 р. важливим чинником макроекономічної стабільності залишається співпраця з Міжнародним валютним фондом. Відновлення співпраці з МВФ залежить від готовності Уряду України до реалізації задекларованих реформ, зокрема, і до виконання раніше взятих Україною зобов'язань у рамках попередніх програм МВФ. Як і раніше, значним зовнішнім ризиком як для Банку, так і для банківського сектору є ризик активізації військових дій на Сході та початку відкритої збройної агресії з боку РФ з комплексними негативними наслідками [44].

В спеціальній літературі виділяють систему коефіцієнтів, які запропоновані для аналізу та оцінки ефективності кредитної політики банку [45]. Показники розділені на групи: показники доходності кредитного портфеля та показники ризику кредитного портфеля. Показники доходності кредитного портфеля (табл. 2.11) характеризують залежність загальних доходів банку від кредитних операцій, дозволяють визначити вартість наданих кредитів та отримати показник прибутковості саме кредитних операцій.

Таблиця 2.11 – Основні показники доходності кредитного портфеля банківської установи

Показник	Формула для розрахунку
Коефіцієнт доходності кредитних операцій банку	Процентний дохід / Кредитний портфель
Частка процентних доходів	Процентний дохід / Доходи
Маржа процентного прибутку	(Процентний дохід – Процентні витрати) / Активні доходи

Група показників ризику кредитного портфеля (табл. 2.12) надає інформацію щодо забезпеченості кредитного портфеля власним капіталом, частки залучених коштів у формуванні кредитного портфелю банку та рівнем сформованого резерву під кредитні операції, який характеризує якість кредитного портфелю.

Таблиця 2.12 – Показники ризику кредитного портфеля банку

Показник	Формула для розрахунку
Коефіцієнт покриття кредитного портфелю власним капіталом	Власний капітал / Кредитний портфель
Коефіцієнт використання залучених коштів в кредитному портфелі	Кредитний портфель / Зобов'язання
Коефіцієнт якості кредитного портфеля	Сформований резерв / Кредитний портфель
Коефіцієнт активності використання коштів клієнтів в кредитному портфелі	Кредитний портфель / Кошти клієнтів
Коефіцієнт кредитної активності	Кредитний портфель / Активи

Кредитна політика є важливим інструментом досягнення визначених перед банком цілей та завдань. Не в останню чергу від успішного впровадження та реалізації кредитної політики залежить результат діяльності банківської установи. Кредитна політика зумовлює організацію кредитної діяльності банківської структури, стає основою для всього процесу кредитування визначає його параметри та особливості. Чітко розроблений процес кредитування, запровадження системи управління кредитними операціями та можливими ризиками, визначення основних пріоритетів, цілей, завдань, а також методів та способів реалізації кредитної політики сприятимуть максимізації доходності як кредитних операцій, так і загального результату діяльності банку.

В табл. 2.13 проаналізований кредитний портфель АТ «КРЕДОБАНК».

Таблиця 2.13 – Аналіз кредитного портфеля АТ «КРЕДОБАНК» за 2018-2020 рр., тис. грн

Показники	Станом на 31 грудня			Відхилення 2020 р. від 2018 р.	
	2018 р.	2019 р.	2020 р.	тис. грн	%
Кредити, що надані юридичним особам	5859892	6573536	7669499	1809607	30,88
Кредити, що надані фізичним особам	4340083	5773070	6459018	2118935	48,82
Резерв за кредитами	-575105	-662523	-846488	-271383	47,19
Всього кредитів	9624870	11684083	13282029	3657159	38,00

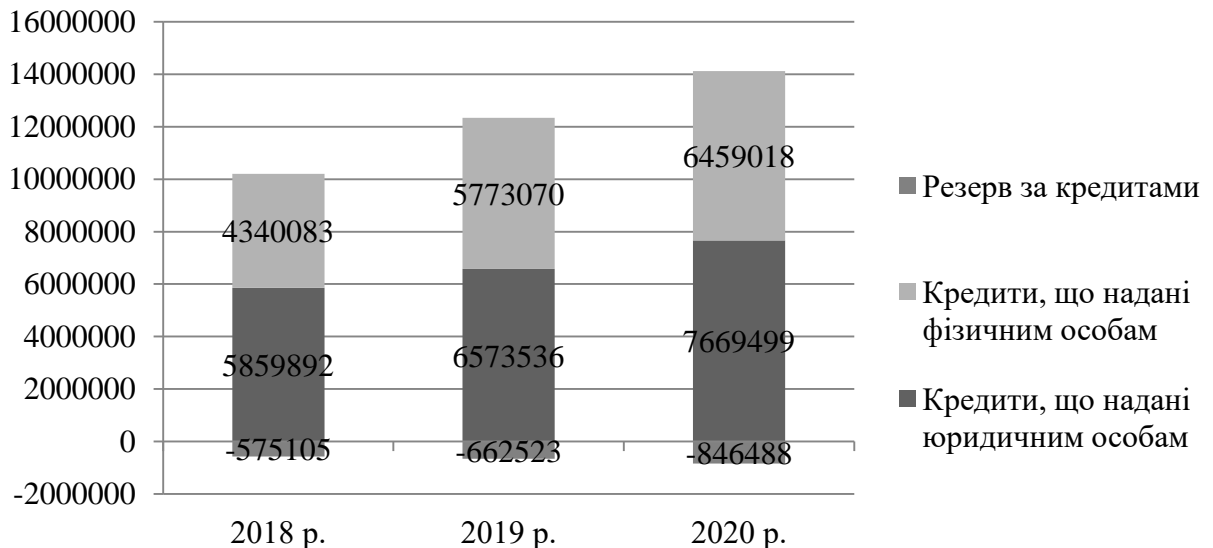

Рисунок 2.11 – Динаміка кредитів юридичним і фізичним особам та резерву за кредитами банку, тис. грн

З аналізу видно, що кредити юридичним особам дещо переважають, а резерви зростають інтенсивніше, ніж сукупні кредити, що може свідчити про погіршення якості кредитного портфеля, або ж про додаткові заходи АТ «КРЕДОБАНК», спрямовані на мінімізацію кредитного ризику.

Кредитний ризик (найбільш значимий серед усіх ризиків) – це ризик непогашення позичальником кредиту та процентів за ним. Мінімізація цього ризику досягається за рахунок запровадження банком чітких кредитних процедур проведення кредитних операцій та зважених методик, що

використовуються при аналізі платоспроможності позичальника, а також за рахунок кредитування переважно під ліквідне забезпечення (нерухомість, майнові права на грошові депозити та інші).

Серед методів, що банк використовує при управлінні кредитним ризиком, слід виділити:

- встановлення лімітів на кредитні операції (на позичальника, на галузі економіки, на пов'язаних осіб тощо);
- дотримання обов'язкових економічних нормативів Національного банку України (нормативів кредитного ризику);
- використання сучасних методик аналізу діяльності позичальника;
- встановлення кредитних рейтингів за власною шкалою банку, виходячи з фінансової стійкості позичальників;
- страхування заставного майна та фінансових ризиків;
- застосування різних методів оцінки ринкової вартості заставленого майна (дохідного, витратного методів та методу аналогів);
- проведення стрес-тестування кредитного портфелю з урахуванням змін бізнес-середовища [46].

При проведенні кредитних операцій обов'язково дотримується нормативів кредитних ризиків, встановлених Національним Банком України.

Норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента встановлюється з метою обмеження кредитного ризику, що виникає внаслідок невиконання окремими контрагентами своїх зобов'язань.

Норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента визначається як співвідношення суми всіх вимог банку до контрагента або групи пов'язаних контрагентів та всіх фінансових зобов'язань, наданих банком щодо контрагента або групи пов'язаних контрагентів, до регулятивного капіталу банку. Нормативне значення нормативу Н7 не має перевищувати 25 відсотків.

Норматив великих кредитних ризиків устанавлюється з метою обмеження концентрації кредитного ризику за окремим контрагентом або

групою пов'язаних контрагентів.

Кредитний ризик, що прийняв банк на одного контрагента або групу пов'язаних контрагентів, усіх пов'язаних з банком осіб вважається великим, якщо сума всіх вимог банку до контрагента або групи пов'язаних контрагентів, усіх пов'язаних з банком осіб та всіх фінансових зобов'язань, наданих банком щодо цього контрагента або групи пов'язаних контрагентів, усіх пов'язаних з банком осіб, становить 10 відсотків і більше регулятивного капіталу банку. Нормативне значення нормативу Н8 не має перевищувати 8-кратний розмір регулятивного капіталу банку.

Норматив максимального розміру кредитного ризику за операціями з пов'язаними з банком особами (далі – норматив Н9) установлюється для обмеження ризику операцій з пов'язаними з банком особами, зменшення негативного впливу операцій з пов'язаними з банком особами на діяльність банку. Нормативне значення Н9 не має перевищувати 25 відсотків. Кредитний ризик, що приймається відносно одного контрагента або групи пов'язаних контрагентів, вважається великим, якщо сума всіх вимог до цього контрагента або групи пов'язаних контрагентів і всіх позабалансових зобов'язань, наданих Банком контрагенту або групі пов'язаних контрагентів, становить більше 10% регулятивного капіталу банку.

Значення нормативів кредитного ризику (Н7, Н8, Н9) розраховуються згідно вимог Національного банку України та щоденно контролюються керівництвом АТ «КРЕДОБАНК».

У табл. 2.14 проаналізовані нормативи кредитного ризику банку.

Таблиця 2.14 – Аналіз кредитного ризику АТ «КРЕДОБАНК», %

Показники	2018 р.	2019 р.	2020 р.	Абсолютне відхилення 2020 р., +/-	
				від 2019 р.	від 2018 р.
Норматив максимального розміру кредитного ризику (Н7 – не більше 25%)	3,98	4,89	7,42	2,53	3,44
Норматив великих кредитних ризиків (Н8 – не більше 800%)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00

Норматив максимального розміру кредитного ризику за операціями з пов'язаними з банком особами (Н9 – не більше 25%)	0,36	0,32	1,11	0,79	0,75
--	------	------	------	------	------

Наочно динаміку нормативів кредитного ризику АТ «КРЕДОБАНК» відображає рис. 2.12.

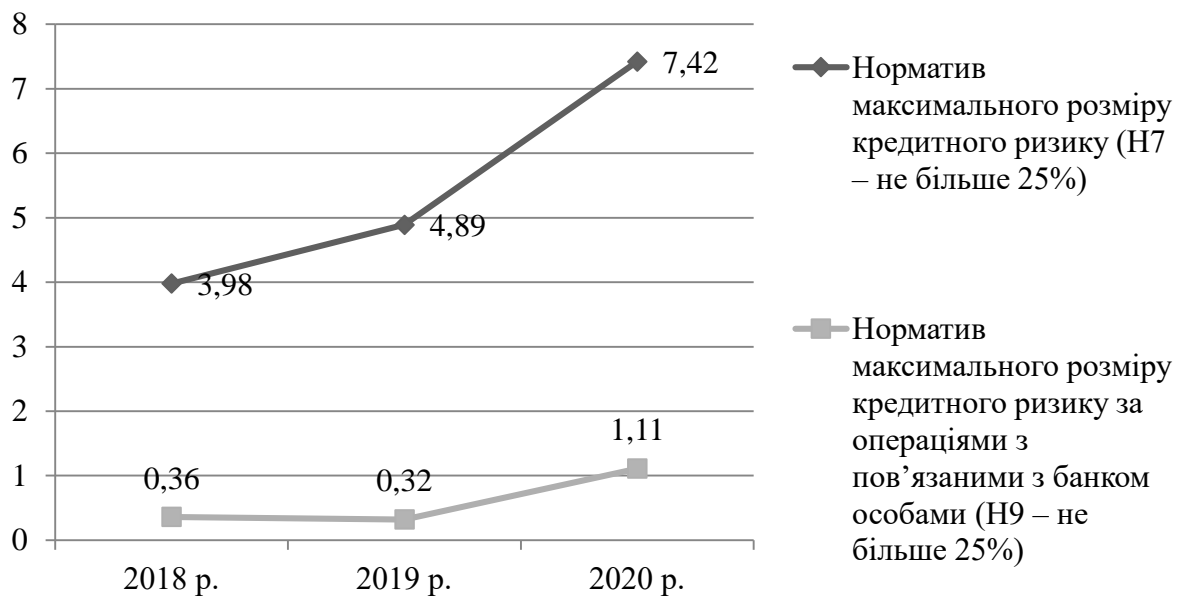

Рисунок 2.12 – Динаміка нормативів кредитного ризику банку, %

Банк ефективно управляє кредитними ризиками, адже щодо великих кредитних ризиків, то загроза їх реалізації для АТ «КРЕДОБАНК» майже відсутня протягом проаналізованого періоду. Зростає максимальний розмір кредитного ризику, проте його значення не наближаються до критичних. Так само, дещо збільшилися кредитні ризики з пов'язаними особами, але враховуючи, що межею є 25%, а банк щонайбільше мав 1,11%, можна констатувати, що цей кредитний ризик також під повним контролем банку.

Висновки до розділу 2

АТ «КРЕДОБАНК» здійснює свою діяльність як універсальний банк, що

надає послуги як фізичним особам, так і корпоративним клієнтам, а також підприємствам малого і середнього бізнесу. Банк застосовує різні методи конкуренції з огляду на специфіку окремих продуктових ринків та сегментних груп клієнтів, пропонуючи клієнтам гарантії надійності їхніх коштів як учасник групи капіталу найбільшого польського банку РКО Bank Polski SA, розробляючи зручні продукти, які відповідають потребам клієнтів за конкурентною ціною та забезпечуючи відповідну якість сервісу. Сезонний фактор не має значного впливу на діяльність АТ «КРЕДОБАНК».

За більшістю показників ринкова частка АТ «КРЕДОБАНК» зростає, наприклад, за чистими активами за весь проаналізований період зростання ринкової частки банку становило 0,15 вп, за кредитами юридичним особам – 0,36 вп, фізичним особам (нетто) – 0,48 вп.

Висока динаміка розвитку бізнесу банку дозволила АТ «КРЕДОБАНК» посилити свої рейтингові позиції в секторі. АТ «КРЕДОБАНК» міцно закріпився в ТОП-16 провідних українських банків за всіма основними бізнес-показниками (зокрема, за кредитами корпоративним клієнтам, за якими піднявся з 18-ї на 16-ту позицію). Зокрема, АТ «КРЕДОБАНК» займає 16-ту позицію за активами, 11-ту позицію за портфелем роздрібних кредитів (брутто) та 9-ту позицію за портфелем роздрібних кредитів (нетто), 13-ту позицію за депозитами юридичних осіб, 15-ту позицію за роздрібними депозитами, 12-ту позицію за операційним доходом та 14-ту позицію за чистим прибутком серед 73-х банків в секторі.

Здійснюючи свою діяльність на території 22 областей України та м. Києва, АТ «КРЕДОБАНК» у той же час залишається одним із регіональних лідерів на території Львівської області та Західної України. Зокрема, за даними НБУ на ринку восьми областей Західної України ринкова частка АТ «КРЕДОБАНК» становить 6,6% за залученими коштами клієнтів та 6,7% за наданими кредитами, а на «домашньому» ринку Львівської області – 12,8% за депозитами та 8,1% за кредитами.

Рівень віддачі на активи (ROA) при цьому складає 2,4%. За рахунок

значної величини чистого прибутку, отриманого за період реалізації стратегії, банк досягнув повного покриття збитків минулих періодів, що означає досягнення важливої стратегічної цілі, передбаченої у стратегії.

За підсумками 2020 р значення показника ROE згідно обраної методики підрахунку склало 19%, що засвідчує високу ефективність діяльності. За значенням показника віддачі на капітал займає 11-ту позицію серед 75-ти українських банків (за підсумками 2019 року був на 16-й позиції).

За підсумками 2020 р значення показника ROE згідно обраної методики підрахунку склало 19%, що засвідчує високу ефективність діяльності. За значенням показника віддачі на капітал займає 11-ту позицію серед 75-ти українських банків (за підсумками 2019 року був на 16-й позиції). Рівень віддачі на активи (ROA) при цьому складає 2,4%. За рахунок значної величини чистого прибутку, отриманого за період реалізації стратегії, банк досягнув повного покриття збитків минулих періодів, що означає досягнення важливої стратегічної цілі, передбаченої у стратегії.

Незважаючи на інфляційні процеси в Україні, протягом звітного періоду АТ «КРЕДОБАНК» стримував ріст операційних витрат, що забезпечило утримання показника «Відношення витрат до доходів (С/І)» на рівні 58% станом 01.01.2021 р. Чиста процентна маржа банку станом на 01.01.2021 р склала 8,4%, що відповідає рівню 2019 року та істотно перевищує рівень чистої процентної маржі в середньому по банківському сектору. Таким чином, фінансовий стан банку досить стабільний, а перспективи розвитку є позитивними.

З аналізу видно, що кредити юридичним особам дещо переважають, а резерви зростають інтенсивніше, ніж сукупні кредити, що може свідчити про погіршення якості кредитного портфеля, або ж про додаткові заходи АТ «КРЕДОБАНК», спрямовані на мінімізацію кредитного ризику.

Банк ефективно управляє кредитними ризиками, адже щодо великих кредитних ризиків, то загроза їх реалізації для АТ «КРЕДОБАНК» майже відсутня протягом проаналізованого періоду. Зростає максимальний розмір

кредитного ризику, проте його значення не наближаються до критичних. Так само, дещо збільшилися кредитні ризики з пов'язаними особами, але враховуючи, що межею є 25%, а банк щонайбільше мав 1,11%, можна констатувати, що цей кредитний ризик також під повним контролем банку. Система управління кредитними ризиками АТ «КРЕДОБАНК» є дієвою, проте в сучасних умовах вона має розвиватися й удосконалюватися з урахуванням нових викликів цифрових трансформацій і коронакризи.

3 НАПЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМИ РИЗИКАМИ АТ «КРЕДОБАНК»

3.1 Розвиток підходів до оцінювання кредитоспроможності позичальників для мінімізації кредитних ризиків

Забезпечення достовірності оцінок кредитоспроможності позичальника дає змогу АТ «КРЕДОБАНК» підвищити якість управління кредитним ризиком, тому питання вибору адекватного сучасним умовам підходу до оцінки кредитоспроможності позичальника та розроблення відповідного методичного забезпечення є надзвичайно актуальними для будь-якого банку, особливо у часи коронакризи.

Ситуація у банківському секторі України протягом останніх років характеризується високим рівнем нестабільності та невизначеності, що підвищує ризики банківської діяльності, з огляду на що вдосконалення підходів до управління кредитним ризиком, зокрема підходів до оцінки кредитоспроможності позичальника, набуває особливого значення.

Оцінка кредитоспроможності позичальника належить до тих питань банківського менеджменту, щодо яких існує велика кількість наукових доробків, але поки що немає загальноприйнятої методики оцінки, а підходи до оцінювання остаточно не сформувалися.

Аналіз існуючих дефініцій поняття «кредитоспроможність» дав змогу виокремити два підходи до його трактування: 1) кредитоспроможність як спроможність позичальника повністю та у визначений строк розрахуватися за своїми борговими зобов'язаннями виключно у грошовій формі; 2) кредитоспроможність як наявність у позичальника передумов щодо отримання і повернення кредиту. Враховуючи те, що трактування базових категорій є теоретичним підґрунтям розроблення методології дослідження, у даній роботі існуючі підходи до оцінки кредитоспроможності позичальника

розділено на дві групи:

1) підходи, що дають змогу оцінити і спрогнозувати фінансовий стан позичальника та його грошові потоки;

2) підходи, що дають змогу комплексно оцінити кредитоспроможність позичальника з позицій основних принципів кредитування (поверненість, строковість, платність, забезпеченість, цільовий характер).

Розподіл наявних підходів до оцінки кредитоспроможності позичальника за певними підходами вже представлений у сучасній літературі з банківського менеджменту. Так, у дослідженні [47] виділено такі групи: 1) класифікаційні моделі (рейтингові (бальні) оцінки, у т. ч. системи показників та аналіз грошових потоків; прогнозні моделі банкрутства, у т. ч. множинний дискримінантний аналіз та CART); 2) моделі на основі комплексного аналізу (моделі «Правило 5Сi», CAMPARI, MEMO RISK, PARSER, система 4FC, PARTS).

У праці [48] виділено такі групи: 1) статистичні моделі (рейтингові методики, моделі прогнозування банкрутства); 2) моделі комплексного аналізу (моделі CAMPARI, PARTS, PARSER; моделі «Правило 6С», MEMO RISK, 4FC).

Проте описаний у [49] розподіл підходів до оцінки кредитоспроможності позичальника не враховує диференціацію підходів до трактування поняття «кредитоспроможність» (табл. 3.1).

Таблиця 3.1 – Основні підходи до оцінки кредитоспроможності позичальників АТ «КРЕДОБАНК» у системі управління кредитним ризиком

Групи методичних підходів до оцінки кредитоспроможності	Найбільш поширені методичні підходи, що використовуються АТ «КРЕДОБАНК»
Класифікаційні (статистичні) методи	Бально-рейтингові (рейтингові, системи статистичних показників, кредитний скоринг, аналіз грошових потоків, оцінка фінансового стану)
	Прогнозування (МДА, CART та ін.)
Комплексного економічного аналізу	Правило «6С», CAMPARI, PARTS, PARSER, Система 4FC, Правило «5С» поганих кредитів тощо

Кожний із наявних підходів до оцінки кредитоспроможності позичальника ґрунтується на використанні певного інструментарію, має свої переваги і недоліки, тому наявні підходи до оцінки кредитоспроможності позичальника не конкурують між собою, а більшість із дослідників пропонує їх комплексне використання для отримання більш точних і об'єктивних оцінок. Проаналізуємо основні підходи до оцінки кредитоспроможності позичальника відповідно до запропонованого нами групування.

До групи підходів, що дають змогу оцінити та спрогнозувати фінансовий стан позичальника та його грошові потоки, відносяться підходи, що ґрунтуються на методах аналізу фінансових коефіцієнтів, методах аналізу грошових потоків, методах прогнозування імовірності банкрутства позичальника.

Аналіз кредитоспроможності позичальника АТ «КРЕДОБАНК» методом коефіцієнтів базується на системі кількісних показників, що характеризують різноманітні аспекти його фінансового стану, та проводиться у такій послідовності: 1) відбір фінансових коефіцієнтів, що є оптимальними для конкретних позичальників (залежно від виду економічної діяльності, розміру підприємства тощо), та встановлення їх нормативних значень, середніх значень по галузі та значень аналогічних показників по підприємствах – лідерах даної галузі; 2) розрахунок значень фінансових коефіцієнтів на основі фінансової звітності позичальника; 3) аналіз динаміки розрахованих значень фінансових коефіцієнтів за допомогою статистичних показників динаміки; 4) порівняльний аналіз коефіцієнтів позичальника з нормативними значеннями, середніми значеннями по галузі, значеннями показників провідних підприємств галузі [50].

В процесі дослідження використовуються такі стандартні аналітичні методи, як: метод абстрактно-логічного узагальнення, нормативний метод, методи статистичного аналізу, методи порівняльного співставлення. Основними перевагами оцінки кредитоспроможності позичальника методом коефіцієнтів є його простота у використанні та формуванні інформаційного

забезпечення: джерелом інформації є фінансова звітність позичальника, дані державних органів статистики та галузевих міністерств. Проте можна виділити низку недоліків, зокрема: нормативні значення окремих фінансових коефіцієнтів чітко й однозначно не визначені (у різних джерелах інформації вказуються різні нормативні значення); недостатній рівень об'єктивності показників звітності через можливість маніпулювання показниками на вищих рівнях керівництва з метою «поліпшення» балансу [51]; в умовах нестабільності середовища функціонування позичальника ретроспективні та поточні значення фінансових коефіцієнтів не дають змоги зробити однозначний висновок щодо спроможності позичальника розрахуватися за борговими зобов'язаннями у майбутньому.

Аналіз грошового потоку – це спосіб оцінки кредитоспроможності клієнта банку, в основу якого покладено використання фактичних показників, що характеризують оборот коштів клієнта [52]. Оцінка кредитоспроможності позичальника на основі аналізу грошових потоків ґрунтується на даних щодо чистих грошових потоків у результаті операційної, фінансової та інвестиційної діяльності. Такий аналіз дає змогу об'єктивно оцінити платоспроможність позичальника, його здатність акумулювати грошові потоки, що є первинним джерелом погашення відсотків і кредиту, здатність менеджменту позичальника керувати ним так, щоб генерувати на рахунках достатню кількість грошових коштів для погашення боргів.

Основні недоліки оцінки кредитоспроможності позичальника на основі аналізу грошових потоків: не враховує негрошові операції, наприклад придбання активів безпосередньо за рахунок кредиту банку (без надходження суми кредиту на рахунок підприємства, перетворення боргу на власний капітал тощо); через складність методів складання звіту про рух грошових коштів його показники часто є викривленими, що знижує точність й об'єктивність оцінок кредитоспроможності позичальника. У процесі дослідження грошового потоку використовуються такі стандартні аналітичні методи, як метод абстрактно-логічного узагальнення, методи статистичного

аналізу, методи порівняльного співставлення.

Для прогнозування ймовірності настання банкрутства позичальника найбільшого поширення набули моделі, що ґрунтуються на методах множинного дискримінантного аналізу, зміст якого полягає у такому: за допомогою математично-статистичних методів визначається дискримінантна функція, яка враховує коефіцієнти регресії та фактори, що характеризують фінансовий стан позичальника, на підставі якої обчислюється інтегральний показник, що дає змогу з достатньою ймовірністю передбачити банкрутство позичальника. Основними перевагами даного підходу є визначення ймовірності дефолту позичальника та уникнення суб'єктивного чинника в оцінці його кредитоспроможності.

Втім, є й недоліки: для побудови адекватних регресійних моделей необхідно мати велику базу спостережень позичальників, які збанкрутіли, диференційованих за характеристиками, що впливають на їхню діяльність, наприклад за галузевою ознакою; потребують додаткового обґрунтування інтервали значень інтегрального показника ймовірності банкрутства (відповідно до сутності і змісту категорії «кредитоспроможність»); не враховуються якісні чинники діяльності позичальника. В оцінці ймовірності банкрутства підприємства найбільшого поширення набули такі моделі, як Z-модель Альтмана, модель Чессера, модель Таффлера, модель Спрінгейта, коефіцієнт Бівера. Проте для практичного використання необхідно їх адаптувати до національних умов. Найбільш адекватною моделлю прогнозування ймовірності банкрутства українських підприємств є модель О.О. Терещенка, але вона не дає змоги реалізувати диференційований підхід в оцінці кредитоспроможності позичальника АТ «КРЕДОБАНК».

До групи підходів, що дають змогу комплексно оцінити кредитоспроможність позичальника з позицій основних принципів кредитування, відносяться підходи, що ґрунтуються на використанні методів експертних оцінок: бально-рейтингові методики та моделі 6С, PARTS, CAMPARI, COPF, MEMO RISK, PARSER, 4FC та ін.

Бально-рейтингова оцінка кредитоспроможності позичальника ґрунтується на системі кількісних та якісних показників, значення яких переводяться у бали з урахуванням вагомості. Така оцінка надає можливість спрогнозувати своєчасність здійснення грошових платежів, визначити ефективність функціонування підприємства, ідентифікувати межі, в яких зменшується сума прибутку, визначити порядок погашення платежів [54].

Стандартні аналітичні методи, які використовуються у бально-рейтингових методиках оцінки кредитоспроможності позичальника: метод абстрактно-логічного узагальнення, методи експертного оцінювання, методи статистичного аналізу, методи побудови інтегральних показників, метод класифікації.

Перевагами бально-рейтингових моделей є: комплексний підхід до оцінювання кредитоспроможності позичальника на підставі критеріїв, що характеризуються кількісними показниками фінансового стану позичальника та якісними показниками факторів його середовища, що дає змогу врахувати всю сукупність ризиків діяльності позичальника; простота розрахунків; можливість оцінити ймовірність невиконання позичальником його зобов'язань у майбутньому; можливість ранжувати позичальників та класифікувати (ідентифікувати) окремого позичальника залежно від його категорії (класу).

Основними недоліками бально-рейтингових моделей оцінки кредитоспроможності позичальника є: складність обґрунтування критеріїв оцінювання, відбору відповідних показників та визначення їх вагомості, що потребує залучення висококваліфікованих експертів та наявності власного досвіду банку щодо кредитування певних категорій позичальників; як і будь-які інші методи експертного оцінювання, метод бального оцінювання є значною мірою суб'єктивним, тобто отримувані оцінки залежать від думки фахівців, що беруть участь в оцінюванні, та не виключають можливість принципових помилок.

Із числа моделей, які ґрунтуються на експертних оцінках аналізу

економічної доцільності надання кредиту, найбільшого поширення набули такі моделі оцінки кредитоспроможності позичальника, як: Модель «6С» – застосовується банками США й являє собою абрєвіатуру термінів, що визначають напрями оцінки: *Capacity* – здатність позичати кошти; *Character* – характер, репутація позичальника, мета кредиту; *Capital* – володіння активами, розмір та склад капіталу; *Collateral* – можливості забезпечення кредиту; *Conditions* – кон'юнктура ринку, на якому позичальник проваджує свою економічну діяльність; *Control* – відповідність кредитної заявки позичальника опису кредитної політики банку; модель *PARTS*, що використовується банками Великобританії і передбачає оцінювання таких характеристик, як: *Purpose* – призначення, мета; *Amount* – сума, розмір; *Repayment* – повернення боргу; *Term* – термін користування кредитом; *Security* – забезпечення, застава; модель *CAMPARI*, поширена у Великобританії, фокусує увагу аналітиків за такими напрями: *Character* – репутація, характеристика позичальника; *Ability* – спроможність до повернення кредиту; *Margin* – маржа, прибутковість діяльності; *Purpose* – мета залучення кредиту; *Amount* – розмір кредиту; *Return* – умови повернення кредиту та його обслуговування; *Insurance* – забезпечення, страхування ризику кредиту; модель *COPF*, що застосовується банками Німеччини, передбачає оцінювання за такими напрями, як: *Competition* – конкуренція в галузі; *Organization* – організація діяльності; *Personnel* – якість персоналу; *Finance* – фінанси, доходи [55].

Ці моделі приділяють значну увагу аналізу таких якісних характеристик позичальника та кредитної операції, як: репутація та досвід позичальника; кон'юнктура ринку позичальника та перспективи її розвитку; якість менеджменту; наявність власного капіталу та забезпечення по кредиту; умови кредитної угоди – призначення, мета, сума і термін кредиту, умови його повернення та обслуговування. Перевагою даного підходу є всебічний аналіз кредитоспроможності позичальника, а основним недоліком – значний суб'єктивізм у формуванні суджень кредитного аналітика, що притаманно експертним оцінкам загалом.

Розглядаючи основні підходи до оцінювання кредитоспроможності позичальника, вважаємо за доцільне звернути увагу на методики проведення експрес-аналізу, що передбачають: аналіз й оцінювання обмеженої кількості показників фінансового стану позичальника, наприклад у дослідженнях [7] пропонується використовувати показники фінансової незалежності, ліквідності і прибутковості; аналіз та оцінку грошового потоку, наприклад у праці [10] пропонується адаптована до вітчизняних умов методика експрес-оцінки чистих грошових потоків позичальника, що застосовується у європейських банках; оцінку забезпечення по кредиту (вид і можливість реалізації застави, спосіб страхування кредитного ризику); оцінку спроможності погашення кредиту на підставі аналізу істотних умов кредитної угоди (мета, термін, сума кредиту, процентна ставка та комісійні тощо) [9]; аналіз кредитної історії позичальника.

Основними перевагами експрес-аналізу кредитоспроможності позичальника є: простота і швидкість розрахунків; можливість використання як для банку, так і для позичальника з метою визначення доцільності встановлення ділових відносин; не потребує додаткової економічної інформації; можливість негайного вивчення кредитної пропозиції, не вдаючись до більш вартісного і тривалого у часі поглибленого аналізу кредитоспроможності позичальника.

Основним обмеженням експрес-аналізу, що впливає на об'єктивність оцінки кредитоспроможності позичальника, є потреба формування науково обґрунтованої системи показників, яка б дала змогу реалізувати диференційований підхід до оцінки кредитоспроможності різних груп позичальників АТ «КРЕДОБАНК».

Сьогодні українські банки здійснюють оцінку кредитоспроможності позичальників на основі власних методик, які розробляються з урахуванням вимог Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями, затвердженого Постановою Правління НБУ № 351 від 30.06.2016 р.

Підходи, визначені цим Положенням, ґрунтуються на принципах і рекомендаціях Базельського комітету з банківського нагляду, включаючи застосування компонентів кредитного ризику (EAD – експозиція під ризиком, PD – імовірність дефолту боржника/контрагента, LGD – втрати в разі дефолту).

Основну роль в оцінці кредитоспроможності позичальника відповідно до офіційного підходу відіграють: показник імовірності дефолту боржника, що визначається на основі дискримінантних моделей, які диференційовані за видом економічної діяльності й розміром підприємства боржника, періодично оновлюються НБУ (останнє оновлення відбулося згідно з Постановою Правління НБУ «Про затвердження змін до деяких нормативно-правових актів Національного банку України» від 07.11.2019 р. № 132) та дають змогу ідентифікувати позичальника за класом боржника; показник рівня повернення боргу за активом за рахунок реалізації забезпечення та інших надходжень, що визначається з урахуванням прийнятності та ліквідності забезпечення.

Утім, даний підхід має слабинку – орієнтується лише на кількісні показники оцінки фінансового стану позичальника, що, як було зазначено вище, не дає змоги здійснити всебічну оцінку кредитоспроможності позичальника АТ «КРЕДОБАНК».

Водночас у пп. 2 п. 13 Постанови Правління НБУ № 351 визначено, що під час оцінювання кредитного ризику мають ураховуватися: кредитна історія боржника; інформація щодо репутації, якості менеджменту, зловживань і шахрайства боржника; відповідність мети кредитної операції профілю господарської діяльності боржника; ступінь взаємозв'язку банку з боржником; макро- та мікроекономічні чинники, що впливають на фінансовий стан та/або бізнес-діяльність боржника, поточний стан економіки та стан галузі, до якої належить боржник; залежність діяльності боржника від (специфічних) ринків постачання/збуту продукції/послуг; фактори ризику, пов'язані з об'єктом кредитування; схильність боржника до діяльності в нових, високоризикових сферах діяльності; ступінь впливу групи юридичних осіб під спільним

контролем або групи пов'язаних контрагентів на фінансовий стан боржника – юридичної особи тощо.

Натомість чітких рекомендацій щодо аналітичної діяльності банків за цими напрямками та способу інтегрування отримуваних оцінок з оцінками фінансового стану позичальника у Постанові Правління НБУ № 351 немає. Як наслідок, вітчизняні банки під час формування судження щодо доцільності коригування класу боржника з урахуванням впливу зазначених чинників стикаються з проблемами методологічного характеру.

Свідченням недостатньо високої якості методичного забезпечення оцінки кредитоспроможності позичальника, що використовується вітчизняними банками, є надзвичайно висока частка непрацюючих кредитів (NPL). За даними НБУ, станом на початок 2021 р. частка NPL в Україні становила 41%, що майже у шість разів перевищує критичний рівень і є нині найбільшою загрозою банківській безпеці України [36].

Методичне забезпечення оцінки кредитоспроможності позичальників, яке використовується АТ «КРЕДОБАНК», є досить ефективним, але потребує вдосконалення в частині розроблення інструментарію оцінки якісних характеристик кредитоспроможності позичальника для управління кредитними ризиками.

Для вирішення цього завдання необхідно визначити найбільш ефективні моделі оцінки кредитоспроможності позичальника з числа тих моделей, які дають змогу оцінити кредитоспроможності позичальника з позицій основних принципів кредитування, адаптувати їх до національних умов та імплементувати у вітчизняну банківську практику.

Це сприятиме підвищенню рівня отримуваних оцінок кредитоспроможності позичальника та розвитку науково-методичних положень банківського менеджменту.

3.2 Можливості зменшення проблемної заборгованості в системі управління кредитними ризиками АТ «КРЕДОБАНК»

Прибуток АТ «КРЕДОБАНК» від здійснення кредитних операцій є одним із основних джерел доходів цього банку, хоча його кредитно-інвестиційний портфель досить диверсифікований. Як наслідок, на сьогоднішній день, прибуток є певною проблемою, що сьогодні стоїть перед менеджментом банку, та впливає на ефективне формування кредитного портфеля.

Неефективне його формування призводить до підвищення ризиків здійснення кредитних операцій, а це в свою чергу веде до збитків та втрати вкладених ресурсів. Основою фінансової стабільності й ринкової стійкості банку є правильна організація процесу банківського кредитування, належне забезпечення його вірогідною та оперативною обліковою інформацією, розробка ефективної та гнучкої системи управління кредитними операціями для зменшення проблемної заборгованості та мінімізації кредитних ризиків.

Для успішного розвитку вітчизняного фінансового ринку, укріплення ринкової економіки України та її інтеграції в світовий фінансовий простір дуже важливо якнайшвидше вивести банки на центральне місце в управлінні грошово-кредитною системою країни. Рівень організації кредитної діяльності – важливий показник роботи банківської установи та якості його менеджменту. Результат кредитної діяльності банку визначає якість кредитного портфеля [56].

Кредитний портфель – це специфічний об'єкт управління, що має певну структуру, відповідає вимогам банку та його цілям за прибутковістю, ступенем ліквідності, ризиком і напрямками кредитування. За балансовою вартістю всіх кредитів банку оцінюється розмір кредитного портфеля. В структурі балансу банку кредитний портфель розглядається як єдине ціле та складову частину активів банку, котра має свій рівень дохідності й відповідний рівень ризику [57].

Тому ризик та дохідність – основні параметри управління кредитним портфелем банку. Тож, управління кредитним портфелем – це складний організаційно-економічний процес діяльності банку при здійсненні

кредитування, що спрямований на досягнення високої результативності й мінімізацію кредитного ризику. Проте, за даних умов кінцевими цілями менеджерів банку є отримання прибутку від активних операцій та підтримання надійної та безпечної діяльності банку [58].

Кризи значно знижують якість кредитного портфелю та стійкість банківського сектора України в цілому. Зниження платоспроможності вітчизняних підприємств-позичальників призвели до зростання частки проблемних кредитів у структурі кредитних портфелів. Як результат, відбулося збільшення частки проблемної заборгованості кредитного портфеля банківської установи, що безпосередньо впливає на результати її діяльності.

Дослідження довело, що велика частка недіючих кредитів – джерело системних ризиків в Україні. За останні три роки прогрес у скороченні NPLs був ледь помітним. НБУ має намір пришвидшити процес, ухваливши Положення про організацію процесу управління проблемними активами в банках України.

Положення відповідатиме найкращим європейським практикам і ґрунтуватиметься на Керівних принципах для банків стосовно непрацюючих кредитів ЄЦБ, настановах Європейського банківського органу з управління непрацюючими та реструктурованими експозиціями.

Варто зауважити, що все ж якість корпоративного кредитного портфеля банків найкраща за останнє десятиліття. Останніми роками банки дотримувалися загальноприйнятих стандартів кредитування. У свою чергу, бізнес став прозорішим, прибутковішим, багато підприємств та секторів сформували запас міцності [59].

Проте втрати вже будуть присутніми – зниження внутрішнього та зовнішнього попиту, обмеження в умовах пандемії та значні структурні проблеми у секторах будуть мати помітний вплив на платоспроможність позичальників. Банки обов'язково мають відслідковувати фінансовий стан боржників та зважати на їхні тимчасові фінансові труднощі, пропонуючи кредитні продукти. Після завершення кризи фінансові установи

відіграватимуть найбільшу роль у відновленні економічного зростання в Україні [60].

Для зменшення проблемної заборгованості в системі управління кредитними ризиками АТ «КРЕДОБАНК» необхідно запровадити комплекс дій, згрупованих у табл. 3.2.

Таблиця 3.2 – Заходи зі зменшення проблемної заборгованості в системі управління кредитними ризиками АТ «КРЕДОБАНК»

Напрями реалізації	Конкретизація заходів зі зниження проблемної заборгованості
Створення та модернізація відповідних організаційних структур	Обґрунтування доцільності заснування комітету правління банку з роботи з непрацюючими активами та створення постійно діючого підрозділу з роботи із непрацюючими активами, якщо банк матиме значну кількість проблемних активів
	Організаційне відокремлення підрозділу з роботи із непрацюючими активами від інших, що займаються активними операціями, та зосередження його роботи на врегулюванні проблемної заборгованості банку
Впровадження раннього реагування, розробка стратегії зниження проблемної заборгованості банку	Створення системи раннього реагування, спрямованої на завчасне виявлення потенційно проблемних активів, для цього необхідно визначити потенційно проблемні активи, яким банк має приділяти особливу увагу
	Розробка та запровадження стратегії управління проблемними активами та операційного плану її виконання, така стратегія повинна встановити чіткі цілі для досягнення протягом трьох років, а план має містити ключові показники ефективності, а також перелік заходів, спрямованих на зниження рівня проблемних активів
Оцінювання кредитоспроможності за сучасними підходами, скоринг і стрес-тестування	Банку необхідно розвивати методичний інструментарій оцінювання кредитоспроможності позичальників, як у роздрібних сегментах, так і щодо корпоративного бізнесу з урахуванням цифрових трансформацій
	Кредитний скоринг має також удосконалюватися з орієнтацією на ризиковий підхід до управління кредитною заборгованістю, тобто на мінімізацію кредитних ризиків
	Запровадження внутрішніх процедур зі стрес-тестування кредитних ризиків, а також максимальне рахування рекомендацій регулятора за підсумками макроекономічного стрес-тестування

Банки виступають важливими ланками в системі ринкових відносин, планомірний їх розвиток – необхідна умова функціонування ринкової економіки. Оскільки банківська діяльність є комерційною, тобто спрямована на отримання прибутку, головною її характеристикою є ризиковий характер.

Ризик для банку виражається ймовірністю досягнення небажаних результатів: збитки внаслідок неплатежів по наданих позиках, втрати та недоотримання прибутку, скорочення ресурсної бази тощо.

Оскільки кредитний портфель виступає головним джерелом доходів банку, його можливістю кредитування клієнтів та причиною ризиків при розміщенні активів. Від якості кредитного портфеля залежить стабільність діяльності банку, його імідж, конкурентоспроможність, фінансові результати. Кредитний ризик пов'язується при цьому з ризиком можливого понесення банком фінансових втрат через невиконання позичальником зобов'язань (рис. 3.1).

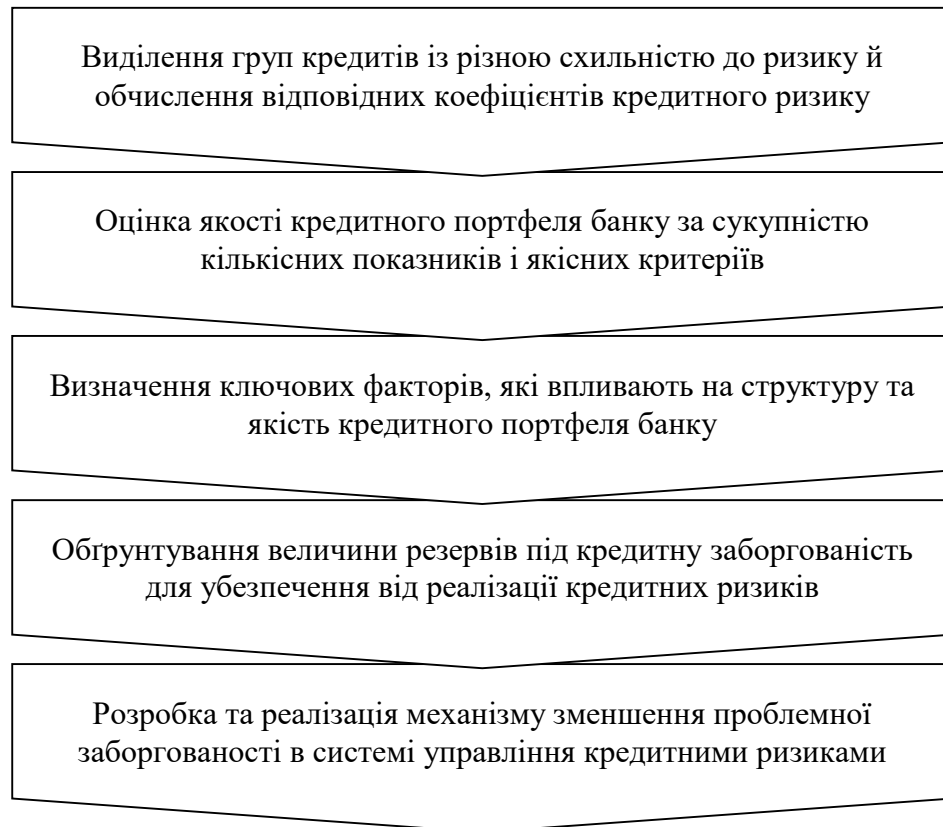

Рисунок 3.1 – Алгоритм розрахунку ефективного кредитного портфеля АТ «КРЕДОБАНК» в сучасних умовах

Головною умовою ефективного банківського кредитування буде розробка механізму управління якістю кредитного портфеля. При розробці механізму управління якістю кредитного портфеля АТ «КРЕДОБАНК» доцільно врахувати наступні принципи:

- комплексність – охоплення всіх сторін кредитної діяльності банку з метою встановлення дійсного рівня кредитного портфеля;
- повнота аналізу – аналіз економічних і неекономічних показників кредитоспроможності позичальника і його бізнесу, визначаючий ступінь кредитного ризику як одного з критеріїв якості кредитного портфеля.
- відкритість – схильність якості кредитного портфеля до змін під впливом багатьох факторів;
- безперервність – управління якістю портфеля протягом всього терміну дії кредитного договору між позичальником і банком;
- послідовність – підтримання нерозривного зв'язку кожного етапу управління якістю кредитного портфеля як функціонально, так і організаційно;
- динамізм – аналіз факторів, які впливали на якість кредитного портфеля в минулих періодах і прогноз їх впливу на перспективу.

Мета управління якістю кредитного портфеля банку – організація ефективного процесу кредитування за рахунок отримання оптимального доходу при мінімальному кредитному ризику. Досягнення зазначеної мети забезпечить підвищення довіри економічних суб'єктів до банку, динамічний розвиток та фінансову стійкість [61].

Механізм управління якістю кредитного портфеля можна представити в вигляді сукупності взаємопов'язаних елементів. Інформаційне забезпечення, необхідне для аналізу кредитного портфеля банків, включає як зовнішні, так і внутрішні джерела інформації. Серед зовнішніх джерел інформації провідне місце займає офіційний сайт НБУ, який оприлюднює значний обсяг інформації про кредитну діяльність банків. Значною перевагою цього джерела інформації є те, що НБУ постійно розширює перелік інформації про кредитні портфелі банків та поглиблює її зміст. Це, з одного боку, підвищує рівень прозорості діяльності як окремих банків, так і банківської системи в цілому, а з другого – збільшує інформаційне забезпечення аналізу кредитного портфеля банку. Серед внутрішніх джерел інформації про кредитний портфель

банків, яка може використовуватись і зовнішніми користувачами, провідне місце займає фінансова звітність. Проте основним недоліком фінансової звітності банків України є те, що через відсутність стандартизованих вимог до переліку та змістовного наповнення її приміток, на сьогоднішній день важко, а іноді й неможливо, співставити деталізовану інформацію про кредитний портфель між різними банками.

Система показників та методика оцінки кредитного ризику банку. Виділяють три групи методів оцінки якості кредитного портфеля банку: методи експертних оцінок, статистичні та аналітичні методи. Безумовно, для отримання об'єктивної оцінки якості кредитного портфеля банку необхідним є застосування комплексного підходу [62].

Проте для отримання комплексної, об'єктивної та ефективної оцінки якості кредитного портфеля доцільною є побудова інтегрального показника, зокрема таксономічного. У свою чергу, інтегральний таксономічний показник оцінки якості кредитного портфеля розраховується на основі коефіцієнтного аналізу, при цьому система показників, покладених в його основу, формується відповідно до завдань аналізу та повинна відповідати певним вимогам: відсутність між обраними показниками тісного лінійного зв'язку, використання найбільш значущих та інформативних показників, визначених на основі факторного аналізу.

Значення інтегрального таксономічного показника залежить від обраного еталонного значення або бази порівняння – це має бути або нормативне значення для відповідного показника, або за критерієм min-max. Зміна інтегрального таксономічного показника є сигналом для реагування та потребує додаткового аналізу – або причин покращення для врахування позитивних результатів управлінських дій в подальшому, або причин погіршення для запобігання їх у майбутньому.

Організаційне забезпечення представляє побудову відповідної організаційної структури, яка являє собою сукупність взаємопов'язаних та взаємозалежних складових, необхідних для надання кредитної послуги

клієнту. До складових організаційної структури відносяться: працівники, служби та підрозділи апарату управління. Таким чином, механізм управління якістю кредитного портфеля банку – сукупність взаємопов'язаних інструментів, які будуть застосовані в процесі управління і сприятимуть на укріпленню конкурентних позицій банківської установи та забезпечать отримання максимального прибутку при мінімальних ризиках.

Надійна банківська система виступає умовою успішного функціонування та розвитку економіки України, необхідною передумовою забезпечення стабільності фінансової системи. З допомогою спостереження за діяльністю банківських установ і контролю за дотриманням регулятивних показників можна здійснювати управління кредитним портфелем. Варто зауважити, що наглядові та регуляторні підходи НБУ повинні бути зосереджені на забезпеченні макроекономічної стійкості функціонування банківської системи шляхом зниження ризиків банківської діяльності, на основу виконання банками своїх функцій стосовно кредитування економіки і дотримання основних економічних нормативів. Крім того, контроль за якістю формування кредитного портфеля банку пов'язаний із забезпеченням умов і об'єктивних нормативів НБУ, також дана частина відповідальності значною мірою покладена на керівництво комерційного банку.

Провідні засади кредитної політики, що включають у себе засади з формування якісного кредитного портфеля, будуються всередині банку на основу рішень, методів, і підходів у відповідності до загальної стратегії діяльності конкретного банку. Управління кредитними ризиками повинно охоплювати всі види діяльності фінансово-кредитної установи, які впливають на параметри її ризиків, становлять безперервний процес аналізу ситуації та відповідного середовища, в яких виникають ризики та/або рівень уразливості фінансово-кредитної установи до таких ризиків. А з метою мінімізації кредитних ризиків та підвищення якості кредитного портфеля банківські фахівці повинні проводити постійний моніторинг за кредитним процесом та впровадити розроблений нами механізм в свою діяльність.

Головна мета управління кредитним портфелем АТ «КРЕДОБАНК» полягає у забезпеченні максимальної дохідності за допустимого рівня ризику. На загальний обсяг залучених і запозичених коштів, а отже, на обсяг кредитних ресурсів значною мірою впливає величина капіталу банку.

Рівень дохідності кредитного портфеля залежить від структури й обсягу портфеля, а також від рівня відсоткових ставок за кредитами. Також істотно впливає специфіка сектору ринку, який обслуговується банком. Під час формування структури активів банку вирішальним чинником є рівень дохідності кожного виду активних операцій. Проте висока дохідність, як правило, супроводжується підвищеним рівнем ризику, тому менеджменту банку необхідно враховувати обидва чинники.

Для розв'язання поставленого завдання можна також використовувати економіко-математичні моделі, що базуються на класичному підході та врахуванні методик. Вони дають змогу зменшити ризик отримати загальний зведений дохід у розмірі, меншому за очікуваний. Оптимізація виконується одночасно за двома критеріями: максимум очікуваного загального зведеного чистого доходу кредитного портфеля та мінімум дисперсії доходу. Також ураховуються коефіцієнти кореляції між неплатоспроможністю окремих позичальників та індивідуальне ставлення до можливого ризику конкретного кредитора.

Вимірювання, мінімізація та контроль над рівнем кредитного ризику – одні з найскладніших завдань, що постають перед ризик-менеджментом АТ «КРЕДОБАНК». За допомогою моделей можна під час формування кредитного портфеля врахувати максимізацію очікуваного загального зведеного чистого доходу кредитного портфеля і вимогу мінімізації дисперсії доходу, тобто зменшення ризику отримання загального зведеного доходу в розмірі, меншому за очікуваний. Також доцільно використовувати дані про коефіцієнти кореляційної залежності між неплатоспроможністю позичальників окремих кредитних запитів та параметр, що визначає рівень несхильності до ризику конкретного банку. Отже, оптимізація структури

кредитного портфеля АТ «КРЕДОБАНК» дає змогу балансувати та стримувати ризик усього портфеля, а також контролювати ризик, притаманний тим чи іншим ринкам, клієнтам та умовам діяльності.

3.3 Стрес-тестування в управлінні кредитними ризиками АТ «КРЕДОБАНК»

Діяльність сучасних банків в умовах глобалізації, економічної невизначеності та циклічності може бути ефективною тільки за наявності адекватної системи управління ризиками, зокрема кредитними як найбільш значущими для банків. Завдання формування сучасних методів стратегічного управління кредитним ризиком є пріоритетним напрямом сучасного банківського ризик-менеджменту АТ «КРЕДОБАНК».

Згідно з вимогами міжнародних банківських стандартів, закріплених Базельськими угодами, розмір капіталу банку повинен відповідати ризикам його діяльності. Рівень кредитного ризику визначає достатність власного капіталу банку й обсягу сформованих резервів на можливі втрати по позиках. Зазначене висуває певні вимоги до формування центральними банками ефективного ризик-орієнтованого нагляду. Виконання банками України стратегічних завдань розвитку економіки вимагає збільшення обсягів кредитування, що призводить до необхідності використання сучасних методів управління кредитними ризиками, одним з яких є стрес-тестування.

Необхідно провести аналіз сучасних процесів управління кредитними ризиками банків та обґрунтування необхідності побудови банками України якісних моделей стрес-тестування кредитних ризиків. Для досягнення цього треба вирішити такі завдання: визначити сутність та особливості сучасного кредитного ризику; дослідити ризикованість кредитної діяльності банків України; узагальнити науково-методичні засади організації банками процесів стрес-тестування кредитних ризиків та надати рекомендації щодо їх

удосконалення. В останнє десятиліття в банківській сфері відбувається перехід до нової парадигми управління кредитними ризиками, що передбачає комплексний підхід до їх вивчення.

Необхідно відзначити, що кредитний ризик є багатограним поняттям, у банківській діяльності існують різні види кредитних ризиків: кредитний ризик позичальника (ризик об'єкта кредитування, ризик підприємства позичальника, ризик забезпечення кредиту), власні ризики кредитних портфелів банків і ризики, пов'язані зі зміною на макрорівні зовнішніх ситуацій і умов реалізації проєкту, що кредитується.

Результатом наявності різних видів кредитних ризиків є наукові дослідження окремих характеристик даного поняття: ймовірність невиконання, неповного або несвоєчасного виконання зобов'язань позичальником; ризик зміни кредитної якості контрагента, функціонування економічних суб'єктів в умовах невизначеності; можливість отримання додаткового маржи-нального доходу тощо.

Отже, зазначене свідчить про багатогранність кредитних ризиків, що потребує системного уявлення про поняття «кредитний ризик банку» і організації процесів управління ризиком на трьох рівнях: загальноекономічному, статистичному і нормативному [63].

Загальноекономічний рівень поняття «кредитний ризик» дає змогу обґрунтувати, що кредитний ризик є вимірюваною і керованою величиною, яка відображає ймовірність отримання банком збитків унаслідок невиконання зобов'язань контрагентами; при цьому величина кредитного ризику може значно змінюватися залежно від динаміки глобальної кон'юнктури. Реалізується цей рівень положеннями стратегій та кредитних політик банків, які повинні враховувати макроекономічні чинники та слугують інструментом урівноваження максимального прийняттого рівня втрат за кредитами у разі настання ризикової події і мінімальної маржинальної прибутковості, що відповідає заданому рівню кредитного ризику [64].

Нормативний рівень поняття «кредитний ризик» потребує вивчення

теорії і практики регулювання кредитних ризиків, оскільки в умовах економічної нестабільності, а також інтеграційних процесів, що посилюються у світовій економіці, регулювання діяльності банків набуває особливого значення. Це підтверджується результатами минулої світової економічної кризи: починалася вона у США як іпотечна, а згодом переросла в системну боргову кризу багатьох країн. Криза виявила взаємозалежність національних економік і взаємозумовленість кризових явищ, тому нині під впливом глобалізації, циклічності і цифровізації традиційні банківські кредитні ризики мають тенденцію до загострення і трансформування. У зв'язку із цим потрібна адаптація раніше розроблених підходів до регулювання ризиків з урахуванням особливостей розвитку економіки на поточному етапі. Таким чином, проблеми регулювання банківських кредитних ризиків у сучасних умовах вимагають додаткового теоретичного та методологічного обґрунтування методичних розробок.

Статистичний рівень дослідження кредитних ризиків полягає у такому: необхідність вивчення поняття «кредитний ризик банку» на статистичному рівні підтверджується тим, що однією з основних причин недооцінки ймовірнісних утрат по кредитних ризиках стала відсутність історичних даних по сумах – можливих утрат в абсолютному значенні на протязі останнього економічного циклу (1998–2007 рр.).

Реальні обсяги проблемних позик не відбивалися статистичними даними, а концентрація регуляторних вимог в управлінні кредитними ризиками на створенні резервів, величина яких залежить від якості позик, призводила до зниження прозорості банківської звітності. Асиметрія інформації на кредитному ринку збільшувалася у зв'язку із залежністю мотивації персоналу банків (премій та бонусів) від зростання звітних показників без урахування якості позичок. Відповідно, необхідні адекватні існуючим кредитним ризикам резерви не формувалися, що стало перешкодою для розвитку якісного кредитного ризик-менеджменту [65].

Періоди розвитку кредитного ризик-менеджменту зумовлені кризовими

явищами. Наприклад, криза 1973 р. довела необхідність оцінки сукупного емітованого позичальником боргу порівняно із власним капіталом і активами, отримання прогнозів імовірності банкрутства з більшою точністю й на тривалі періоди часу, що знайшло своє відображення в структурній моделі Мертонна (1974 р.), заснованої на технологіях Блека-Шоулза (1973 р.) і ZETA-моделі Альтмана (1977 р.).

Вплив глобалізації та кризи ощадно-кредитних організацій 1980 – початку 1990 рр. призвели до кризи неплатежів по кредитах і банкрутства 1,6 тис банків і сприяли створенню моделі скорингу ринків, що розвиваються, – EMS (1993 р.).

Розвиток фінансової глобалізації в 1980–1990 рр. визначив необхідність координації ризик-менеджменту на міжнародному рівні, тому в 1988 р. було прийнято угоду щодо достатності капіталу Базель I, покликану підвищити стабільність банків на основі вимог до капіталу.

У кінці 1990-х років активно стали розвиватися процеси моделювання кредитних ризиків. Так, у 1997–1999 рр. з'явилися такі моделі, як CreditMetrics (1997 р.), CreditPortfolioView (1997 р.), CreditRisk (1997 р.), Moody's KMV PortfolioManager (1998 р.).

Системні банківські кризи в економіках деяких країн світу кінця 1990-х – початку 2000-х років, а також подальше зростання економік довели необхідність розроблення більш гнучких підходів до управління кредитними ризиками та капіталізації банків, а також необхідність упровадження системного банківського нагляду, у тому числі й у сфері управління кредитними ризиками. У 2004 р. був прийнятий текст нової угоди по капіталу – Базель II.

Результати останньої світової кризи 2007–2009 рр. свідчать про необхідність удосконалення систем управління кредитними ризиками, визначивши новий етап у розвитку кредитного ризик-менеджменту, головним завданням якого стає впровадження ефективної та своєчасної оцінки стійкості банків як на індивідуальному, так і на системному рівні. Для вирішення цього

завдання все ширше використовується стрес-тестування [66]. Цей інструмент дає змогу оцінити можливі збитки банків від різного роду стресових подій.

Стрес-тестування як один із методів оцінки ризиків у банківській сфері стало застосовуватися великими західними банками з початку 1990-х років, при цьому цей підхід розглядався як доповнення до відносно сформованих на той момент статистичних методів оцінки ризику, передусім методу оцінки VaR (Value-at-Risk).

Причиною виникнення стрес-тестування стало, у першу чергу, усвідомлення того факту, що статистичні моделі в умовах економічної циклічності не дають змоги повною мірою відобразити і спрогнозувати шоківі зміни фінансових ринків, а також радикальні зміни ринкових трендів, пов'язаних із проявами кризи [67].

На рівні банківського регулювання стрес-тестування отримало офіційне визнання в 1996 р., після прийняття Базельським комітетом із банківського нагляду змін до «Міжнародної конвергенції вимірювання капіталу і стандартів капіталу» (Базель I), пов'язаних з упровадженням підходів до оцінки ринкового ризику. Згідно із цим документом, для отримання права використання внутрішніх моделей оцінки ринкового ризику банк повинен проводити стрес-тестування, що відбиває вплив стресових сценаріїв на діяльність банку в цілому.

У світовій практиці виділяються такі методи проведення стрес-тестування банківського сектору.

1) Підхід, заснований на методі bottom-up (знизу вгору). У цьому разі банкам задаються сценарні умови, вони самостійно роблять розрахунки та надають результати регулятору.

2) Підхід, заснований на методі top-down (зверху вниз). За даного методу регулятор самостійно здійснює стрес-тестування банків за єдиною методологією.

Стрес-тестування кредитного ризику включає у себе компоненти якісного і кількісного аналізу кредитної діяльності банків. Основними

завданнями кількісного аналізу є:

- визначення можливих коливань основних макро-економічних показників, що впливають на кредитну діяльність банків;
- оцінка впливу можливих коливань основних макроекономічних показників на складники структури кредитного портфеля банку.

Основними завданнями якісного аналізу кредитної діяльності сучасних банків є:

- визначення комплексу дій, які повинні бути вжиті банком для зниження рівня кредитних ризиків та збереження капіталу;
- оцінка спроможності капіталу банку компенсувати можливі великі збитки під час реалізації кредитного ризику.

Таким чином, стрес-тестування є оцінкою потенційного впливу кредитного ризику на фінансовий стан банку низки заданих сценарієм змін у чинниках кредитного ризику, які відповідають принципово можливим, але винятковим із погляду ймовірності настання подій. Стрес-тест не визначає ймовірність настання стресових подій, водночас в умовах економічної циклічності, під впливом якої формуються кредитні цикли, саме стрес-тестування як метод управління кредитними ризиками з урахуванням прогнозованих змін фаз циклу є ефективним.

За останні роки Національним банком України (далі – НБУ) здійснюється приведення національних банківських стандартів управління ризиками у відповідність із рекомендаціями Базельських угод (II і III): регламентуються процеси формування систем управління ризиками, впроваджуються методики управління проблемними активами, підвищуються вимоги до організації корпоративної культури управління ризиками банків.

У банківській системі України стрес-тестування ризиків почало використовуватися з 2009 р. Постановою Правління НБУ від 06.08.2009 № 460 затверджено «Методичні рекомендації щодо порядку проведення стрес-тестування в банках України», які постійно вдосконалюються [68]. Посилено значущість стрес-тестування Постановою НБУ № 64 від 11.06.2018, яка

затвердила «Положення про організацію системи управління ризиками в банках України та банківських групах». Цим нормативним документом визначено, що банк самостійно визначає методи проведення стрес-тестування з урахуванням власного досвіду [69].

Окрім того, НБУ рекомендує банкам залежно від ситуації використовувати хоча б один із таких методів:

– аналіз чутливості кредитного портфеля до зміни чинників ризиків, який полягає у моделюванні наслідків зміни одного чинника ризику або групи тісно взаємопов'язаних чинників ризику;

– сценарний аналіз, який полягає у моделюванні наслідків одночасної зміни декількох чинників ризиків, що ґрунтується як на історичних, так і гіпотетичних подіях;

– реверсивне стрес-тестування, яке полягає у пошуку такої комбінації значень чинників ризиків та визначенні такого сценарію, за яким банк отримає заздалегідь визначений негативний результат (порушення нормативів капіталу та/або інших нормативів, установлених НБУ) [70].

Про циклічність кредитної діяльності вітчизняних банків та необхідність використання стрес-тестування свідчать результати аналізу динаміки основних індикаторів, що характеризують якість кредитних операцій.

Дані наведеного рисунку свідчать про взаємозв'язок економічної циклічності з кредитною діяльністю (простежуються два цикли за результатами співвідношень показників КП/ВВП), а також наявність впливу цього взаємозв'язку на якість кредитного портфеля: за зменшення привабливості економічних суб'єктів як потенційних позичальників та можливостей банків кредитувати реальний сектор зростають обсяги проблемних позичок та погіршуються показники захисту банків від кредитних ризиків (негативна тенденція показника відношення показників резервів за кредитними операціями до кредитного портфеля банків із 2016 р.).

Зазначені проблеми необхідно враховувати під час визначення методу стрес-тестування та набору чинників, що мають істотний вплив на рівень

кредитних ризиків. За результатами стрес-тестування кредитних ризиків банки здійснюють певні заходи. До основних заходів щодо запобігання загрозам, виявленим у рамках стрес-тестування кредитного ризику, належать: додаткові обмеження щодо кредитування певних категорій клієнтів або певних угод; змінення основних умов кредитування (ціноутворення, маржа); посилення вимог до заставного забезпечення; зменшення концентрації за рахунок посилення кредитної політики в частині галузевих лімітів і лімітів на одного позичальника, збільшення власних коштів АТ «КРЕДОБАНК» (докапіталізація) тощо.

Як базові фактори ризиків регулятор рекомендує використовувати такі макроекономічні категорії, як стабільність економічної ситуації (економічний спад, радикальна зміна вектора розвитку економіки, дефолти першокласних компаній-позичальників тощо); значні коливання курсу національної валюти щодо інших валют (інфляція, дефляція); відкритість (доступність) міжбанківського ринку; рівень політичної та геополітичної стабільності; стійкість фінансових ринків (у тому числі можливість протидіяти спекулятивним атакам); зміни процентних ставок (наприклад, LIBOR, облікової ставки тощо); можливість знецінення майна, що перебуває як забезпечення за кредитними операціями банків (зокрема, через падіння цін на ринку нерухомості, кризи окремих галузей економіки тощо); волатильність цін на енергоресурси [39].

Перелік показників ризиків кредитного портфеля та макроекономічних параметрів подано в табл. 3.3.

Таблиця 3.3 – Система показників стрес-тестування кредитних ризиків АТ «КРЕДОБАНК»

Показник	Позначення
Питома вага резервів в обсязі кредитного портфеля банку	Кр
Обсяг ВВП (фактичні ціни), млрд грн.	X1
Індекс споживчих цін (до грудня попереднього року), %	X2
Обсяг продукції сільського господарства (фактичні ціни), млрд грн.	X3

Обсяг реалізованої промислової продукції, млрд грн.	X4
Рівень безробіття населення (за методологією МОП), у % до економічно активного населення працездатного віку	X5
Індекси цін на будівельно-монтажні роботи (будівлі житлові), % до відповідного місяця попереднього року	X6
Чиста міжнародна інвестиційна позиція України, млн дол. США	X7
Облікова ставка НБУ, %	X8
Співвідношення кредитів на житлову нерухомість та сукупних валових кредитів	X9
Співвідношення кредитів на комерційну нерухомість та сукупних валових кредитів	X10
Співвідношення недіючих кредитів та сукупних валових кредитів	X11
Співвідношення ліквідних активів та короткострокових зобов'язань	X12

Як видно з табл. 3.3, усі показники можна розподілити на два блоки – на такі, що характеризують економічний розвиток країни (показники X1-X6), та такі, що відбивають стан фінансової стійкості банківської системи. Варто відзначити, що показники обсягу продукції сільського господарства (X3) та індексу цін на будівельно-монтажні роботи (будівлі житлові) включено з огляду на те, що АТ «КРЕДОБАНК» значну увагу у своїй кредитній діяльності приділяє кредитуванню виробників сільськогосподарської продукції, купівлі нерухомості житлового призначення та підтримці партнерських програм із продажу сільськогосподарської техніки.

Стрес-тестування є ключовим інструментом сучасного ризик-менеджменту і стратегічного планування. Для подальшого підвищення ефективності проведення стрес-тестування результатів кредитної діяльності банками України необхідно: удосконалити його методологію, наприклад здійснювати галузевий аналіз під час розрахунку потенційних утрат від кредитного ризику й оцінки ймовірності дефолту позичальників, окрім того, повинні аналізуватися всі категорії якості позичок, включаючи реструктурізовані; активно використовувати підходи, рекомендовані міжнародними організаціями (уточнення сценаріїв стрес-тестів з урахуванням зарубіжної практики і прогнозів розвитку України провідними фінансовими інститутами); здійснити інтеграцію сучасних вимог НБУ до стрес-тестування

в ризик-менеджмент усіх діючих банків із попередньою уніфікацією рекомендацій до його здійснення.

Реалізація процесів стрес-тестування з використанням перерахованих рекомендацій сприятиме формуванню ефективних систем управління ризиками банків України та об'єктивній оцінці рівня кредитного ризику банку, а також дасть змогу встановити його здатність протистояти впливу чинників ризику і при цьому забезпечити фінансову стійкість вітчизняним банкам.

Отже, застосування сценарного методу стрес-тестування кредитного портфеля дає змогу встановити наявність достатніх резервів для захисту вкладників АТ «КРЕДОБАНК» в умовах кризового сценарію зміни аналізованого макроекономічного параметра. Банку необхідно розробляти інформаційно-методичне забезпечення кредитного адміністрування як важливої складової системи управління кредитними ризиками.

Висновки до розділу 3

Забезпечення достовірності оцінок кредитоспроможності позичальника дає змогу АТ «КРЕДОБАНК» підвищити якість управління кредитним ризиком, тому питання вибору адекватного сучасним умовам підходу до оцінки кредитоспроможності позичальника та розроблення відповідного методичного забезпечення є надзвичайно актуальними для будь-якого банку, особливо у часи коронакризи.

Для вирішення цього завдання необхідно визначити найбільш ефективні моделі оцінки кредитоспроможності позичальника з числа тих моделей, які дають змогу оцінити кредитоспроможності позичальника з позицій основних принципів кредитування, адаптувати їх до національних умов та імплементувати у вітчизняну банківську практику. Це сприятиме підвищенню рівня отримуваних оцінок кредитоспроможності позичальника та розвитку науково-методичних положень банківського менеджменту.

Прибуток АТ «КРЕДОБАНК» від здійснення кредитних операцій є

одним із основних джерел доходів цього банку, хоча його кредитно-інвестиційний портфель досить диверсифікований. Як наслідок, на сьогоднішній день, прибуток є певною проблемою, що сьогодні стоїть перед менеджментом банку, та впливає на ефективне формування кредитного портфеля. Тому оптимізація структури кредитного портфеля АТ «КРЕДОБАНК» дає змогу балансувати та стримувати ризик усього портфеля, а також контролювати ризик, притаманний тим чи іншим ринкам, клієнтам та умовам діяльності.

Діяльність сучасних банків в умовах глобалізації, економічної невизначеності та циклічності може бути ефективною тільки за наявності адекватної системи управління ризиками, зокрема кредитними як найбільш значущими для банків. Завдання формування сучасних методів стратегічного управління кредитним ризиком є пріоритетним напрямом сучасного банківського ризик-менеджменту АТ «КРЕДОБАНК».

Застосування сценарного методу стрес-тестування кредитного портфеля дає змогу встановити наявність достатніх резервів для захисту вкладників АТ «КРЕДОБАНК» в умовах кризового сценарію зміни аналізованого макроекономічного параметра. Банку необхідно розробляти інформаційно-методичне забезпечення кредитного адміністрування як важливої складової системи управління кредитними ризиками.

ВИСНОВКИ

Кредитні ризики для банків, які функціонують в Україні, становлять найбільшу загрозу їхній фінансовій стійкості, оскільки в структурі активів кредити традиційно займають найбільшу питому вагу, натомість їхня якість є не надто високою. В процесі дослідження набуло подальшого розвитку визначення сутності кредитного ризику банку як грошовий еквівалент явної або потенційної можливостей часткового чи повного невиконання позичальниками своїх зобов'язань перед банком унаслідок їхніх відповідних дій, бездіяльності через дію зовнішніх і внутрішніх чинників, що має суттєві наслідки для фінансової стійкості банку.

В банківській діяльності варто розрізняти такі рівні кредитного ризику: кредитний ризик за окремою угодою – імовірність збитків від невиконання позичальником конкретної кредитної угоди; кредитний ризик усього портфеля – величина ризиків за всіма угодами кредитного портфеля. Відповідно для кожного рівня використовуються різні методи оцінки ризику і методи управління ним, вони зумовлені різними факторами.

Вдосконалена комплексна класифікація кредитного ризику дає змогу всебічно розглянути цей вид ризику та розробити дієві заходи щодо його оптимізації та управління ним. Банк створює ефективну систему управління кредитним ризиком, що забезпечує виявлення, вимірювання, моніторинг, звітування, контроль і пом'якшення кредитного ризику як на індивідуальній, так і на портфельній основі.

Національний банк України запровадив нові підходи до оцінки кредитного ризику за спеціалізованими видами кредитування, до яких належать проектне, об'єктне фінансування та фінансування спорудження/придбання нерухомого майна, що генерує дохід. Оновлені вимоги вдосконалюють чинні підходи до оцінки кредитів під інвестиційні проекти. Оновлена методологія відповідає принципам та рекомендаціям

Базельського комітету з банківського нагляду, вимогам європейського законодавства, ґрунтується на підходах міжнародних рейтингових агентств та аналізі статистичних даних банків України.

За більшістю показників ринкова частка АТ «КРЕДОБАНК» зростає, наприклад, за чистими активами за весь проаналізований період зростання ринкової частки банку становило 0,15 вп, за кредитами юридичним особам – 0,36 вп, фізичним особам (нетто) – 0,48 вп.

Висока динаміка розвитку бізнесу банку дозволила АТ «КРЕДОБАНК» посилити свої рейтингові позиції в секторі. АТ «КРЕДОБАНК» міцно закріпився в ТОП-16 провідних українських банків за всіма основними бізнес-показниками (зокрема, за кредитами корпоративним клієнтам, за якими піднявся з 18-ї на 16-ту позицію). Зокрема, АТ «КРЕДОБАНК» займає 16-ту позицію за активами, 11-ту позицію за портфелем роздрібних кредитів (брутто) та 9-ту позицію за портфелем роздрібних кредитів (нетто), 13-ту позицію за депозитами юридичних осіб, 15-ту позицію за роздрібними депозитами, 12-ту позицію за операційним доходом та 14-ту позицію за чистим прибутком серед 73-х банків в секторі.

Здійснюючи свою діяльність на території 22 областей України та м. Києва, АТ «КРЕДОБАНК» у той же час залишається одним із регіональних лідерів на території Львівської області та Західної України. Зокрема, за даними НБУ на ринку восьми областей Західної України ринкова частка АТ «КРЕДОБАНК» становить 6,6% за залученими коштами клієнтів та 6,7% за наданими кредитами, а на «домашньому» ринку Львівської області – 12,8% за депозитами та 8,1% за кредитами.

Рівень віддачі на активи (ROA) при цьому складає 2,4%. За рахунок значної величини чистого прибутку, отриманого за період реалізації стратегії, банк досягнув повного покриття збитків минулих періодів, що означає досягнення важливої стратегічної цілі, передбаченої у стратегії.

За підсумками 2020 р значення показника ROE згідно обраної методики підрахунку склало 19%, що засвідчує високу ефективність діяльності. За

значенням показника віддачі на капітал займає 11-ту позицію серед 75-ти українських банків (за підсумками 2019 року був на 16-й позиції).

За підсумками 2020 р значення показника ROE згідно обраної методики підрахунку склало 19%, що засвідчує високу ефективність діяльності. За значенням показника віддачі на капітал займає 11-ту позицію серед 75-ти українських банків (за підсумками 2019 року був на 16-й позиції). Рівень віддачі на активи (ROA) при цьому складає 2,4%. За рахунок значної величини чистого прибутку, отриманого за період реалізації стратегії, банк досягнув повного покриття збитків минулих періодів, що означає досягнення важливої стратегічної цілі, передбаченої у стратегії.

Незважаючи на інфляційні процеси в Україні, протягом звітного періоду АТ «КРЕДОБАНК» стримував ріст операційних витрат, що забезпечило утримання показника «Відношення витрат до доходів (С/І)» на рівні 58% станом 01.01.2021 р. Чиста процентна маржа банку станом на 01.01.2021 р склала 8,4%, що відповідає рівню 2019 року та істотно перевищує рівень чистої процентної маржі в середньому по банківському сектору. Таким чином, фінансовий стан банку досить стабільний, а перспективи розвитку є позитивними. З аналізу видно, що кредити юридичним особам дещо переважають, а резерви зростають інтенсивніше, ніж сукупні кредити, що може свідчити про погіршення якості кредитного портфеля, або ж про додаткові заходи АТ «КРЕДОБАНК», спрямовані на мінімізацію кредитного ризику.

Банк ефективно управляє кредитними ризиками, адже щодо великих кредитних ризиків, то загроза їх реалізації для АТ «КРЕДОБАНК» майже відсутня протягом проаналізованого періоду. Зростає максимальний розмір кредитного ризику, проте його значення не наближаються до критичних. Так само, дещо збільшилися кредитні ризики з пов'язаними особами, але враховуючи, що межею є 25%, а банк щонайбільше мав 1,11%, можна констатувати, що цей кредитний ризик також під повним контролем банку. Система управління кредитними ризиками АТ «КРЕДОБАНК» є дієвою, проте

в сучасних умовах вона має розвиватися й удосконалюватися з урахуванням нових викликів цифрових трансформацій і коронакризи.

Забезпечення достовірності оцінок кредитоспроможності позичальника дає змогу АТ «КРЕДОБАНК» підвищити якість управління кредитним ризиком, тому питання вибору адекватного сучасним умовам підходу до оцінки кредитоспроможності позичальника та розроблення відповідного методичного забезпечення є надзвичайно актуальними.

Для вирішення цього завдання необхідно визначити найбільш ефективні моделі оцінки кредитоспроможності позичальника з числа тих моделей, які дають змогу оцінити кредитоспроможності позичальника з позицій основних принципів кредитування, адаптувати їх до національних умов та імплементувати у вітчизняну банківську практику. Це сприятиме підвищенню рівня отримуваних оцінок кредитоспроможності позичальника та розвитку науково-методичних положень банківського менеджменту.

Оптимізація структури кредитного портфеля АТ «КРЕДОБАНК» дає змогу балансувати та стримувати ризик усього портфеля, а також контролювати ризик, притаманний тим чи іншим ринкам, клієнтам та умовам діяльності. Діяльність сучасних банків в умовах глобалізації, економічної невизначеності та циклічності може бути ефективною тільки за наявності адекватної системи управління ризиками, зокрема кредитними як найбільш значущими для банків. Завдання формування сучасних методів стратегічного управління кредитним ризиком є пріоритетним напрямом сучасного банківського ризик-менеджменту АТ «КРЕДОБАНК».

Застосування сценарного методу стрес-тестування кредитного портфеля дає змогу встановити наявність достатніх резервів для захисту вкладників АТ «КРЕДОБАНК» в умовах кризового сценарію зміни аналізованого макроекономічного параметра. Банку необхідно розробляти інформаційно-методичне забезпечення кредитного адміністрування як важливої складової системи управління кредитними ризиками.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Шевчук Д. Е., Горбунова А. В. Новації в управлінні кредитними ризиками банку. *Економіка, освіта, технології в контексті глобальних викликів* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. м. Черкаси, 23-24 вересня 2021 р. Черкаси, 2021. С. 253–254.
2. Віблій П. І., Жарчинська А. Ю. Дослідження кредитних ризиків комерційних банків та методи їх оцінювання. *Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку*. Львів, 2019. Вип. 1, № 1. С. 8–13.
3. Методичні вказівки з інспектування банків «Система оцінки ризиків» : Постанова Правління НБУ від 15.03.2004 р. № 104. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0104500-04#Text> (дата звернення: 14.10.2020).
4. Про затвердження Положення про організацію системи управління ризиками в банках України та банківських групах : Постанова Правління НБУ від 11.06.2018 р. № 64. Дата оновлення: 28.01.2021. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0064500-18#Text> (дата звернення: 14.10.2021).
5. Ларіонова К. Л., Донченко Т. В. Аналіз та проблеми оцінки кредитного ризику банків України. *Вісник Хмельницького національного університету*. Хмельницький, 2020. № 1. С. 233–240.
6. Овчелупова О. М. Інформаційно-аналітичне забезпечення оцінки кредитоспроможності позичальника в системі фінансово-економічної безпеки комерційних банків : дис. ... канд. екон. наук : 21.04.02. Харків, 2021. 234 с.
7. Простебі Л. І. Стан кредитної діяльності комерційних банків на сучасному етапі розвитку. *Інфраструктура ринку*. Одеса, 2019. Вип. 31. С. 681–688.
8. Gila-Gourgoura E., Nikolaidou E. Credit risk determinants in the

vulnerable economies of Europe: Evidence from the Spanish banking system. *International Journal of Business and Economic Sciences Applied Research*. 2017. Vol. 10, Iss. 1. pp. 60–71.

9. Про банки і банківську діяльність : Закон України від 07.12.2000 р. № 2121-III. Дата оновлення: 05.08.2021. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text> (дата звернення: 18.10.2021).

10. Про Національний банк України : Закон України від 20.05.1999 р. № 679-XIV. Дата оновлення: 19.10.2021. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14#Text> (дата звернення: 21.10.2021).

11. Про затвердження Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні : Постанова НБУ від 28.08.2001 р. № 368. Дата оновлення: 22.06.2021. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0841-01#Text> (дата звернення: 21.10.2021).

12. Зянько В. В., Коваль Н. О., Єпіфанова І. Ю. Банківський менеджмент : навч. посіб. 2-ге вид., доп. Вінниця : ВНТУ, 2018. 126 с.

13. Коваленко В. В. Система ризик-менеджменту в банках: теоретичні та методологічні аспекти : монографія. Одеса, 2017. 304 с.

14. Демчук Н. І., Довгаль О. В., Владика Ю. П. Банківські операції : навч. посіб. Дніпро : Пороги, 2017. 460 с.

15. Боронос В. Г., Влізько О. О. Кредитні ризики та їх наслідки для банківської системи України. *Вісник СумДУ. Серія Економіка*. Суми, 2015. № 1. С. 182–187.

16. Олійник А. В. Оцінка фінансово-економічних передумов управління кредитним ризиком у банківській системі України. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. Хмельницький, 2019. № 1. С. 79–86.

17. Артем'єва О. О., Бестюк А. М. Вплив кредитних ризиків на розвиток банківської системи України в умовах трансформаційних процесів. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки»*. Херсон, 2020. № 37. С. 62–67.

18. НБУ: кредитний ризик – основний для банків у 2021-му, процентна маржа буде знижуватися. URL : <https://finbalance.com.ua/news/nbu-kreditniy-rizik---osnovniy-dlya-bankiv-u-2021-rotsi-protsentna-marzha-bude-znizhuvatisya> (дата звернення: 30.10.2021).

19. Про затвердження Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями : Постанова Правління НБУ від 30.06.2016 р. № 351. Дата оновлення: 17.08.2021. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0351500-16#Text> (дата звернення: 23.10.2021).

20. Боднар О. А., Тішечкіна К. В. Управління та засоби мінімізації кредитного ризику банку. *Modern Economics*. Миколаїв, 2019. № 15. С. 21–26.

21. Христенко О. В., Федій А. А. Теоретичні основи системи управління ризиками в діяльності банку. *Фінансовий простір*. Черкаси, 2018. № 2 (30). С. 161–167.

22. Другова О. С., Клепікова С. В., Романів В. В. Оцінка кредитного ризику у фінансовій діяльності банку. *Причорноморські економічні студії*. Одеса, 2021. Вип. 63. С. 118–123.

23. Мороз Н. В., Селецька Т. О. Сутність, причини виникнення та класифікація кредитного ризику банку. *Бізнес Інформ*. Харків, 2019. № 7. С. 272–278.

24. Бакун С. А., Бідюк П. І. Методика побудови скорингових карт із використанням платформ SAS. *Наукові вісті Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»*. Київ, 2016. № 2. С. 23–32.

25. Спеціалізоване кредитування: НБУ запроваджує нові підходи до оцінки кредитного ризику. URL : <http://www.visnuk.com.ua/uk/news/100025452-spetsializovane-kredituvannya-nbu-zaprovadzhuye-novi-pidkhodi-do-otsinki-kreditnogo-riziku> (дата звернення: 16.10.2021).

26. Härle P. The future of bank risk management. *Global Risk Practice*.

McKinsey & Company, December 2015. 32 p.

27. Батракова Т. І., Калюжна Ю. В. Банківські операції : навч. посіб. для здобувачів ступеня вищої освіти бакалавра напряму підготовки «Фінанси і кредит». Запоріжжя : ЗНУ, 2017. 130 с.

28. Варцаба В. І., Заславська О. І. Сучасне банківництво: теорія і практика : навч. посіб. Ужгород : Видавництво УжНУ «Говерла», 2018. 364 с.

29. Просович О. П., Процак К. В. Ідентифікація та оцінка кредитного ризику комерційних банків. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Львів, 2017. № 873. С. 88–96.

30. Белікова Т. В., Пушкіна М. С. Методи аналізу якості кредитного портфеля банку. *Економіка. Фінанси. Право*. Київ, 2020. № 4/1. С. 35–40.

31. Nemoto N., Yoshino N., Okubo Y., Inaba D. Credit risk reduction effect on small and medium-sized enterprise finance through the use of bank account information. ADBI Working Paper Series. August 2018. No. 857. 30 p.

32. Виговський В. Г. Методичні підходи до оцінки кредитоспроможності суб'єктів господарювання комерційними банками. *Облік і фінанси АПК*. URL : <http://magazine.faaf.org.ua/metodichni-pidhodi-do-osinki-kreditospromozhnosti-sub-ektivgospodaryuvannya-komerciynimi-bankami.html> (дата звернення: 12.11.2021).

33. Дзюблюк О. В., Прийдун Л. М. Кредитний ризик і ефективність діяльності банку : монографія. Тернопіль : ФОП Паляниця В. А., 2015. 295 с.

34. Вовчак О. Д., Стаднійчук Р. В. Фінансовий моніторинг ризиків як інструмент фінансового оздоровлення банків. *Економічний простір*. Дніпро, 2020. № 157. С. 74–77.

35. Офіційний сайт АТ «КРЕДОБАНК». URL : <https://kredobank.com.ua> (дата звернення: 29.10.2021).

36. Офіційне Інтернет-представництво Національного банку України. URL : <https://bank.gov.ua> (дата звернення: 14.11.2021).

37. Довгань Ж. М. Менеджмент у банку : підручник. Тернопіль : Економічна думка, 2017. 512 с.

38. Солоділова К. В., Шафранова О. В. Сучасний стан кредитування в Україні. *Молодий вчений*. Херсон, 2019. № 3 (43). С. 844–847.

39. Про затвердження Положення про Кредитний реєстр Національного банку України : Постанова Правління НБУ від 04.05.2018 р. № 50. Дата оновлення: 01.07.2020. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0050500-18#Text> (дата звернення: 23.10.2020).

40. Кравченко В. Г., Кравченко Т. В. Оцінювання кредитоспроможності позичальників комерційного банку. *Економічний простір*. Дніпро, 2021. № 167. С. 125–133.

41. Воротинцев М. М. Оцінка ризику кредитування діяльності фінансових установ : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.08. Харків, 2017. 215 с.

42. Дзедзик І. Б. Місце ризиків у системі фінансового моніторингу операцій банківської установи. *Регіональна економіка*. Львів, 2008. № 4. С. 109–114.

43. Криклій О. А., Маслак Н. Г. Управління кредитним ризиком банку : монографія. Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2008. 86 с.

44. Шейко О. П., Стороженко О. О. Проблемна заборгованість у банківській системі: чинники впливу та інструментарій урегулювання. *Причорноморські економічні студії*. Одеса, 2019. Вип. 41. С. 183–187.

45. Росола У. В., Щока Н. І., Ярмолюк М. С. Кредитна політика та аналіз сучасного стану кредитного ринку України. *Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія: Економіка*. Мукачево, 2018. № 1 (9). С. 181–188.

46. Бикова О. В., Марченко О. В. Оцінка ефективності кредитної політики банку. *Молодий вчений*. Херсон, 2017. № 3 (43). С. 586–589.

47. Солодовнік О. О., Докуніна К. І. Оцінка кредитоспроможності позичальника: аналіз основних підходів. *Інфраструктура ринку*. Одеса, 2021. Вип. 53. С. 140–145.

48. Белянко Л. Л. Алгоритм стрес-тестування кредитного ризику у банках. *Інфраструктура ринку*. Одеса, 2018. Вип. 23. С. 252–260.

49. Вовчак О. Д., Онуфрієнко М. П. Поняття кредитного ризику в банківській системі України. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Херсон, 2014. Вип. 8. С. 171–174.

50. Данилов В. Я., Жиров О. Л., Бідюк П. І. Оцінювання кредитних ризиків методами інтелектуального аналізу даних. *Системні дослідження та інформаційні технології*. Київ, 2017. № 1. С. 33–48.

51. Гаряга Л. О. Удосконалення класифікації банківського кредитного ризику. *Вісник Університету банківської справи*. Київ, 2015. № 1. С. 76–81.

52. Копилюк О. І., Музичка О. М. Банківські операції : навч. посіб. Київ : Центр навчальної літератури, 2019. 416 с.

53. Гострик О. М., Степаненко О. А. Визначення допустимого кредитного ризику комерційного банку з використанням методу системної динаміки. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Міжнародні економічні відносини та світове господарство»*. Ужгород, 2016. Вип. 6, Ч. 3. С. 60–63.

54. Долінський Л. Б., Корчинський В. В. Ідентифікація та кількісне оцінювання кредитного ризику комерційного банку. *Економічний аналіз*. Тернопіль, 2016. Т. 25, № 1. С. 180–189.

55. Boye A., Kwabena M. Credit Risk Management in Financial Institutions: A Case Study of Ghana Commercial Bank Limited. *Research Journal of Finance and Accounting*. 2014. Vol. 5, No. 23. pp. 67–85.

56. Коць О. О., Ільчук П. Г., Карпів О. В. Сутність проблемних кредитів банків та управління ними. *Глобальні та національні проблеми економіки*. Миколаїв, 2018. Вип. 22. С. 806–810.

57. Лисенок О. В., Бадзим О. С., Древуш А. Р. Управління кредитним ризиком банку в умовах нестабільності вітчизняної економіки. *Вісник ОНУ імені І. І. Мечникова*. Одеса, 2016. № 5. С. 171–177.

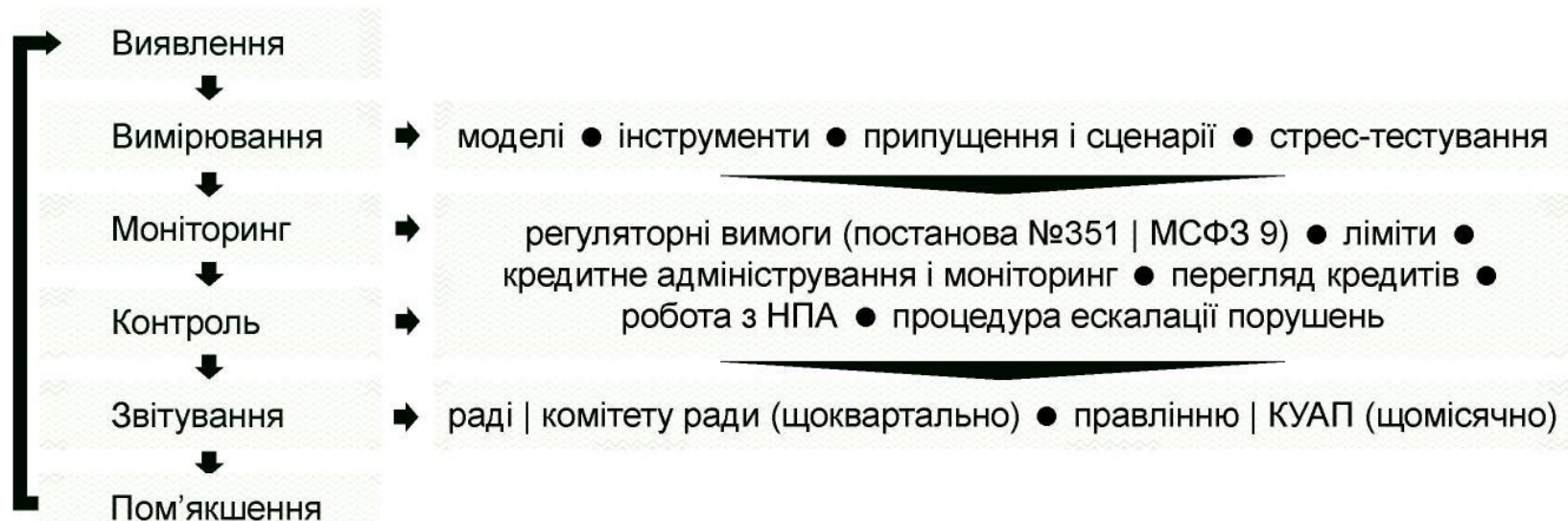
58. Дунас Н. В., Білокриницька М. С. Впровадження системи кредитного скорингу українськими банками для споживчого кредитування. *Приазовський економічний вісник*. Запоріжжя, 2019. Вип. 5 (16). С. 263–269.

59. Марич М. Г., Білявська А. В., Мізунська І. Р. До питання управління кредитними ризиками. *Молодий вчений*. Херсон, 2019. № 5 (2). С. 556–559.
60. Пашков А. І. Оцінка якості кредитного портфеля. *Фінансовий простір*. Черкаси, 2019. № 2 (18). С. 14–21.
61. Скаско О. І. Удосконалення системи управління ризиками в банках України. *Бізнес Інформ*. Харків, 2014. № 1. С. 274–279.
62. Koulouridi E. Managing and monitoring credit risk after the COVID-19 pandemic. McKinsey & Company. July 31, 2020. 23 p.
63. Медведєва І. Б. Стрес-тестування кредитного портфеля банку за макроекономічними параметрами. *Глобальні та національні проблеми економіки*. Миколаїв, 2017. Вип. 16. С. 752–757.
64. Раєвська Т. Практичні підходи до оцінки ризиків у діяльності банків. *Вісник НБУ*. Київ, 2015. № 8. С. 9–14.
65. Чмутова І. М. Аналіз банківської діяльності : навч. посіб. Харків : ХНЕУ, 2012. 307 с.
66. Стешенко О. Д., Ковальов Б. В. Напрями удосконалення управління кредитним ризиком. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. Харків, 2015. № 50. С. 306–309.
67. Яблоков А. І. Рейтингове моделювання банківських ризиків. *Економіко-математичне моделювання соціально-економічних систем*. Київ, 2009. № 14. С. 229–245.
68. Стечишин Т. Б., Малахова О. Л. Банківська справа : навч. посіб. Тернопіль : ТНЕУ, 2018. 404 с.
69. Слобода Л. Я. Дослідження факторів кредитних ризиків банків. *Регіональна економіка*. Львів, 2015. № 1. С. 125–135.
70. Стечишин Т. Б. Сучасні банківські методики визначення кредитоспроможності позичальника – фізичної особи. *Наука молода*. Тернопіль, 2015. № 23. С. 82–93.

ДОДАТОК А

Процес управління кредитним ризиком

Організаційна структура процесу управління кредитним ризиком

ДОДАТОК Б

АТ «КРЕДОБАНК»
Окремий звіт про фінансовий стан

У тисячах гривень	Прим.	31 грудня 2020 року	31 грудня 2019 року
Активи			
Грошові кошти та їх еквіваленти	5	4 201 484	2 923 310
Заборгованість інших банків	6	30 764	7 438
Кредити та аванси клієнтам	7	13 282 029	11 684 083
Інвестиційні цінні папери	8	6 187 229	3 072 580
Передоплата з поточного податку на прибуток		20	84
Відстрочений актив з податку на прибуток	26	43 004	32 560
Інвестиційна нерухомість	9	14 054	28 506
Основні засоби	10	1 007 493	1 070 912
Нематеріальні активи	10	176 188	137 341
Інші фінансові активи	11	153 702	70 042
Інші нефінансові активи	12	132 163	108 921
Всього активів		25 228 130	19 135 777
Зобов'язання			
Заборгованість перед іншими банками	13	2 839 280	1 612 017
Кошти клієнтів	14	18 319 765	13 961 545
Кошти інших фінансових організацій	15	115 580	276 991
Випущені боргові цінні папери	16	384 810	279 470
Зобов'язання з поточного податку на прибуток		33 784	36 148
Інші фінансові зобов'язання	17	246 528	240 083
Інші нефінансові зобов'язання	18	166 801	143 238
Всього зобов'язань		22 106 548	16 549 492
Капітал			
Статутний капітал	19	2 248 969	2 248 969
Резерв переоцінки основних засобів		108 280	111 747
Резерв переоцінки інвестиційних цінних паперів, які оцінюються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід		83 744	79 776
Нерозподілений прибуток		680 589	145 793
Всього капіталу		3 121 582	2 586 285
Всього зобов'язань та капіталу		25 228 130	19 135 777

Затверджено до випуску Правлінням та підписано від його імені 6 квітня 2021 року.

Є.Я. Шугаєв
Голова Правління

В. Лотоцький
Головний бухгалтер

Подовження ДОДАТКА Б

АТ «КРЕДОБАНК»
Окремий звіт про фінансовий стан

У тисячах гривень	Прим.	31 грудня 2019 року	31 грудня 2018 року*
Активи			
Грошові кошти та їх еквіваленти	5	2 923 310	2 157 346
Заборгованість інших банків	6	7 438	8 436
Кредити та аванси клієнтам	7	11 684 083	9 624 870
Інвестиційні цінні папери	8	3 072 580	3 783 284
Передоплата з поточного податку на прибуток		84	150
Відстрочений актив з податку на прибуток	26	32 560	30 496
Інвестиційна нерухомість	9	28 506	22 170
Нематеріальні активи	10	137 341	103 281
Приміщення, вдосконалення орендованого майна та обладнання	10	1 070 912	871 152
Інші фінансові активи	11	70 042	49 384
Інші нефінансові активи	12	108 921	121 281
Всього активів		19 135 777	16 771 850
Зобов'язання			
Заборгованість перед іншими банками	13	1 612 017	2 021 544
Кошти клієнтів	14	13 961 545	11 955 187
Кошти інших фінансових організацій	15	276 991	160 511
Випущені боргові цінні папери	16	279 470	304 076
Зобов'язання з поточного податку на прибуток		36 148	12 900
Інші фінансові зобов'язання	17	240 083	141 587
Інші нефінансові зобов'язання	18	143 238	137 766
Всього зобов'язань		16 549 492	14 733 571
Капітал			
Статутний капітал	19	2 248 969	2 248 969
Резерв переоцінки основних засобів		111 747	108 275
Резерв переоцінки інвестиційних цінних паперів, які оцінюються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід		79 776	76 169
Нерозподілений прибуток / (Накопичений дефіцит)		145 793	(395 134)
Всього капіталу		2 586 285	2 038 279
Всього зобов'язань та капіталу		19 135 777	16 771 850

* Банк початково застосував МСФЗ 16 з 1 січня 2019 року. Згідно обраного методу переходу, порівняльна інформація не була перерахована (Примітка 3(ф)). В результаті переходу на МСФЗ 16, Банк не змінював презентацію порівняльної інформації.

Затверджено до випуску Правлінням та підписано від його імені 14 квітня 2020 року.

Є.Я. Шугаєв
В.о. Голови Правління

В. Лотоцький
Головний бухгалтер

Виконавець: О. Лісний (т. 032 297 27 82)

ДОДАТОК В

АТ «КРЕДОБАНК»

Окремий звіт про прибутки та збитки та інший сукупний дохід

У тисячах гривень	Прим.	2020 рік	2019 рік
Процентні доходи, розраховані з використанням методу ефективного відсотка	21	2 265 830	2 159 617
Інші процентні доходи	21	157 862	119 661
Процентні витрати	21	(644 668)	(805 787)
Чистий процентний дохід		1 779 024	1 473 491
Комісійні доходи	22	634 972	615 575
Комісійні витрати	22	(161 924)	(151 129)
Результат від торгових операцій з іноземною валютою		79 892	(4 652)
Результат від переоцінки іноземної валюти		6 577	27 708
Результат від припинення визнання інвестиційних цінних паперів, які оцінюються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід		3 774	3 198
Результат від припинення визнання фінансових активів, що оцінюються за амортизованою собівартістю		12 976	5 948
Витрати на формування резервів за кредитними збитками	23	(361 702)	(94 870)
Резерв на покриття втрат		(1 348)	-
Інші операційні доходи	24	50 283	46 448
Витрати на виплати працівникам	25	(624 078)	(531 815)
Витрати на знос та амортизацію	10	(316 434)	(250 279)
Адміністративні та інші операційні витрати	25	(454 449)	(482 679)
Прибуток до оподаткування		647 563	656 944
Витрати з податку на прибуток за рік	26	(116 336)	(118 874)
Прибуток за рік		531 227	538 070
Інший сукупний дохід			
<i>Статті, що можуть бути надалі перекласифіковані до прибутків або збитків</i>			
Інвестиційні цінні папери, які оцінюються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід			
- Чиста зміна справедливої вартості інвестиційних цінних паперів, які оцінюються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід			
	20	7 747	6 805
- Чиста зміна справедливої вартості інвестиційних цінних паперів, які оцінюються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід, перекласифікована в чистий прибуток або збиток			
	20	(3 779)	(3 198)
Переоцінка основних засобів	20	102	6 329
Інший сукупний дохід за рік		4 070	9 936
Всього сукупний дохід за рік		535 297	548 006
Чистий та скоригований прибуток на акцію, що належить акціонерам на основі консолідованого звіту (у гривнях на акцію)	27	0,0023	0,0026

Затверджено до випуску Правлінням та підписано від його імені 6 квітня 2021 року.

Є.Я. Шугаєв
Голова Правління

В. Лотоцький
Головний бухгалтер

Подовження ДОДАТКА В

АТ «КРЕДОБАНК»

Окремий звіт про прибутки та збитки та інший сукупний дохід

У тисячах гривень	Прим.	2019 рік	2018 рік*
Процентні доходи, розраховані з використанням методу ефективного відсотка	21	2 159 617	1 745 119
Інші процентні доходи	21	119 661	74 363
Процентні витрати	21	(805 787)	(541 203)
Чистий процентний дохід		1 473 491	1 278 279
Комісійні доходи	22	615 575	575 511
Комісійні витрати	22	(151 129)	(139 066)
Результат від торгових операцій з іноземною валютою		(4 652)	25 164
Результат від переоцінки іноземної валюти		27 708	13 987
Результат від припинення визнання інвестиційних цінних паперів, які оцінюються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід		3 198	3 713
Результат від припинення визнання фінансових активів, що оцінюються за амортизованою собівартістю		5 948	(3 840)
Результат оцінки очікуваних кредитних збитків	23	(94 870)	(37 515)
Резерв за іншими нефінансовими активами	12	476	(3 833)
Резерв за зобов'язаннями	31	-	(15 819)
Інші операційні доходи	24	46 448	23 655
Витрати на виплати працівникам	25	(531 815)	(435 560)
Витрати на знос та амортизацію	10	(250 279)	(170 027)
Адміністративні та інші операційні витрати	25	(483 155)	(494 673)
Прибуток до оподаткування		656 944	619 976
Витрати з податку на прибуток за рік	26	(118 874)	(110 176)
Прибуток за рік		538 070	509 800
Інший сукупний дохід			
<i>Статті, що можуть бути надалі перекласифіковані до прибутків або збитків</i>			
Інвестиційні цінні папери, які оцінюються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід			
- Чиста зміна справедливої вартості інвестиційних цінних паперів, які оцінюються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід	20	6 805	35 647
- Чиста зміна справедливої вартості інвестиційних цінних паперів, які оцінюються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід, перекласифікована в чистий прибуток або збиток	20	(3 198)	(7 543)
Переоцінка основних засобів	20	6 329	-
Інший сукупний дохід за рік		9 936	28 104
Всього сукупний дохід за рік		548 006	537 904
Чистий та скоригований прибуток на акцію, що належить акціонерам на основі консолідованого звіту (у гривнях на акцію)	27	0,0026	0,0021

* Банк початково застосував МСФЗ 16 з 1 січня 2019 року. Згідно обраного методу переходу, порівняльна інформація не була перерахована (Примітка 3(ф)). В результаті переходу на МСФЗ 16, Банк не змінював презентацію порівняльної інформації.

Затверджено до випуску Правлінням та підписано від його імені 14 квітня 2020 року.

Є.Я. Шугасєв
В.о. Голови Правління

В. Лотоцький
Головний бухгалтер

Виконавець: О. Лісний (т. 032 297 27 82)

**Декларація
академічної доброчесності
здобувача ступеня вищої освіти ЗНУ**

Я, Шевчук Дар'я Едуардівна, студентка 2 курсу магістратури, заочної форми навчання, економічного факультету, спеціальність 072 Фінанси, банківська справа та страхування, адреса електронної пошти darya.shevchuk0699@gmail.com,

- підтверджую, що написана мною кваліфікаційна робота на тему «Вдосконалення системи управління кредитними ризиками АТ «КРЕДОБАНК» відповідає вимогам академічної доброчесності та не містить порушень, що визначені у ст. 42 Закону України «Про освіту», зі змістом яких ознайомлена;
- заявляю, що надана мною для перевірки електронна версія роботи є ідентичною її друкованій версії;
- згодна на перевірку моєї роботи на відповідність критеріям академічної доброчесності у будь-який спосіб, у тому числі за допомогою інтернет-системи а також на архівування моєї роботи в базі даних цієї системи.

Дата _____ Підпис _____ ПІБ (студент) _____
Дата _____ Підпис _____ ПІБ (науковий керівник) _____